

Zmota in povrat.

(Povest. — Spisal Iv. Š.)

I.

Bogu dušico,
Sinu mošnjico.
Nar, rek.

Isalo se je l. 1870. Ob petih popoldne svetega Matije dan je stopalo kakih dvajset pražnje oblečenih oseb proti samotni vasi Zatišje na Gorenjskem. V kratkih presledkih so sopihali za njimi še nekateri Zatišenci, večinoma stari ljudje, ki niso mogli dohajati mlajših tovarišev. Zeblo jih je — ej, stara kri greje tako slabo —, zakaj bilo je še pošteno mraz, čeprav sta se bila najhujša zimca, sveti Boštjan in sveti Pavel, poslovila že pred mesecem dnij. No, pa saj so bili skoro doma: že so razločevali ledene sveče ob kapu prvih hiš.

Zatišje je vas, skrita v prijazni dolinici prečnici. V ozadju jo obmejujejo mogočne Karavanke, ob obeh straneh pa jo branijo presilnih vetrov ponižni razrastki njihovi, ki se polagoma znižujejo proti Savi. Skozi selo, ki nima niti toliko števil, kakor najkrajši mesec dnij, teče mal, navadno pohleven potok. Toda, dasi Zatišje ni veliko, dolgo je pa, — več ko četrt ure hodi Gorjanec k Čudinovim v vas. Pa nikar ne mislite, da koraka mož počasno ali po ovinkih. Ne, čisto naravnost ga vodi pot ves čas po levem bregu potoka, in hitro predstavlja noge, ker je svet precēj nagnjen. A taka daljava je samo od prve do zadnje hiše. Drugi sosedje so si bliže drug drugemu; od Čudina do Repnika je čez brv komaj trideset stopinj. Kdor ima količkaj živahno domišljijo, utegnil bi sklepati, da je bilo zidano Zatišje ob

času silne suše. Hiše stojé namreč prav tik vode, kakor bi si bili mislili prvi stanovalci na tem kraju: »Le blizu vode, zanjo je hudo!« Da vendar ne bode kdo zaradi tega brž mislil, češ, kakšni modri može so bili ti stari predniki, bodi povedano, da jim je potok vsaj dvakrat na leto precēj kropa prilival. Potomci so se večkrat jezili, čemu so neki tiščali njih očetov očetje s hišami v vodo, ko je vendar še nikoli ni nedostajalo, kar pomnijo.

Jedno prednost je pa vkljub temu imelo takovo zidanje: za hišami je ostalo mnogo prostora za vrte, polje, in dalje pod hribom za travnike. Med poslopji na levem bregu potoka se odlikuje zatiška cerkvena, ki stoji prilično sredi vasi na bolj vzvišenem kraju in je posvečena Materi Božji. Poleg nje stanuje v preprosti koči cerkvenik. Če zvé bralec še to, da so se ponašali v Zatišju z bogatimi gozdi in da niso imeli do župnijske cerkve nič več nego tri četrt ure, tedaj si že predočuje za silo življenje v tej vasi.

Gotovo bi se bil že oglasil iz zatiškega zvonika večerni zvon, da ni bil med potniki, ki so se bližali Zatišju, sam vaški cerkvenik. Prišli so do prve hiše na desnem bregu potoka, do Poličarja — hišni priimek zadostno označuje stan posestnikov. Prišleci so se pozgubili drug za drugim v gostilno, a Bog varuj, da bi jih kdo obsojal in rekel, pijanci so. Ne, to bi bilo krivično, ker nobeden v družbi ne bi zaslužil tega

imena. Samo o cerkveniku bi se ne do-
ločilo tako lahko in hitro, a ta je slu-
čajno odhitel zvonit »zdravo Marijo« ter
tako rešil čast pošteni družbi.

Pogrebci, zakaj tako moramo nazi-
vati Poliçarjeve goste, ogreli so si ne-
koliko premrle ude, odmolili angeljsko
češčenje, potem pa jih je že jel siliti
Poličar za mizo.

»No, Repnica, le utolaži se, bolje je
rajniku ko tebi — kar tu-le sédi! He,
Tine in Matevž, vidva pa tjekaj, in vi
drugi, kakor hočete.«

Cerkvenik se je bil povrnil, zmolil
običajni »oče naš« pred sedmino ter
začel rezati velike malice, katere je Po-
ličar ročno delil okrog mize. Potem je
cerkvenik kot najimenitnejša oseba prvi
pil, porinil do vrha natočeni kozarec
sosedu Gorjancu ter tako-le izpregovoril,
ker se je bila že ustavila govorica:

»Vidiš, Poličar, tako je na svetu,
tako: v našem koncu vasi ste sedaj
sami vdovci in vdove. Ti si vdovec, Ču-
dinka onostran vode je vdova, in danes
smo pokopali Repnika. E, reci, kar kdo
hočeš, škoda ga je bilo.«

»Dober sosed je bil«, odgovarjal mu
je krčmar, »nikoli se nisva prepirala«. In
videč, da se Repnica solzi, pristavil
je: »Kaj se bodeš žalostila, saj imaš
odrasla sina; le poglej, kaka korenjaka
sta Tine in Matevž; bodele ga že po-
grešili, že.«

Tudi Neža, sestra Repničina in že
dolgo domača pri Repniku, segala je
zaporedno po predpasnik ter zakrivala
ž njim svoj že priletni obraz. Vse to
se je grozno dolgočasno zdelo cerkve-
niku, zato je zasukal pogovor na drugo
stran.

»Kdaj pa pride domov tvoj gospod
doktor?« obrnil se je k Poličarju, ki je
grel svoje vino pri peči; »koliko časa
ima še, da bode vse znal?«

»O veliki noči se menda že kaj po-
kaže«, pravil je Poličar zadovoljno. O
sinu Vidu je vselej rad poslušal po-
govor.

»Ti, Repnica, jaz pa še tako mislim,
da bi bil Vid vašemu pomagal, ko bi
bil doma«, dejal je Gorjanec najmlajši
vdovi zatišenski.

»Bog vé in Mati Božja«, tožila je le-ta
klaverno.

»Meni je lani o velikem šmarnu že
zmešal neko rjavo vodo, da sem précej
nehal kašljati«, oglasil se je Tine, naj-
starejši Repnikov sin in sedaj očetov
naslednik na domu.

»Sam zlomek znaj, kje se začnó zdrav-
ljenja učiti, ali pri glavi, ali pri nogah,
ali se vadijo vse križem?« pozvedoval
je Gorjanec.

»Glej ga no, kako si čuden«, rogal
se mu je Matevž, Tinetov brat, »ali
meniš, da zato tako ravnaajo, ker imajo
nekateri ljudje pamet v glavi, nekateri
pa v petah?«

Vsi so se smejali tem besedam, celó
Repnica in Neža. Sploh je jelo kazati
Poličarjevo vino svojo razvedrilno moč,
dasi je trdil cerkvenik pred par tedni,
da je človek po njem čim dalje bolj
čemerren in jezen.

»I, kaj se mi posmehujete«, hudoval
se je Gorjanec, »naj se uči Vid kakor-
koli, spreten je. Moj pastir si je zlomil
nogo, Vid pa mu jo je tako dobro po-
vil in povezal, da bi ga še moja stara
ne bila tako, dasi ima vsak dan otroka
v rokah.«

»Ti, Poličar«, silil je na to cerkvenik
v krčmarja, »jaz pa vsejedno pravim,
da bi bilo lepo, ko bi bil tvoj Vid go-
spod. Tako lepo bi mu bili cerkev
ozaljšali za novo mašo.«

»In pa orgljali bi vi prav lepo«, pre-
trgal mu je govor vedno bolj živi

Matevž; »še tisto latinsko bi zaigrali, saj veste, ki tako-le pravi:

»Kako bom oral,	Te suhe trské
K' sem vole prđal?	Prav rade goré;
Bom vil, bom vil,	Kaj rade goré
Da b'm druge dobil.	Te suhe trské.«

»Kdo pravi, da je to latinsko?« togotil se je cerkvenik. »Nobenih besedij ni pri tem napevu, razumi, čisto nobenih! Seveda bi se moralo latinsko peti, pa jaz ne znam, zato samo igram. Besede ste si pa vi izmislili, nagajilci nagajivi! — I, kónčana reč, kaj sem že prej mislil reči? Da, tvoj Vid, Poličar, bi bil lahko gospod, saj se je vedno dobro učil. In pa naš gospod župnik so ga prav radi videli. Tudi meni je bil zeló všeč. Vid bi bil lahko o sebi zapel tisto, ki se poje o hlapcu Moravškega cerkvenika:

»Mene so ljubil'
Fajmošter ino kaplan
Ino tudi mežnar sam.«

»Ali ne veš, kje si?« pokaral ga je dobrovoljno Poličar. »Še peti nam začni na sedmini, ta je lepa!« In po kratkem molku je izpregovoril o Vidu ter rekel: »Kamor te veseli, tje jo pa udari, dejal sem mu, ko je izdelal vse šole. Denar ti dam, pameti ti ne morem. Samo, da ne bodeš kdaj meni oponašal, češ, zakaj ste me silili, v drugem stanu bi bil srečnejši. No, njega je veselilo zdravilstvo. Pa je zares lep stan to! Mislim, da se ne bode kesal.«

»Ej, bolje mu bode, kakor izmed nas kateremu, ki se ubijamo v vročini in mrazu za svoj vsakdanji kruh. Koliko let se že trudim in peham s kmetovanjem, pa si še ne morem reči in si tudi nikoli ne bodem: »No, Gorjanec, dovolj bodi truda, na stare dni uživaj, kar si si pridobil.« Naš stan je težek, težek«, modroval je učeni Gorjanec.

Tožba o kmetski bedi je vnovič vzbudila Repnici spomin na njeno zapušče-

nost. »Bog znaj«, tarnala je, »kako bomo gospodarili, ko njega ni.« Solze so ji porosile lica.

»Nikar ne toži«, junačil jo je cerkvenik, »saj ni take sile, kakor se ti nocoj dozdeva. Sicer pa nihče ne vé, kaj ga čaka; saj je znano: Živemu človeku se vse primeri, mrtvemu pa jama'. Če pa res misliš, da vas je premalo za delo, lahko oženiš Tineta ali Matevža, ali pa makari oba; ali nista morda že v tistih letih? Naj bi bil jaz na tvojem mestu, že zdavnaj bi bil pregovoril tvojega rajnega moža, da bi bil pustil gospodarstvo in izročil dom Tinetu. Čemu mu je bilo treba biti prvemu na nogah in vse samemu oblezti? Za pečjo naj bi bil sedel in počival, pa bi bil še danes živ in zdrav.«

»Nekoliko preveč se je pa res gnal«, pripomnil je tudi Poličar. »Posebno človeku, ki ga tare naduha, ne dene dobro hudo delo.«

»Kaj bodeš govoril, da mu ne dene dobro«, ugovarjal je skoro jezno prejšnji govornik; »čisto naravnost povej, škoduje mu, pa je! — Repnica, pa res, kar Tineta oženi! Veš kaj, po veliki noči napravite svatovanje! Kako pa ti praviš, Tine?«

»Molči no! Kdo bode mislil brž na ženitev? Saj sem še-le očeta pokopal. Kaj se bodem ženil, jaz nisem za to.«

Tako je govoril Tine in ni se hlinil. O kresu je imel sicer izpolniti svoje sedemindvajseto leto ter bil na videz čvrst korenjak; pa samo na videz; v resnici je bil precēj neroden, in še v vojake ga niso hoteli, dasi so jih dokaj potrebovali l. 1866. Kakšne telesne hiše so ga kazile, ni bilo dovolj znano po Zatišju. Nekateri so dokazovali, da na stopalih nima dobro ustvarjenih nóg, drugi pa so pravili, da mu vrat dela preglavico pri sopenju. Resnično so go-

vorili
Sicer
toda
pa je
ničes
živ r
tje l
prev
gova
glavo
vzdig
levo
krat
je m
»C
dom
saj r
bere
svetu
drug
čejo
tebi.
doži
jega
vse
»J
mu
kala
Ti
jede
sede
R
sran
vej,
saj
kaj.
T
Poli
mu
skor
še n
Tine
»l
nap
nuja

vorili vsi, ker Tine je imel obe napaki. Sicer je bil še dosti čednega obraza, toda jako bojazljiv in najrajši sam. Zato pa je popolnoma umevno, zakaj ni hotel ničesar čuti o ženitvi. Še tedaj, ko je bil živ njegov oče, spomnil ga je semtertje kdo, naj privošči očetu pokoj in prevzame hišo. Na take opomine ni odgovarjal drugače, kakor z rameni in glavo, tako namreč, da je počasi privzdignil desno ramo, nagnil glavo na levo in naredil taisto znamenje še enkrat na drugi strani. Sam pri sebi pa je mislil v takih slučajih:

»Oče bi mi gotovo še neradi dali domačijo. Pa kdo bi si tudi prebiral, saj mi ni posebne sile! Če si pa izberem ženo, povedati bode treba vsemu svetu: županu, gospodu župniku in še drugi gosposki. Potem pa v cerkvi kličejo — in vse se pomenkuje samo o tebi. Le počakajmo!« Tako je srečno doživel v samskem stanu sedmino svojega očeta. Ob tej priliki se je pa menda vse zarotilo zoper njega.

»Jaz bodem zate snubil«, ponudil se mu je brž Poličar. »Kje bodeva potrkala? Kako se ti zdi?«

Tine je malomarno lomil kruh ter jedel, ne meneč se za krčmarjeve besede.

Repnica, ki je mislila, da se sin njen sramuje, prigovarjala mu je: »Kar povej, kakor si sklenil! Jaz ti ne branim; saj vidiš, da sama ne morem vsemu kaj.«

Tine je še vedno pokušal kruh. A Poličar je poznal ženinove lastnosti ter mu jel naštevati neveste; obral je že skoro vso vas, samo svojih dveh hčérâ še ni omenil in Čudinove Cilike, toda Tine je vedno odkimaval.

»Kaj pa Čudinova Cilika?« dejal je naposled, ker se ni spodobilo, da bi ponujal svojo Meto ali Lizo.

Še-le to ime je umirilo Tinetovo glavo in odprlo njegova usta: »Če že ni drugače, naj bode pa Cilika.«

Kakor bi bil vse s kropom poparil, tako so jih osupnile te besede. Repnikova in Čudinova hiša sta bili namreč že leta in leta v sovraštvu. Ko je ležal Repnik na smrtni postelji, poslal je po Čudinko, naj pride k njemu, da se ne bodeta ločila v jezi; pa je le ni bilo. Vzroka sovraštvu še Repnica sama ni prav vedela, ljudje pa so ugibali to in ono.

»Saj Čudinka ne bode dala Cilike«, oglasila se je urno Neža, ki je imela takoj pripravljen jezik, ko je bilo treba sklepati zakon. Rada bi bila preprečila to zvezo, ker Cilike nikakor ni mogla. Marsikaj ji je še bilo na jeziku, toda pravočasno je zapazila Gorjanca, brata Čudinkinega. Zato je pomenljivo pogledala družbo, češ, pa vi kaj povejte.

»Cilika bi ne bila napačna gospodinja«, hvalil je nasprotno Poličar nasvetovano nevesto, kateri je bil varih. »Že vse sama opravi doma — in pri Čudinovih ni malo dela — pa še na polju veliko stori. — Samo to je pa res druga, kaj bode rekla mati, saj veste, kako je čudna.«

»Kar je Miha doma«, razlagal je Gorjanec, »predružačilo se je dosti pri hiši. Po veliki noči jedenkrat si bode menda poiskal gospodinjo, no, potlej pa Cilika že lahko gré od doma.«

»E, če se dekle samo ne bode upiralo«, pomežikal je cerkvenik Tinetu, »ne bode potemtakem nobene zapreke.«

»Ali druge pa nobene ne poznaš«, silila je Neža v Tineta, »da bi bila za-te?«

»Za sedaj že ne«, odvrnil je le-ta kratko.

Matevžu pa se je odvalil težek kamen od srca, ker se je bal, da ne bi ime-

noval brat Poličarjeve Mete, katere bi se on ne bil prav nič branil.

»I, glej no, vse se zmenimo, tega pa nihče ni opazil, da Čudinovih dveh ni nobenega pri sedmini, ne Cilike, ne Mihe«, pripomnila je naenkrat Neža, kateri nikakor ni ugajal poslednji sklep.

»Cilika je šla večerjo kuhat«, opravičeval je brž Gorjanec svojo stričnico, »Miha se je pa zamudil pri nekem znancu, s katerim sta skupaj drvarila po Valahiji. Drugače bi bil gotovo semkaj prišel, kaj ni res, Tine? Je-li, vidva sta si dobra?«

»Rad ga poslušam, kadar mi kaj pripoveduje«, odgovarjal je Tine skoro nerad.

»Neža, sedaj bomo šli pa domov«, izpregovorila je za nekaj časa Repnica. »Vse je še navlečeno; samih bi naji bilo strah, pojdita še vidva, Tine in Matevž.«

»Toliko še posedita, da ona po Gorjancu pride; takrat bode še dovolj zgodaj«, podražil je cerkvenik soseda pri kozarcu, da bi pridržal še kake pol ure pogrebce. Toda o volku govori, pa ti gotovo pride.

Repnica je že sedala, ker so ji vsi prigovarjali, kar se odpró duri, in ko se zapró, bila je Gorjanka med njimi. Ni utegnila povedati možu, da ne zná nikoli domov, ker so se vsi jeli smejati cerkveniku, češ, nocoj se ti pa ni posrečilo.

Ko so Gorjanki napili, tiščala je brž domov, in tudi Repnica je vnovič vstala, tako, da je cerkvenikov naklep izpodletel popolnoma. Toda nekoliko je tudi njegova obveljala: predno so se razšli, zmolil je toliko, kolikor menda še po nobenem mrliču.

Tako se je srečno končala sedmina. Iz prva so bili pogrebci, kakor povsodi in vselej, žalostni, potem pa so se raz-

vneli ter živahno razpravljali o ženitnini. Kako sta si pač blizu smrt in ženitnina! Jedni odidejo, drugi pridejo na njih mesto.

II.

Dajte, dajte, mati! hčerko,
Ker moške jo prosijo.

Narodna.

Repnikovega Tineta so do cela pregovorili. Resno se je jel pripravljati na zakonski stan. Komaj je odlezel sneg in se je vreme nekoliko ustanovilo, pa so že belili pri Repnikovih. Matevž in Tine sama sta bila tačas zidarja; Repnica in Neža pa sta pomivali okna ter snažili omare in klopi, katere sta belilca onečedila. Ne moremo ju posebno hvaliti, a grajati tudi ne: vse sta pobelila, seveda počasi in na mnogih mestih sta večkrat popravljala. Največje sitnosti pa sta imela pri starinski sliki sv. Florijana nad vežnimi vrati. Matevž je predlagal, da bi prebelila tudi svetnika, ker je bila že tu pa tam barva močno odkrušena. Tine pa je zahteval, naj ostane varih zoper ogenj še nadalje na zidu.

»Verjemi mi, da ti bode nevesta prav pred vrati ušla, če bode zagledala to sliko, ki že ni nikomur podobna. Bolje je, da je vsa stena lepo bela, kakor da jo kazi taka spaka«, pravil je Matevž.

»Sveti Florijan se je že toliko let častil pri nas«, odgovarjal je Tine, »s čim se je pregrešil, da bi ga smel odpraviti s stene?«

»Pa najemi slikarja, da bode naredil pošteno podobo.«

»E, kje ga bodem sedaj-le kar s kljuke snel? — Naj bode v božjem imenu!« In Tine je prvi potegnil z belilom preko golidnega ročaja v roki svetnikovi.

Tudi sicer je skrbel Tine, da bi mlada imela kaj v roke vzeti, ko jo bode domov pripeljal, pa ni vredno, da bi omenjali vsako malenkost, zlasti zato ne,

ker sta morala na vse to opozoriti ženina brat in mati.

Čudinova Cilika se je čudila, čemu neki pri sosedu vse tako popravljajo. Ko je neki dan svoji prijateljici, Poličarjevi Meti, v misel vzela, ponagajala ji je le-ta brž s Tinetom, češ, kako se nevedno dela. Pa Cilika se ni prikrivala. Tineta vzeti, to ji še v sanjah ni bilo prišlo na um. Saj ga je komaj toliko poznala, da je vedela, kako je redkobeseden in pust. Sicer sta bila res soseda, a kaj, ko so bili stariši v kregu! Otroci sami so se tudi kmalu navzeli mržnje, in hiši sta si bili tuji, kakor da ji loči morje, ne pa mal potoček.

Ciliki je bilo tedaj dvaindvajset let. Bila je brhko dekle, in težko bi se mogla meriti katera ž njo v celi župniji. Zdravo telo in čista duša sta tekmovala pri nji, kdo boče lepše pokazal svoje prednosti. Zato ni čuda, da je celó tako boječ ženin, kakor je bil Repnikov Tine, sklenil, da vzame njo ali nobene.

Kadar začno popraševati ženini po dekletih, zresni se marsikateri vedno veseli obraz, in ves smeh jo mine. Videti je, kot bi hotela pokazati, da je že dovolj modra za ne lahki zakonski stan, ali pa ima kake druge skrbi, katerim se je težko ubraniti pri tako važnem koraku.

Tudi Čudinova Cilika je v tem času mislila več, kakor prej kdaj in več ni pela, ko se je sukala po kuhinji in okrog hiše. Ta prememba ni ušla bistremu očesu Čudinovega hlapca in žagarja in mlinarja Šimna. Vse naštete posle je bila namreč naložila sreča na njegova široka pleča, in temu je že dolgo, trideset let ali pa še nekaj več. Do svojega dvajsetega leta pa je bil pri Čudinu zaporedno pastir in učenec mlinarske umetnosti.

Šimen je bil velik človek, posebno životen pa ne. Gledal je v božji svet samo z desnim očesom; levo mu je izteklo že v sedmem letu. Takrat sta namreč obrezovala z bratom neke šibe; no, on je brata prav od blizu gledal, nož je izpodletel in mu za vedno uničil oko. Toda dasi jednook, videl je več nego mnogi, ki imajo zdrave oči in si jih oborože vrh tega še z naočniki.

Boljšega hlapca bi iskal zaman: bil je delaven, razumen, za hišo vnet in molčeč o hišnih razmerah. Mladostnih neumnostij, o katerih se pri njem skoro govoriti ne more, otrešel se je bil tudi že zdavnaj — kaj naj zahtevamo še več od njega? Vendar je bil Šimen Čudinovim še več — popolnoma gospodar. Vodil je skupne molitve, nasvetoval, da bi bilo potrebno to in ono, in poslušali so ga vsi.

Sina Mihe, čegar je bil dom, že ni bilo pri hiši več let. Nekdaj si je vtepel v glavo, da pojde drvarit v Valahijo. In menda mu je prijalo takovo življenje, zakaj le na redke čase je prišel malo pogledat v očetovo hišo. Za gospodarstvo se pa še tedaj ni dosti zmenil. »Prodati mi ne smejo«, mislil si je; »naj počno, kar hočejo. Kadar bom sam gospodaril, uredil si bom že po svoje.« V mlinu ali pri žagi je semtertje še prijel za kako delo, na polju pa ne. To zimo je bil že nekaj mesecev v Zatišju, pa ni bil nič kaj zadovoljen. Vsi so sodili, da se misli oženiti, sam pa je že došlo, da se povrne kmalu v ljube mu gozde.

Gospodinja Čudinka je bila hiši bolj v kvar, kakor v hasen. Pred petnajstimi leti je izgubila moža, in od tedaj je jelo iti pri hiši po malem vse rakovo pot. Odkar je bil pa še Miha polnoleten in gospodar, poskrbela ni za nobeno stvarco več pri hiši, čeprav je bil sin na tujem.

No, v zadnji dōbi tudi skoro ni mogla, saj že davno ni šla na polje, ker je imela tako otekle noge, da je še po hiši in veži hodila težko. Kuhala pa bi bila lahko navzlic tej bolezni; toda bila je jako čudna. Večkrat se ji je nekoliko zmedlo in tedaj je zlezla mirno za peč ter tiho zrla po hiši s svojimi sivimi očmi. A to še ni bilo najhujše. Gorjé pa tak dan pri Čudinovih, kadar je žena pila! In to nekaj časa sém ni bilo redko. Kregala se je nad vsakim človekom, ki ga je videla, ali ji je prišel na misel. Jediná dobrotá o taki hudi uri je bila, da ni zlezla izza peči, ampak le tam sedela.

V takih razmerah je bil torej Šimen res prepotreben človek pri Čudinovih. Cilika ga je zeló cenila, mati njena in brat pa nista spoznavala njegovih vrlin. Tudi sicer, ne le v gospodarskih rečeh, slušala ga je rada. Ž njim se je lahko pomenila o vsaki stvari, vedno ji je pravo nasvetoval, naj je bilo kaj še tako težavnega.

Ko je torej Šimen videl Ciliko nenavadno klaverno in zamišljeno, hotel ji je pomagati.

»Cilika, le veliko piruhov pripravi letos«, tako se je šalil nekđaj že konec posta, »saj veš, da jih bodeš potrebovala. Kaj pa, ali se jako veseliš snubcev? Le doto pripravljaj, menda ti je znano, kako smo včasih prepevali:

Mamica so djali,
Da bodo kokljo prodali,
In piščeta c'lo,
Da bo ravno sedem sto.«

»Sedaj mi pa še ti nagajaj, ko vendar veš, kakšne skrbi me tarejo«, pokarala ga je deklica jezno, kolikor je namreč takim osebam mogoče, kadar poznajo šaljivega nagajiveca.

»Za nekaj bi ne bilo napačno, ko bi ti vzela Tineta: hiši bi se morda sprijaznili.«

»To priznavam tudi jaz; pa kaj koristi, če poravnam sovraštvó med dvema hišama, ko se pa vseli pri tem neje-dinost v jedno družino. S Tinetom ne bi mogla živeti.«

»Pa ga ne jemlji, če ti ni všeč! Bode že kako drugače menda tudi dobro. Čemu se neki Tine ženi, ko ni za to! Prav tako nespametno se mi to zdi, kakor takrat, ko je Repnikova Neža po vsi sili hotela, da bi si jo jaz nakopal na vrat.«

»Tega pa še nisem vedela«, rekla je Cilika zvedavo.

»Saj pa tudi nisem okrog trobil. Samo ona vé, pa jaz in tisti berač, ki je prišel k meni s ponudbo. Koliko je od tedaj? Kaka tri leta. Le pomisli, taka stara sitnica, pa v zakon sili! Prav kakor tista v pesmi:

Sem še mlada dévica,
Nimam še veliko let,
Ne še več ko šestdeset,
Še le šestdeset in pet.
Kdor pa hoče mene vzeti,
Ne smé dvajset let imeti.«

»Kako si vendar poreden, Šimen«, zapretila je Cilika pripovedovalcu.

»Golo resnico govorim. Jaz sem ji naravnost odrekel in nasvetoval onega berača. Od tega dné me ne more videti. Pa za to mi ni nič; ali zlomek jezični ščuva vse Repnikove proti nam. To me draži.«

»Da bi le Tineta odvrnila, da ne bi póme hodil.«

»E veš, Nežine besede so bolj za nameček, nihče ne posluša vseh, preveč bi jih bilo. To-le sem ti mislil povedati: če ga nečeš, siliti se ne daj. No, pa saj bode Tine brž vse popustil, ako ga bodeš odbila. Ne razmišljaj pa nikar o tem. Jedenkrat pridejo v hišo, drugič jih ne bode.«

»Da bi le že vse minulo!«

»Le potrpi, saj bode. Pa še nekaj! Na Vida se tudi ne zanašaj preveč — e, kaj ti bode vroče, če ga imenujem«, pristavil je Šimen, ko je bila Ciliko pri zadnjem imenu polila rdečica. »Jaz vem, kakšen je svet. Veliko jih sicer poznam — ne veliko, v koš bi jih dejal, pa bi se ne stepli — ki so si izbrali žene izmed preprostih, kmetovskih deklet, dasi so postali imenitni gospodje. Še več pa je takih, ki obetajo in prisegajo, na posled pa si naprtijo kako mestno žensko, ki še kuhati ne zná. Vid mi je bil vedno všeč; vendar ti to povem, da ne bodeš — kar Bog ne prizadeni — kdaj tarnala, češ, ko bi bil meni kdo oči odprl takrat, ko sem imela pri Repniku na ponudbo!«

Cilika je do konca pogovora rada poslušala Šimna; a poslednje besede ji niso nič kaj ugajale. Vzbudile so ji namreč strah, da bi se ji lahko izneveril oni, zaradi katerega se poleg drugih vzrokov brani sosedovega sina. Premislila je vse mogoče neprilike, katere so ji pretile v negotovi bodočnosti, a vendar je izpregovorila odločno: »Tineteta, ki je tako pust, pa že nikoli ne!«

S tem ukrepom, kateri ima neki pri deklicah tolik pomen, kakor sodniške razsodbe ali vojaška povelja, bilo je uničeno upanje onih, ki so želeli, da bi se upregel Repnikov Tine s Ciliko v zakonski jarem.

A on seveda ni slutil, kako neljub gost bode Ciliki. Domišljjal si je, da je glavna zapreka odstranjena, ko se je sam odločil za ženitev.

Velikonočni ponedeljek sta šla torej s Poličarjem snubit k Čudinovim. Na brvi, ki veže stezico od Čudinove do Repnikove hiše, srečala sta Miho, kateri se je bil napotil k Poličarju.

»Kar obrni se, dva sva, ne pustiva te čez«, ogovoril ga je prijazno Poličar.

»V potoku je dovolj prostora za nas vse tri«, posmejal se je Miha; »ali ker smo bolj praznično oblečeni, ni se nam treba kopati. Bodi, umaknem se vama.«

»Vidiš, ta je pametna«, pohvalil ga je Poličar; Tinetu pa ni prišlo nič pravnega na jezik, zato je modro molčal.

»Sedaj pa katero za naju reci«, prigovarjal je Tinetov snubač Mihi skrivnostno; »vašo Ciliko greva snubit.« Za seboj stopajočemu Tinetu pa je šepnil: »Zmeni se kako z Miho in mu obljubi jedno mojih deklet, da bode rajši pomagal.«

Dospeli so do Čudina. — Poličar je hitro naprej stopil, da bi utegnil Tine izvesti naročilo.

»Dober dan, Čudinka!« pozdravil je gospodinjo, ki je čepela za pečjo. »Kje imaš kaj piruhov?«

Tine in Miha sta tudi že vstopila. Tine se je bil sicer obrnil v veži parkrat dokaj nerodno ter imel že na jeziku Poličarjevo ponudbo, toda vse jedno ni nič omenil Mihi, češ, vsakega posebej pa res ne bom prosil. Ko je torej Miha kljuko pritisnil, ni ga pridrževal, marveč stopil za njim.

»Miha, piruhe pobirajo«, oglosi se malomarno Čudinka za pečjo.

»Če jih še niste pobarvali, naj vas nikar ne skrbi: barvo imamo seboj«, pravi Poličar ter pokaže bokal vina, katerega je dosedaj skrbno skrival pod obleko.

»Kje je neki kak kozarec«, začne Miha gledati po hiši. »E, lej jo, Cilika, kje pa si?«

Na klic pride v sobo Šimen.

»O koliko družčine!« začudi se. »Kaj pa bode novega, kaj? Ali so te doma pregnali, Poličar, kali? Ali pa bodeš točil danes na dveh krajih?«

»Kako si zgovoren! Précej bi ti napil, samo kozarca nimam«, odgovarja Po-

ličar že malo v zadregi, ker se Cilika le ni nič pokazala. »Pokliči, pokliči Ciliko, naj nam dá kozarec.«

Šimen odide po deklico, katera se je bila skrila.

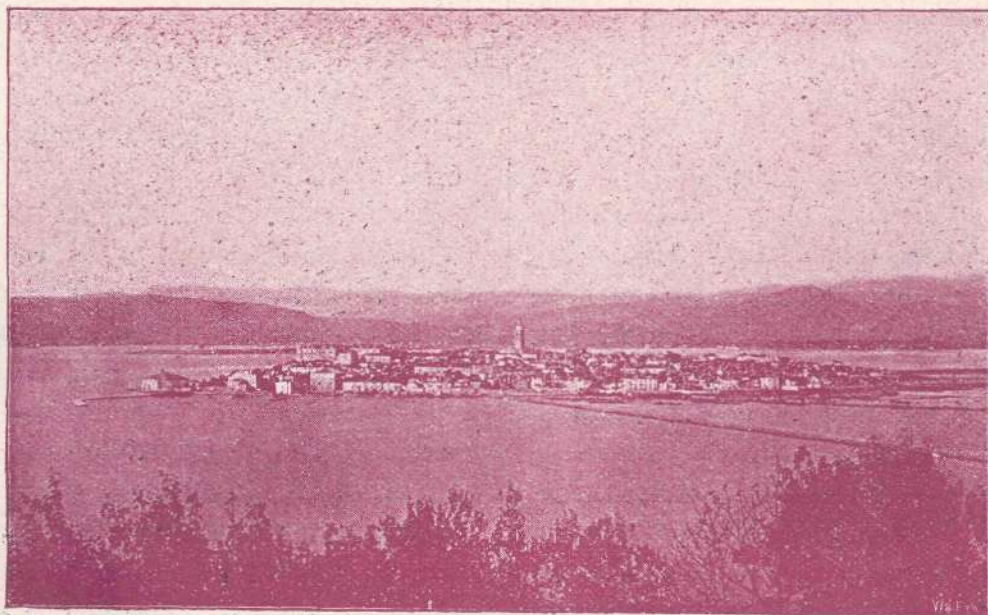
V hiši pa omolknejo. Čudinka trdovratno molči, Tine seveda ne more nobene odriniti, Miha bi že rad pil, Poličar sam pa tudi ne more vsem gibati jezika, dasi je zgovoren človek. Dokler se torej ne povrne Šimen s Ciliko, riše Poličar čudne črte na mizo, Tine pokušlja, Miha pa gleda bokal.

»Kdo bi si bil mislil, da bode te prišli k nam v vas, ko imate doma toliko pivcev?« ogovori Cilika, vstopivša, ter položi kozarec poleg bokala.

»Ker te k nam ni, iskati te je treba doma«, odgovori ji Poličar ter naliže kozarec. »Ná, pa pij!«

Nova zadrega! Sedaj se pa silijo, kdo bode pil. Poličar in Tine sta se nadejala, da bode teklo vse gladkejše.

Poličar že nekoliko razdražen name-noma pozabi, kako je mislil prositi pi-ruhov, kako bi potem prešel na Ciliko,

Koper v Istriji.

(Po fotografiji.)

češ, da bi bilo to najlepše velikonočno darilo Repnikovemu Tinetu, in kar je bil še modrega in umnega sklenil povedati.

Kar naravnost torej izpregovori: »Čuješ, Čudinka, da ne bodem govoril po ovinkih — ali daš Ciliko tukaj le Repnikovemu Tinetu?«

Cilika je zardela kakor vrtnica, Tinetu pa je bilo nekako tako, kakor bi mu nekaj sapo zapiralo.

A Čudinka, ki je bila ta dan zelo dušno bolna, skoro ni vedela, kako bi se znesla nad vprašalcem in drugimi.

»Ciliko da bi omožila k Repniku? Le imena mi ne imenuj! Tam moja hči ne bode nikoli! Ali ste čuli?«

Še je govorila, a bolj za-se. Poličar je natihoma vprašal Ciliko, kaj ona pravi na to. Pa tudi tu ni bilo nič.

»Saj slišite, da me mati ne pusté; kaj hočem sama? Kdo bode pa doma, če bi šla jaz proč?«

Poličar je pomenljivo dregnil Tineta, češ, sedaj je čas, sedaj povej, da Miha lahko dobi pri meni Ciliki namestnico. Toda Tine je že obupal in ni mu bilo

drugega na mari, kakor da bi bil že zopet doma.

»Mati je ne dá, sama neče«, tako je modroval, »drugega mi ne kaže, kakor da pustim ženitev. Dosti nespameten sem bil, da sem se lotil tako kočljive stvari. Nikdar in nikoli več! Nikjer več ne poskusim! Če hočejo, da bodem imel ženo, mora se mi priti ponujat sama na dom. Pa resno, ne da bi se zopet opekeli. Koliko sem, neumnež, doma popravil, sedaj pa ne bode nič.«

»Po sili te ne moreva vzeti«, rekel je naposled Poličar Ciliki.

»Jaz ti ne branim«, opomnil je Miha sestri; »kakor se ti prav zdi, tako pa stôri. Mati te ne morejo ovirati. Saj imaš variha Poličarja.«

»Materi vkljub ne bodem ravnala«, zavrnila ga je Cilika proseče, češ, nikar ne spravljaj še jedenkrat govoričice na prejšnji predmet.

Šimen, ki je skoro vedel, kako se bode končala snubitev, sedel je mirno na svojem mestu. Da bi pa ne bil tako mrtev, kakor ženin, in da bi bilo prej konec praznemu govoričenju, zinil je tudi jedno:

»Kakor vidim, Cilika ne pojde z vama. I, pa drugje poprašajta, kjer imajo več deklet, kjer bi radi oddali jedno ali drugo. Saj vesta, kako po nekje tiščé s hčera mi od hiše:

Le proč, le proč od hiše ž njo,
Da ne bo kruha tratila . . . !

Pa kmalu ženitnino napravita, da bode kaj življenja v Zatišju. K nam pa drugače v vas hodita, ne tako neusmiljeno, da bi hotela kar človeka za plačilo. — Pa nikar ne bodita huda, če sem kaj preveč rekel! Ne mislim tako hudo; to mi le iz ust uhaja, kar napačnega pripovedujem.«

»Nama še ne upade pogum«, pritrdil mu je Poličar, »ravnala se bodeva po tvojem nasvetu. Je-li Tine?«

»E—e«, izpregovoril je ženin. Kaj je namerjal povedati s tem, uganil ni menda nihče.

Čudinka je v jedno mer godla in se nerazumljivo srdila. Samo besede: »Repnik — moj rajnik — oba naenkrat —« razločevale so se sem ter tam.

Poličarju je bila potrpežljivost pošla že do cela, zato je vtaknil bokal — seveda prazen — zopet pod suknjo, vstal ter dejal: »Kaj se hoče — no — sva pa opravila.«

Med potjo, ki ni bila dolga, govorila sta s Tinetom jako malo. Žalosten je bil pa Poličar še bolj, kakor Tine.

»Saj sem vedel, da ne bode nič z mojo ženitvijo, pa ste me silili«, dejal je slednji skoro zadovoljno, češ, sam menda že vem, koliko naj se zanašam na svoje slutnje.

Poličarja pa je, dejal bi, nekako skelilo pri srcu, ker ni izvedel stvari, katere se je bil lotil.

III.

Če doma jim dobro ni, žrjavi
Se čez morje vzdignejo; ti z mano
Pojdi srčno si ozdravit rano.

Narodna.

Noben človek ne verjame, kakšno reč je počela Repnikova Neža, ko je zvedela, da je Čudinka odrekla Ciliko.

»Kar hitro se oženi, kjer se hočeš, Tine!« tako je hitela vsa v ognju. »Mislijo, da ne bodeš dobil gospodinje! — Vedno sem trdila, in kakor se je sedaj pokazalo, popolnoma prav, da Čudinovi, posebno ona, ne premišlujejo drugega, kakor da bi nam škodovali in nas dražili. — Čegavo meniš sedaj vzeti, Tine?«

»Jaz sem se že naženil«, odgovoril ji le-ta počasi.

»Moraš se, kaj bi bil tak!« togotila se je teta.

»Meni bi se tudi dobro zdelo«, dodá mati.

»Ako bodeš povsodi tako kasen, zamudiš še sodni dan«, zbadala ga je zopet Neža.

»Oh, sitnost in sitnost, koliko je imate! Da vam povem, jaz se ne bodem ukvarjal s hišo, že zaradi ženitve ne, da veste. Matevž, odstopi mi svojo doto in oženi se ti na dom, če te je volja!«

S to izjavo si je kupil Tine ljubi mir. Neža je sicer še nekaj pravila, da je tak, kakor nobeden, pa on je ni poslušal in ji tudi ni odgovarjal. Govoriti se mu je tožilo, zato je sedel k peči na klop in si mislil svojo. Kaj se mu je tedaj kuhalo v glavi, ni znano; toda posebno ljube stvari gotovo niso bile, zakaj gledal je po hiši kakor hudo vreme.

Matevž pa je bil drugačen človek. Večjega veselja si ni mogel misliti, kakor da bi se oženil na domu in lepo kmetoval. Toda rajni Repnik je določil po stari navadi, da bodi prvorojeni sin njegov naslednik. To je bil sklenil precej ob Tinetovem rojstvu, katerega je tudi zato krstil na ime Tine, dasi so imeli skoro vsi svetniki v pratiki več pravice, da bi bili zaščitniki novorojencu, kakor sv. Valentin. Tine je namreč zagledal luč sveta o kresu, pa njegov oče je vsejedno dejal: »Jaz sem Tine, moj oče in mojega očeta oče sta bila Tineta — kdor je gospodar pri nas, bodi Tine.«

• Tako je tudi bilo.

Da ima Matevž več sposobnosti za gospodarstvo, tega ni tajil nihče, tudi stari Repnik ne. A pravica je bila na Tinetovi strani. Matevž je moral biti zadovoljen s samo doto. Ko pa mu je dal Tine na ponudbo, naj menja ž njim, ni se obotavljal prav nič. In ker je bilo doma za ženitovanje vse pripravljeno, stopil je pogumno pred Poličarja ter mu razložil menjavo z bratom in ob enem poprosil za Meto. Poličar je prikimal, Meta je bila zadovoljna, in

hitro je bilo dogovorjeno in dognano delo, katero Tinetu kratko malo ni hotelo izpod rok.

V kratkem so imeli pri Repniku tako veselo ženitnino, da se je celó Tine jedenkrat zavrtel z Nežo, kar gotovo nekaj pomeni. Čudinovih pa niso bili povabili. Meta je prej sicer silila, tudi Poličar je prigovarjal, češ, recite jim le, čeprav nobenega ne bode, lepše je tako. A Neža in končno še Repnica sta se uprli, da ne in ne. Sovraštvo je pač kakor molj v suknu: čim dalje časa sta kje vseljena, tem teže ju je pregnati. Matevž je sicer miril Meti na ljubo, pa vse ni nič pomagalo. V cerkev gredé ali na potu domov se je odslej Neža vselej dvakrat tako daleč ognila, kot je bila sicer njena navada, da bi se le ne sešla s Ciliko. Pa tudi doma ni mirovala s svojo nagajivostjo.

Nekoč je Cilika prilivala svojim cveticam, katerih je imela vse polno nastavljenih po oknih, in preminjala podpornje in količke, ker cepljenci niso potrebovali visokih, a drugim so bili stari že prenizki. Na nasprotni strani potoka pa je prala Neža neke cunje ter se pomenkovala s sosedo. Dokler sta obirali mlado Repnico, ni bilo čuti besedice čez potok. Potem pa se je ozrla Neža izpod čela proti Čudinovim in opazivši Ciliko, jela je nalašč popolnoma glasno dopovedovati:

»Veš, Špela, tam-le pri Čudinu so mislili, da bomo brez gospodinje, če ne dadó svoje. Lepo te prosim, kolikor jih hočemo, pa bogatejših in boljših! Le ne vem, kaj si domišljuje Cilika; morda méni, da se bodo snubci pulili zanjo, kali? Kdor izbira, izbirek dobí — to bi ji povedala, ko bi jo srečala.«

Cilika je razumela vsako besedico in težko ji je bilo. Kaj je zakrivila, da je govorila o nji tako žaljivo in zlobno

ženska, kateri vendar svoj živ dan ni skrivila lasú? Prepirati se ni hotela ž njo, rajša je šla k drugemu oknu, kjer je Neža ni videla. Toda njene besede so ji še vedno šumele po ušesih in izvabliale grenke solze. Šimen, ki je sedel na žagi ter zabijal zagozde po pravih žagarske umetnosti, opazil je, da si briše oči. Vprašal jo je torej radovedno in sočutno:

»No, dekle, zakaj imaš mokre oči? Škoda je predpasnika, če ga zmočiš.«

Počasi je izvlekel iz nje, kaj ji je storila Neža.

»Saj rada potrpim, moj Bog, če mi tudi kdo kaj reče! Toda ta ženska ima tak jezik!«

»Kar potolaži se in poglej tam-le pri linici, če se ti ljubi, kako hitro bode sitnica vse oprala in pobrala perilnik in korito! Jaz ji bodem že podkuril!« Rekši vzame lopato ter gré, v tla gledaje, proti vodi, kakor bi hotel odmetati nekaj peska pri jezu. Parkrat udari z lopato po kamenju, da glasno zazveni, potem pa zapoje tisto nagajivo:

O joj, o joj, možá —
Nisem dobila ga;
Pa hujš'ga ni na svet',
Kakor moža ne imet'.

Oh! kaj bom jokala,
K' ne pomaga nič to!
Še jedno leto bom čakala,
Če drugo leto kaj bo.

Šimen poje, Neža zadevlje perilo in — kmalu izgine za domačim oglom.

Soseda Špela pa je tudi strahoma čakala, češ, kaj, če še meni podrobi kako podobno. In res bi bil zapel Šimen še nji nekaj, a potolažil se je, ker jo je popihala Neža. Že je imel namreč pripravljeno to-le zabavljico:

Naša Špela se tud' joka,
Se takó grdó drží,
Ker se ji je stresla moka,
Zdaj pa tam solzé točí.

Zvečer omenjenega dné je preklečala Cilika dobršne pol ure v svoji sobici pred ličnim kipom Matere Božje. Lučica, katero je prižigala vsak večer že od mladih nog, migljala je nekaj časa žalostno, pa zopet veselo posvetila. Taki so bili tudi dekličini občutki med molitvijo. Nebeški materi je tožila svoje gorjé in stiske: od kraja so jo težile bridkosti, a hitro ji je nov up poživil pogum. Umirjena je šla k počitku. Ker rodna mati ni skrbela zanjo ter je ni vodila, zatekala se je k 'tolažnici žalostnih' in lahko si je rekla, da ne zaman.

Ne dolgo po teh dogodkih pa se je zgodilo nekaj, kar je vnovič močno poostriilo razmere med Čudinovimi in Repnikovimi: sovraštvo je podnetila zavist zaradi neznatnega dobička.

Leta 1870. so namreč gradili na Gorenjskem železnico. Tu je delal zemljemerec Walter Raddreher ter stanoval do zadnjega časa v trgu pri župnijski cerkvi. A tačas mu je umrla soproga, ki je bivala s hčerjo v malem mestecu ob bavarski meji. Dvajsetletne hčere ni hotel puščati same brez nadzorstva in voditelja, zlasti ne précej po materini smrti, ker je bila sirota preveč zapuščena. Ko je torej pokopal soprogo, vzel je hčer Klotildo seboj na Kranjsko, češ, videla bode nove kraje ter prišla med druge ljudi, pa se bode razvedrila in pozabila hudi udarec. Dosedanje stanovanje njegovo pa je bilo pretesno za oba; pozvedoval je torej v bližnjih selih, kje bi se dobilo prijazno in prostorno bivališče. Čudinov Miha, ki je bil več pri železničnih delavcih kakor doma, zvedel je o tem in povabil Raddreherja, naj se preseli na njegovo domačijo. Sob je bilo namreč pri Čudinovih dovolj praznih, posebne oprave pa zemljemerec ni potreboval, ker je imel za silo svojo.

Walter Raddreher je bil trd Nemec in luteranec. Zibka mu je tekla pred dobrimi petdesetimi leti na Gornje-Avstrijskem. Takrat, ko je vprvič prišel v Zatišje, imel je na temenu že dokaj očiten dokaz, ki je pričal radovednežem, da nekateri ljudje precéj zgodaj opleše. Drugače pa njegova vnanjost ni bila nič posebna. Zatišenci so dejali, da je nekoliko podoben onemu biriču, ki jih hodi naganjat, naj plačajo zaostale davke; razločeval se je od onega le v tem, da je bil čedneje oblečen.

Tudi Klotildo so hitro obrali pripovedujoč si o nji:

»Tako je nekam bleda, kakor bi ne bila prav zdrava«, menil je Repnikov Matevž. A njegova Meta je razlagala, da so vse gosposke ženske take.

»Za kmetovsko delo bi pač ne bila«, pravila je Neža; »tako je šibka in slabotna; ne prisodim ji, da bi prinesla škaf vode od Poličarja do nas.«

Jezilo pa je Poličarja in zlasti Repnikove, dasi niso imeli potrebnih sob, ker se ni nastanil tujec pri njih, češ, Čudinovi bodo imeli mnogo dobička, mi pa nič. Tudi Meta skoro ni več poznala svoje nekdanje prijateljice Cilike. Zakaj Repnikovi so vedno radi slabo govorili o Čudinovi hiši, razven molčečega Tineta. Meti sami se je pa tudi počasi ohladilo prejšnje prijateljstvo. K sosedu ni smela zahajati, ker bi bili vsi godrnjali, zlasti Neža; Cilika si pa ravno tako ni upala k nji. Ločitev pa je, če verujemo Francozu, največja nevarnost prijateljstvu. Poleg tega je jela Meta tudi bolj skrbeti za svoj žep, odkar je hranila ključé Repnikovih shramb.

Kar je bival zemljemerec pri Čudinu, spomnili so se Zatišenci zopet večkrat železnice. Toda že davno so preresetali to novost in se le redko še kaj pojezili zaradi nje, ker niso mogli tako drago

prodati svojih zemljišč, kakor srečnejši sosedje v savski dolini. Kadar so pa vse jedno sprožili to vprašanje, obravnavali so le še nekatere podrobnosti ali pa so opazovali vso stvar z višjega stališča.

Tak pomenek se je čul pri Poličarju nekaj dnij po Raddreher-jevem prihodu. Dasi je precej dolg in ne spada neobhodno v našo povest, vendar ima nekaj pravice na tem mestu, ker dobro označuje posamezne osebe.

»Kaj dela prav za prav tvoj gostač pri železnici?« popraševal je Poličar Čudinovega Miho.

»Vse delo vodi, sam pa le kaj zapiše sem ter tam«, odrezal se je Miha ponosno, ker je bivala tako imenitna glava pod njegovo streho.

»On je za višjega?« zavzel se je cerkvenik. »Beži, kam! Tega pa ne verjamem, da bi tak človek, ki še naše vere ni, ukazoval našim delavcem.«

»Kje si pa pobral, da ni naše vere?« oglasil se je Poličar.

»Pred cerkvijo so me izpraševali v nedeljo, če se Zatišenci nič ne bojimo, da bi nam toča ne pobila, ker imamo luterance med seboj.«

»Kaj, da je Lutrove vere?« začudil se je Miha v prvo, a potem dejal hladnokrvno: »Da je le drugače miren in da plača, kaj mu hočem?«

»To ni pa nič, kar nam govoriš«, povzel je jezno cerkvenik besedo. »Vsem poštenim ljudem je izpodtika. Še v cerkev ne hodi; pomisli — ob nedeljah, pa ne gré k maši! Jedenkrat se je menda izgubil tje pod kor, pa je gledal kakor riba na suhem in si ni vedel nič pomagati.«

»Ti ljudje imajo svojo vero in naše ne razumejo«, zagovarjal je Miha svojega gosta; »da pa niso posebno pobožni,

lahko povzameš iz tiste stare pesmi o Lutru, ki tako-le veli:

Luter Martin
Je obesil vero na klin,
Se ni očenaša ahtal,
Je le na klobase trahtal.

»Miha ti jo je pa podrobil«, pona-gajal je Poličar cerkveniku, da bi čul, kako-se bode branil.

A le-ta se je bil nehotoma in pone-vedoma zeló ujezil ter del srdito: »Kaj bodem pripovedoval gluhim pravljice! Ali vam nisem tako dobro dopovedal, da bi vsak otrok lahko otipal, kako nič prida so ti tuji priseljenci? Miha pa pravi, da je to samoosebno. Če k nam pride, naj tako moli in živi, kakor mi. Kakor jaz menim in izprevidim, moralo bi biti tako. Ali ne?«

»Nikar tako jezno! Ti me nisi po-polnoma razumel«, popravljal je Miha smeje se. »Saj tudi meni ni všeč, da ne pozná nobenega Boga. Ako ne hodi v cerkev, naj bi vsaj doma kaj pomolil po svoji veri, pa še tega ne stori. Zato je pa tudi revež, dasi gospod. Po za-služku je prišel semkaj, sicer bi pa revo prodajal doma. Godi se mu, kakor meni, kadar grem na tuje. Samo jaz se hitro privadam jezika in ljudij, da mi je krajši čas. Ta je pa že leto dnij v našem kraju, pa ti ne zná pet naših besedij. Sam je pravil, da jo bode hitro pobral, kadar dokončajo železnico. No, pa naj le gré, jokal ne bode nihče po njem. Pošteno me je ujezilo, ko mi je govoril, da naši ljudje niso tako ra-zumni, kot drugodi. Kaj mari ne gremo po vsem svetu, in povsodi nas imajo radi in poprašujejo po nas.«

»Le malo naj to pripoveduje, ako neče, da meni kaj neumnega v glavo ne pade«, pretil je cerkvenik; bil je namreč s temi besedami nekoliko žaljen. »Kaj mari ne vemo, da se Francoz in

Prazj vojskujeta? Ali ni to dovolj ve-liko za nas, ki ne pridemo nikamor? Pa mi tudi vemo, zakaj je hudo na svetu in zakaj so vojske. Gotovo vam je vsem znano ono prerokovanje, ki napoveduje hude čase ondaj, kadar bodo nosile ženske konjske glave, in kadar se bodo podile po polju železne kače.«

»I, kaj ne bi vedeli tega?« počel je razlagati Poličar. »Staro prerokovanje je to, sila staro, sedaj se pa uresničuje. Ali morda niso res ženske — gosposke mislim — s tistimi kupljenimi lasmi take, kot bi imele pravcate konjske glave? Poglej hčer tega zemljemerca, — kako jo že kličejo, Kotlina ali Kotlinda — pa se bodeš prepričal, ako ne veruješ! Že-leznice so pa one železne kače. Jaz sem bil jedenkrat pri Vidu, ko je bil še v Ljubljani v šolah, in videl to novost: kot bi se bil zapodil sam vrag, tako ti je šinila dolga vrsta vozov in se urno zavila, da sem šel za zlomkom komaj z očmi. E, včasih so ljudje vse več ve-deli, kot dandanes; pa še sedaj kdo po-vej, kako bode na svetu za petdeset ali sto let, če moreš.«

»Ljudje so zmeraj slabejši; če bi da-nes tudi kdo kaj prerokoval, saj bi si nič tako ne zapomnili, kakor so si svoje dni. Včasih so ljudje dolgo živeli: osem-deset let ni bilo nič nenavadnega, in bili so korenjaki. Sedaj pa vse peša: pet križev ima na hrbtu, pa že groba išče; kdor pa učaka svojih šestdeset ali se-demdeset, skoro nima vrstnika. In ko-liko so sedaj manjši! Prepričan sem, da prav res še pride dôba, ko bodo štirje mlatili pod mernikom, kakor na-povedujejo.« Tako je hvalil Miha stare čase.

»Tega ni povedanega v prerokovanju, kakšni merniki bodo tedaj«, vmešal se je zopet cerkvenik, da bi pokazal svojo modrost.

»Tisto je pa tudi res«, pritrdil mu je Gorjanec, ki je bil proti koncu pogovora prisedel k govorniku. »Veš, cerkvenik, ti govoriš prav umne besede. Meni pa že dolgo časa nekaj roji po glavi, toda čim bolj premišlujem, tem bolj sem radoveden.«

»Pa menda ne ugiblješ, kako bi našel tako pipo, ki bi vedno gorela, da si jo le jedenkrat natlačil«, podražil ga je cerkvenik.

»E, kaj tacega mi ne bomo doživeli«, ustavljaj se je prejšnji, »dasi bi bilo to meni koristneje, ko ne vem kaj. Pa ker si me ravno spomnil, no, pa mi ga daj polno pipo. Že sem premišljeval, kako naj bi te poprosil, ná, pa mi besedo skoro iz ust vzameš.«

»Koj bi te lahko na laž postavil«, razveselil se je cerkvenik ter mu postrežljivo molil še dokaj rejeni tobačni mehur, »ker tajiš, kot ne bi bil premišljeval o pipi. Toda, ker si se menda namenil vprašat še kaj bolj modrega, no, pa zini, da bode kaj govora.«

»Ne res, tukaj-le krčmarju pravimo Poličar, meni pravite Gorjanec«, tako je pričel Gorjanec ter zadovoljno polnil svojo obilno pipo s tujim tobakom, »hudirja no, dejal sem si že večkrat, kako pa bi se neki reklo našemu cesarju? Francoz ali Lah ga ne more imenovati, naš, kakor imamo mi navado; ravno tako se mi zdi, kakor če se moja stara kdaj pogovarja s sosedo: takrat seveda me obira, češ, naš je tak pa tak. Vendar, kadar se drugi ljudje pomenkujejo o meni, pa ni dovolj sama besedica, naš; sem ter tam že rabijo moj hišni priimek Gorjanec, čemu bi mi bil sicer? Ko sem torej to stvar natanko premislil in preudaril, dognal sem, da mora imeti naš cesar tudi kak domač ali hišen pridevek, ali kako bi že rekel, da bi ne bilo prenerodno. Saj menda Lahu tudi

pravijo doma, naš, tukaj ga pa vsejedno kličemo za Laha. In vendar še nikoli nisem slišal, da bi kdo drugače rekel, kakor: naš je stepel Laha, ali: Prajz se puli s Francozom.«

Miha in Poličar sta se muzala preprostemu dopovedovanju. Cerkvenik pa je bil v tej stvari tak revež, kakor Gorjanec, pa se je vkljub svoji nevednosti précej začel učeno meniti in v nič davati sopivca.

»Naš je tako imeniten, da vsi brž vedó, o kom je govor. Čemu mu bode neki kak kmetovski priimek, kot je recimo tvoj? Ali ni dovolj, da je cesar? Saj tudi meni ni treba drugače reči, kakor cerkvenik, pa vé vse Zatišje, kdo pozvanja med mašo in zvoni delapust ali poldne.«

»Pa meni še sedaj neče v glavo, da bi se mogla dva tuja cesarja kar tako meniti o našem, saj sta sama tudi cesarja. — Buzarona, še nekaj ti povem: v župniji ste štirje cerkveniki. Pa pridi kdo in reci: naš cerkvenik je umrl: živ krst ne more reči, da si ti, čeprav si naš cerkvenik. Pristaviti je treba zatiški, potlej vé človek, pri čem da je, in podobnega dostavka pogrešam pri našem cesarju.«

Cerkveniku je že presedala Gorjančeva bistrournost, skoro ni vedel črhiniti nobene več. Zmagati se pa ni dal in o pravem času se je spomnil nečesa ter ponosno dodal:

»Misliš, da so vsi ljudje tako trde glave, kot ti? Kar sem trdil, trdim še vedno: če pripovedujejo kaj o našem cesarju, pravijo, naš. Kjer pa to ne zadošča, povedó še bolj natanko, tako namreč, kakor se poje:

Oh, kaj si je zmisлил naš cesar, naš kralj!

Besedici, naš kralj, sta Gorjanca močno zbegali; a pravočasno mu pride na pomoč Miha, ki je s Poličarjem vesel po-

slušal zanimivo pravdo, in zavrne cerkvenika:

»Ta se ti pa ni posrečila. Ali res ne veš, da smo Avstrijci, da se naš cesar imenuje avstrijski?«

Nič ni bil vesel pojasnila učeni cerkvenik in košato se je odrezal:

»Ne bodeš, Miha, ne! Zakaj pa molimo v litanijah za našega cesarja, ne pa za avstrijskega?«

»Miha trdi pravo; ako njemu ne verjameš, prinesem ti koledar družbe svetega Mohorja«, izpregovoril je Poličar, »tam se bere v rodopisu cesarske rodovine tako-le: „Cesar avstrijski: Franc Jožef I., rojen 1. 1830. itd.“«

»Če je pa tiskano, potlej je pa zastonj vsaka beseda«, dejal je Gorjanec, čegar vedoželjnost je bila nasičena. »Veseli me pa vendar, da sem za gotovo zvedel to stvar, vsaj ne bodem več po nepotrebnem mislil in mislil, nazadnje pa še nič ne vedel.«

Cerkvenik pa je bil nevoljen, ker so ga tako ugnali, da se kar ganiti ni mogel. Jezno je omolknil ter vrtil kozarec med prsti. Da bi ga oživil, poprosil ga je Miha, ne bi li stesal majhnega čolna, da bi se zemljemerčeva hči z njim vozila po potoku. Nad Čudinovim jezero namreč, kjer se je voda nabirala, bil je potok globočji in prav pripraven za veslanje, ker se ni bilo bati, da bi čoln kam zanesel.

»Sinoči me je vprašal gospod«, tako je govoril, »ali vem za kakega tesarja. Ko sem mu brž tebe ponudil, naročil mi je, naj se kar sam s teboj zmenim. Že zjutraj sem se ravnal k tebi, potem pa sem odložil, češ, saj ti še desetkrat lahko povem.«

Le kdor je tako dobro poznal Miho in cerkvenika, kakor Poličar in Gorjanec, razumel je popolnoma zadnje besede. Miha je namreč po svetu hodeč ujel

nekaj nemških besedij, tako, da je za silo tolkel zemljemerčev jezik ter se lahko z njim pogovoril. Cerkvenik pa je bil ob nekaterih prilikah tudi tesar, kadar namreč ni imel dela v cerkvi — in tega je pri podružnici malo. O njegovi tesarški ročnosti so pričali skoro vsi zatiški plotovi, nekaj zibk v vasi in par Poličarjevih stolov. Čolna pa do takrat ni stesal nobenega, in težko je verjeti, da bi prišel tak izpod njegove roke, ki ne bi puščal vode. Ako bi bil tak, kakoršni so bili njegovi dosedanji izdelki, lovile bi se bile ribe brez mreže vanj. Toda na to mož tačas ni mislil, dasi se je odločno uprl Mihovemu naročilu:

»Za ljudi Lutrove vere ne bodem prav ničesar delal. Molitvic naj se uči dekelce doma, molitvic, ne pa da bi vodo brodilo!«

»Silil te ne bodem, bode že drugje tudi dobila čoln. Samo potlej mi pa molči! Nečem, da bi se reklo, Miha mu je nevoščljiv ali kaj takega.«

»Nečem ter nečem, pa je«, trdil je še zmeraj cerkvenik. »Tisti krajcarji me ne bodo boleli, naj jih zasluži, kdor hoče.«

Raddreherjeva hči se je pa vkljub temu teden pozneje vozila v vrbovi senci po potoku. Oče ji je preskrbel pisano barvan čoln od drugodi, ker ga v Zatišju ni nihče naredil. Dobro je pa znala veslati, tako, da se ji je še Repnikov Tine čudil, ki se vendar ni zmenil z lepa za kako stvar. Od dné do dné so se ji bolj rdečila lica, in vidno je bilo, da ji dobro tekne sveži gorski zrak. Nič se ji ni tožilo po domovini. Materino smrt je pozabljala ter se izkušala zabavati, kolikor se je dalo. Zjutraj je hodila sedevati na klopico, katero ji je bil zbil cerkvenik v Čudinovem gozdu na precēj vzvišenem kraju, odkoder se je videlo vse Zatišje kakor

pod nogami. (Mož slučajno ni pomislil, da luteranski denar tudi plača Poličarjevo vino, sicer bi se ne bil tako spozabil, saj se še pred kratkim ni dal pregovoriti zaradi čolna.) Pozneje, nekako okrog desetih, bivala je Klotilda navadno v svoji sobici, igrala na citre ter tudi pela.

Petje je Čudinovemu Šimnu še dokaj ugajalo, citranje pa nič kaj ne.

»Tako počasne dela, kakor moje stope. Vsak cigan naredi bolj poskočno.«

Ciliki je bilo pa vse zelo všeč, in rada bi bila ob nedeljah kaj pokramljala s tujko, toda kako, ko se nista razumeli? Saj sta često poskusili, pa ni šlo. Nemka je govorila svoj jezik, Cilika pa je odgovarjala v svojem:

»Moj Bog, jaz ne vem, kaj pravite.«

Postrežnica, ki je bila Korošica, raztolmačila jima je toliko njih misli, da je nanesla Cilika potrebnega živeža.

Zemljemerec sam pa je bil redko doma. Obedoval je pri tovariših, samo zvečer je prihajal k hčeri. Tudi njemu se je dolinica močno prikupila ter mu rodila neki načrt.

»Kako ti je všeč ta kraj?« izpraševal je nekdanj svojo jedinko — seveda v svojem nemškem narečju.

»Vedno bi rada tukaj ostala, samo če bi ljudi razumela«, govorila je hči. »Kadar se povrnem domov, spominjalo me bode zopet vse rajne matere; tukaj se lože otremem vseh neljubih in žalnih spominov.«

»Morda se še tukaj naseliva. Ko bi se namerilo, da bi mogel kupiti toliko sveta, kamor bi postavil žago in hišo, ne bi se vrnil tako brž v domovino. Koliko je tukaj lesa, saj si že videla! To bi se denar delal! Samo da bi začel!«

Odslej je bila Raddreherjeva glava vedno polna teh mislij. (Dalje.)

Očetova tajnost.

(Povest. — Spisal Slavoljub Dobrávec.)

I.

Nepo majnikovo dopoldne je. Po ulicah tržaškega mesta vrví veselo življenje. Mnogo ljudi se sprehaja ob morju, kjer se zibljejo pripeti silni parniki, pravi morški velikani. Tam-le blizu Lloydove palače se stiska mal parobrodič »Justinopolis« prav k bregu. Sajav dim se vali skozi dimnik iz njegove notranjščine. Že drugič je zažvižgal. Ljudje hité po ozkem mostiču na njega krov, mnogo

sprehajalcev čaka, da vidi, kako parnik odide. Nekateri so spremili do tu-le svoje znance, da bi jim še poslednjič segli v roko, poslednjič zamahnili z beloruto v slovo in — veselo svidanje. Saj je to parnik, ki prevažá potnike iz Trsta uro daleč v bližnje istrsko mesto Koper in nazaj.

Na krovu srečamo mnogovrstne ljudi. Tu se stiskajo marljive Istranke, pripovedujoč si, kaka je bila danes kupčija s kruhom (bigami), mlekom, zelenjavo

Ta kotel ni cementovan,
In vendar vrè tu noč in dan.
In kje plačujete vi davek?
Od kod je, škratje, ta napravek?«
Drug v druga se ozirajo,
Vprašujejo ga po pravici,
In usta vsi odpirajo,
Ko kaže pisano v desnici.
Pristopi kralj peklenski sam:
»Kdo si pa ti, povej no nam!
Stanovi vsi so v abecedi,
Si tudi ti? No, pa pogledi!«
»Do zdaj me ni, a ako bom,
Potem pa kotle bom pečatil,

In kot drugod jednako bom
I vašo zlobnost dobro platil.
Še davek peklu bom naložil,
In vse gosposki bom zatožil.«
»Oj tega ne, le ven ga čuka,
To bila bi najhujša muka!«
Takó je klical slednji škrat,
Financar pa odšel je prosto;
Od takrat škrtov ni iskat
V Slovence duš tako pogosto.
A kadar v peklu zbogaté,
Da davka več se ne zbojé:
Potem se nam pa je le bati,
Da zopet vrnejo se škrti.

Zmota in povrat.

(Povest. — Spisal Iv. Š.)

IV.

Celi svet jeden je slepar.

Nar. pregovor.

«Toliko gospôde pač še ni bilo pri nas, kar Zatišje stoji!« Tako so se čudili Zatišenci tisto leto, ko se je vrnil o svetem Jakopu Poliçarjev Vid v svojo rojstveno vas. »Človeka je kar sram, ko te povsodi srečujejo ti gosposki ljudje; preoblačiti se ne moreš, ves umazan in raztrgan se pa tudi nerad kažeš, da ti štejejo zaplate po kolenih in komoleih. Toda reci, kar kdo hočeš, najbolj zal je pa vendar Poliçarjev doktor. Oni Nemec ima sicer mestno ukrojeno obleko, pa vse opleta po njem. Na Vidu je pa vse kakor ulito. In kako vam je zrastel! Nič manj ga ni, ko njegovega starega. Podoben mu je pa kakor jajce jajcu — ves njegov sin je.«

Niso napačno sodili o Vidu njegovi rojaki. Šestindvajsetič je gođoval tisto leto o sv. Vidu ter bil zal mlad mož. Bil je srednje rasti, ne tako majhen, da bi bil neznaten, a tudi ne tako velik,

da bi bil neokreten. Na moškem licu mu je bila zrastla črna brada, katera se je kaj dobro prilegala gostim lasem in jasnim očem taiste barve. Vsa njegova vnanjost je bila prikupljiva, in kretanje je pričalo o trdnem zdravju, tako, da je bila čisto umestna trditev Čudinovega Šimna, ki je pravil, da bode rabil Vid zdravilstvo za druge, ne pa za-se.

To poletje je dovršil zadnje izkušnje ter bil izučen doktor vsega zdravilstva. Prav zaradi zadnjih odločilnih izkušenj tudi ni bil prišel nič na velikonočne počitnice, niti na Metino ženitovanje.

»Pozneje bodem vse nadomestil in popravil«, mislil si je ter ostal na Dunaju do poslednjih dnij. Sedaj pa je bil sklenil, da se najpoprej pošteno odpočije. Pozneje je namerjal iti za leto dnij ali kaj v Ljubljano, da bi v bolnišnici še izpopolnil svoje znanje. Sicer pa ga ni bila misel, da bi se naselil za zdravnika v mestu.

»Mestni ljudje imajo tako zdravnikov na izbiro, tam ne bodem posebno koristil trpečemu človeštvu. A na deželi, kjer bolnik lahko dvakrat umrje, predno pride zdravnik, tam želim delovati. Zaradi zaslužka se mi, hvala Bogu, ne bode treba mučiti, saj bodem že toliko dobil od očeta, da bode za potrebo.«

Podobne misli so se mu često ponavljale v glavi, kadar se je sprehajal po domačih zatiških sencah. In ko je tako premišljeval, pritrjevali so mu znanci izza mladih let: drevesa so pripogibala v vetru svoje vrhe, kakor bi kimala, cvetke pa so se sramežljivo klanjale ter ga pozdravljale. Jemal je namreč skoro sleharni dan kako zdravniško knjigo s seboj in zahajal na take kraje, kjer je vedel še iz mlada, da rasto zdravilna zelišča in cvetlice. Marljivo je nabiral tako dan za dnevom cena zdravila ter sanjal o bodočnosti. Njegov stan se mu je zdel častitljiv, vzvišen. Gorko je želel, da bi se kar najtemeljiteje naučil vsega, kar mu bode kdaj koristilo; težko je pričakoval ure, ko bode stopil v zapuščeno kočjo ter lečil brezplačno revnega rojaka. Brezplačno? Ne, v duhu je videl siromaka, ki ga zahvaljuje z rosnimi očmi, ki ne vé, kako bi mu pokazal svojo hvaležnost. V takih sanjah je čul često kakor tajen šepet: »Bog plati!« In zdelo se mu je, da je tak srčen vzdih bornega kmetiča več vreden, nego zlati denarji, katere si bodo kopičili njegovi drugi po velikih mestih.

Tudi ženo si je bil namenil izbrati iz preprostega ljudstva. Čudinovi Ciliki je bil že zadnje počitnice naročil, naj ga čaka še toliko časa, da bode imel samostojno službo. Že na Dunaju je bil zvedel iz očetovega pisma, da je Ciliko snubil Repnikov Tine. Nekoliko ga je pogrela ta novica, a umiril se je brž pri naslednjih vrsticah, kjer mu je oče

razkladal, da je ženinu izpodletelo in da sta z Matevžem menjala za Repnikovino. Sama Cilika pa mu ni pisala nikoli, in tudi on njej ne: nista imela take navade. Vse, kar sta zvedela drug o drugem, bili so običajni sklepni pozdravi, katere je čital in pisal Poličar. Sicer pa oče še sam ni vedel, kakšne novice prenaša, če je pripovedoval Ciliki, da mu je Vid pisal, in da še njo pozdravlja. Ravno tako se tudi ni nič čudil, kadar mu je deklica iskreno naročala, naj nikar ne izpusti v prihodnjem listu njenega pozdrava. Poličar pa je obetal, da gotovo ne bode pozabil, ker vselej dobro premisli, predno zapečati pismo. Vid in Cilika sta imela v samih pozdravih več užitka, nego njima slični mladi ljudje, ki si pišejo vsak teden po štiri strani praznih besedij.

No, sedaj sta se pa včasih kaj pomenila, saj Vidu ni bilo daleč do Čudina, in Cilika je tudi večkrat potrebovala kisa, kar je bil Miha doma, zlasti o poletenski vročini. Celó tako postrežljiva je bila, da je rada pritekla po kako merico vina namestu zemljemerčeve postrežnice. Vid pa je tudi večkrat trdil, da se lože meni s Šimnom, kakor z domačimi pivci, ki mu sicer napijajo, toda komaj čakajo, da bi jim kmalu vrnil.

»Dobro jutro, gospod Vid«, pozdravljaj je lepega dne nekako ob jednajstih dopoldne Šimen Poličarjevega zdravnika, ki se je bližal proti žagi, »ravno prav prihajate. Tako sem že pogrešal takega človeka, pa ga ni nobenega od nikoder in ga ni.«

»Kaj pa je tako nujnega? Ako ni prevelike teže, pomorem jaz; najdebelejšega hloda pa menda ne bodeva valila na žago«, govoril je Vid ter čakal odgovora.

»E, za delo ne potrebujem pomočnika; vselej se že zjutraj preskrbim za

ves dan, ko je še Miha doma. Ali veste, jaz bi se bil prej-le neznansko rad kregal, pa se nisem mogel, ker sem bil sam, he — he!»

»Šimen, Šimen, vedno si še stari; iz tvojih ust ni nikdar pridne! Če bodeš take razdiral, jel te bodem oštevati, da bo joj —.«

»Saj sem vedel, da bi se z vami lahko pričkal; no, da ste le prišli!« Take-le prazne sta govorila, vmes pa tudi resne, kakor je nanese.

»Kakor vam pravim«, zatrjeval je malo kasneje Šimen, »one dni pred snubitvijo Ciliki kar živeti ni bilo. Kakor bi sedela na samih britvah, tako težko je čakala odločilnega trenutka. Jaz sem ji pa že naprej obetal, da se bode vse razdrlo, in se je.«

»Z Repnikovimi ste si zaradi tega menda zelo v konce. Nič ne dé! Meto že naučim, kako naj ravna — zakaj je pa moja sestra — in nikoli ne bode dolgo tega, pa bode še dobro sosedovali, bodeš že videl.« Po kratkem premolku pa je pridejal: »Tako diši iz veže sèm, naj vendar pogledam, kaj se kuha.« Rekši je zapustil Vid Šimna ter jo krenil skozi vežne duri pred ognjišče, kjer je Cilika prestavljala piskre in polagala polena, da bi bilo prej kuhano.

»Taka si torej!« ponagajal ji je po nevažnem pomenku, ko mu ni hotela povedati, kaj bodo opoldne jedli, »taka si torej! Kako sem ti naročal lani pri odhodu, da me čakaj, dokler ne pridem pó-te: a ti se možiš v tem času, da so ti komaj ubranili. Lepe reči!« Seveda je bilo v teh na sluh karajočih besedah precej pohvale in priznanja.

»Škoda, da res nisem vzela Tineta«, odvrnila mu je Cilika na videz zelo huda; »on bi me gotovo ne bil tako zbadal! Sicer mi pa nikar ne očitaj, da sem kaj mislila na možitev! Jaz sem

se samo upirala; kar se je govorilo, delali so vse drugi.«

»No, kakor sem kupil, tako prodam«, popravljal je Vid. »A sedaj te pa bodem res kmalu potreboval, da mi bodeš kuhala kamelice in druga zdravila za bolnike.«

Tako nekako sta se pomenila ter bila oba zadovoljna. Zlasti Cilika je odslej mnogo lažje prenašala težave, katere so ji kalile mladostno življenje. Mati ji je bila namreč od dné do dné bolj boleha — dušno in telesno — ter s sitnostjo tudi hčeri ni prizanašala.

V tako majhnem kraju, kakor je Zatišje, pač ni mogoče, da bi kdo dalje časa prebival skrit in nepoznan. Ljudje sicer pridno delajo, a mimogredé marsikaj vidijo ter si marsikaj povedó. Kadar gredó zjutraj skupno na delo, ni drugače, kakor da se malo pomenijo, saj do večera ni več take prilike, razven če bi si čas ukradli ter na razpotju postali ali malo povpili čez travnike in njive. Posebno čudno bi pa bilo, ko bi kdo ne opazil novoprišlega gosposkega človeka. No, kmetovskega bi naposled še izgrešil, ker so bolj jednaki in vsakdanja prikazen.

Tudi Vid je brž o svojem prihodu zapazil Čudinova gosta ter naglo zvedel vse podrobnosti, ki so se bile o njiju raznesle med ljudi. Večkrat je tudi sam videl Klotildo v čolnu ali pri Čudinu ob oknu, toda seznanjati se ni hotel s tujko in njenim očetom, katerega je videl skoro vsak dan, ko se je zvečer vračal v Zatišje.

»Takih ljudij sem poznal po mestih dovolj; sedaj sem med narodom in onih lahko pogrešam.« Tako se je vselej naglo iznebil in otresel sitnih mislij, ki so ga naganjale, naj bi malo poskrbel za sebi dostojno družbo.

Zemljemerec in hči sta se tudi pogosto zmenila o čudnem doktorju,

kakor sta imenovala Vida. Postrežnica je namreč Klotildi nanesla vse natančnosti o njem, kar jih je utegnila nabrati doma in po vasi. Obema ni hotelo v glavo, kako se more popolnoma olikan človek tako priljudno in preprosto baviti z nevednimi kmeti. Drugače pa jima je bil všeč. Raddreher bi bil prav rad kdaj govoril z njim, toda Vid se mu je vedno umikal.

»Ta zdravnik bi mi šel lahko kako na roke«, pravil je ob neki priliki hčeri, ko je bila med njima ravno beseda o Vidu; »njegov oče ima denar, in, kakor se vidi, najbolj veljaven mož je v vasi. Krčmarju samemu ne morem tako dopovedati, kakor bi mu rad, ker brez tolmača ničesar ne opravim. Pa bi mi tudi težko zaupal. Če pa sina pridobim na svojo stran, katerega ima oče še za mnogo bolj učenega, kakor je res, storil bode vse, kar mu bode sin hvalil in priporočal.«

»Kakor vidim, tudi za zabavo bi bil izvrsten človek«, mislila si je Klotilda, kateri bi bilo gotovo na vso moč ljubo, ko bi pregovoril Vid v njeni družbi toliko ur, kolikor jih je pri Šimnu in Ciliki. Vendar tega ni izrekla, marveč jela očeta izpraševati, kje da se namerja z njim sniti.

»V gostilno bodem zahajal k njegovemu očetu, pa vselej tak čas, kadar bodem prepričan, da je sin doma. Stavim, kar kdo hoče, da ga stari kmalu pokliče, ker ne bode mogel sam govoriti z menoj. Jaz bodem pa nameroma pozvedoval to in ono.« Tak je bil zemljemerčev načrt. A hči je bila menda še bolj premetena, zakaj veselo je ploskala v roko ter vzkliknila:

»Predno bode jutri toliko ura, pa ga bodeva imela v svoji sredi; prav gotovo mi ne izpodleti!«

Kaj namerja, kdaj in kje misli uresničiti svojo nakano, tega pa ni odkrila

očetu. No, saj tudi ni bil tako radoveden. Uverjen je bil pa popolnoma, da bode hči prej ujela Vida v svoje mreže, kakor on z vsemi svojimi spletkami.

Drugi dan je bilo nenavadno vroče. Vida je prepodila vročina iz gozda že okoli desete ure, čeprav se običajno ni vrnil pred poldnem. Doma je pričel čediti in razločevati nabrane rastline ter jih naložil skoro polno mizo. Tedaj pa priteče zemljemerčeva postrežnica vsa zasopljena in prestrašena ter prosi Vida, naj gré brž h Klotildi, češ, da jo je gad pičil.

Vid se nič ne premišlja, ampak takoj poišče na polici nekaj potrebnega orodja in zdravil ter jo urno mahne za postrežnico.

Še predno je prispel v Klotildino sobo, potrjeval mu je njen jok in klic na pomaganje, da ji je hudo.

Vid vstopi. Pri mizi sedi zemljemerčeva hči, obraz na stolovem naslanjalu, z levico pa si zakriva desno roko ter obupno vzdihuje:

»O nesrečne cvetice! Da bi vas ne bila šla trgat!«

Vid opusti vse nepotrebne in nebitvene poklone ter misleč, da je v nevarnosti dekličino življenje, brzo povpraša:

»Prosim, gospodična, pokažite mi rano in umirite se! Saj morda ni nevarno. Kmalu bode bolje.«

Klotilda mu pomoli roko in še vedno joka. Vid ogleduje roko, preiskuje, a ne more si kaj, da ne bi se glasno smejal:

»Gospodična, prazen strah! S koprivo ste se opekli; o kačjem piku ni nika kega sledú. Ti mehurčki bodo kmalu izginili, in otok bode izplahnel do jutri. Le solze si otrite in veseli bodite!« Tako tolaži tujko, ki je na videz koprnela od strahu. Le-ta tudi zares nekoliko pozabi bolečine in skoro veselo pripoveduje,

kako je šla za vrtno ograjo trgat neke nji doslej neznane cvetlice.

»Ko sem stegnila tretjič roko«, pravila je že brez solz, »zaskeli me ravno nad členkom tako silno, da ni povedati. Hitro umaknem roko, cvetlice se pa zganejo — kdo ne bi mislil, da je gad? Ali ste prepričani, gospod zdravnik, da me res ni pičila kača?«

»Zatrjujem vam«, trdil je Vid svest si svoje zdravniške modrosti; »zatrjujem vam, da so rastle med cveticami koprive. Ako želite, pa preiščiva oni nesrečni kraj.«

»Skoro si ne upam še jedenkrat na prostor, kjer sem prebila toliko strahu«, branila se je Klotilda.

»Prosim, le potrudite se z menoj, da si vsaj pozneje ne bode krivo domisljali«, hrabil jo je zdravnik.

In res sta našla na vrtu koprive, ki so popolnoma razjasnile Klotildin strah. Opravivši svoj posel, poslovil se je Vid. Pred odhodom mu je Nemka zatrjevala svojo hvaležnost ter ga vabila, naj kdaj v goste pride, zlasti tak čas, ko je tudi njen oče doma.

Raddreher in Klotilda sta se pa zvečer tistega dne neizrečeno veselo pomenkovala. Da se je Klotilda nalašč opekla s koprivo ter se tako seznanila z Vidom, to je bil predmet njunega pogovora.

»Tako neolikan gotovo ni, da bi naju odsedaj popolnoma puščal v nemar«, dejala je hči. »Kadar bode še todi okoli iztikal, ogovorila ga bodem sama, če on mene ne bi hotel.«

»Začetek je storjen, le previdno ravnajva.« Da bi se pa Klotilda še bolj gotovo spoprijateljila z Vidom, pristavil je oče, kakor da govori sam za-se: »To bi ne bil napačen ženin.«

V kratkem je Vid dokaj izpremenil svoje dosedanje življenje. Knjigo je sicer še prenašal s seboj, a čital je malo. Sukal

se je le okrog Cudina. Najpoprej je s Šimnom nekoliko pogovoril, potem je pripovedoval Ciliki kaj zanimivega in naposled je šel še h Klotildi malo v vas. Pomudil se je običajno najdalje pri Šimnu, pri Klotildi pa je najprej opravil svoj posel.

Neko nedeljo pa sta Raddreher in Vid nenavadno dolgo govorila. Šimen, ki je sklenil Vida nekaj vprašati ter ga čakal v travi pod hruško, bil bi se prav gotovo neznansko dolgočasil, da ni štel hrušk na spodnjih vejah. Vprašanje je bil že čisto pozabil, a Vida le še ni bilo.

»Kadar začno tisti nemški dirindaj, pa ni ne konca ne kraja«, dejal je naposled ter šel gledat, kdaj bode treba kositi otavo.

»Vaši ljudje bi lahko prav brez truda obogateli«, dokazoval je tačas Raddreher Vidu, in Klotilda je poslušala; »ko bi se meni posrečilo kupiti toliko sveta, da bi zgradil pošteno žago, takoj bi se lotil tega početja. V Trstu imam znance, tje bi pošiljali deske in dobro bi jih prodajali.«

»Precèj lesa bi posekali brez škode, to je res«, odgovarjal mu je Vid. »Samo kje pa bi dobili sposobnih ljudi? Tukaj-le Čudinov Šimen je jedini, ki kaj umeva, a ta bi šel nerad od hiše, kjer je že toliko let. Tujcev klicati pa ne smete, naši ljudje bi se potem težko pridružili.«

»Ravno zato sem pa jaz sklenil, da bi kupil od vašega očeta kak prostorček, tudi delavce bi mi lahko nasvetovali. Vaš oče gotovo toliko veljajo, da bi se drugi ozirali nanje.« Tako je hvalil Raddreher — seveda ne brez namena — Vidovega očeta. Takoj pa je pristavil še nekaj bolj vabljivega. »Za vašo gostilno bi bilo pa tudi kakor nalašč. Pomislite, gospod zdravnik, koliko ljudi bi privabil promet v Zatišje! Vaš oče bi nekaj iztočil, menim jaz.«

Marsikaj je še povedal zgovorni zemljemerec in prepričeval svojega gosta, da bi bilo vsem vaščanom v korist, če bi ravnali po njegovem načrtu.

»Dobro torej, gospod Raddreher«, dejal je Vid odhajajoč, »pri očetu bom posredoval. Tudi sam želim, da bi železnica kaj koristila naši vasi, dasi smo dosti v stran od nje.«

»Pa nas še kaj počastite s svojim obiskom«, vabila je Klotilda prijazno.

»Dokler voda brvi ne odnese, prihajal bom vedno rad v vašo družbo«, klanjal se je Vid že po stopnicah.

»Tedaj vam pridem s čolnom naproti«, klicala je Nemka za njim.

Domov gredé je srečal Vid Šimna ter ga zvabil s seboj, češ, da mu ima razjasniti imenitne stvari in ga prositi sveta.

Pri Poličarju se je čul iz sobe glasen vrišč; gospodarji so pač zapijali tiste bore krajcarje, ki so jih utajili ženam. Niso pomislili, da bode doma ona sitnost prodajala, češ, za pijačo ima, potem se pa ne zmeni, čeprav jemo ves teden neslan sok. Najbolj glasna pa sta bila, kakor zmeraj, cerkvenik in Gorjanec.

Vid in Šimen sta torej rajši pred večjo prisledla k prazni mizi, in Liza, najmlajša Vidova sestra, prinesla jima je nekaj malega pijače.

»Liza, reci očetu, naj venkaj pridejo; pa ti streži v hiši«, poprosil je Vid sestro in kmalu so bili s Poličarjem v živem pomenku.

»Tisto bi zame res ne bilo slabo«, govoril je za nekaj časa zamišljeno Poličar ter si počasi gladil čelo, da je lože mislil. Vid mu je bil namreč naznanil zemljemerčevo ponudbo. »Pa tudi drugi bi si opomogli. Gorjanec tiči do grla v dolgéh, pa bi lahko prodal par sto hlo-dov. Repnikov Matevž bi jih tudi lahko posekal lepo število. Čudinovemu Mihi

bi celó ne bilo treba hoditi drvarit tako daleč, ampak doma bi imel dovolj dela in zaslužka. Ako mi kaj prida obljubi, oni travnik pri Čudinovi meji ali pa njivo zraven mu pa res prodam.«

»Toliko si pa vsejedno izgovorite, da bode najemal samo domače delavce, ne da bi natepel kakih tujcev, kateri bi kruh odjedali domačinom«, opominjal je previdno Vid.

»Ne pedi zemlje mu ne prodajaj, Poličar«, zagrozil se je Šimen jezno. »Ali si slep, kali? Le prepusti mu svet, da si bodeš pozneje lase ruval, češ, kako sem bil nespameten! Glej, kako se tujec debeli z mojimi žulji! Les v gozdu bode prodajali, toda — za slepo ceno. Kolikor vam bode obljubil, toliko bode vzeli, sicer vam bode pa še nadalje rastlo drevje zastonj. Sam pa bode denar kopičil na vseh stranéh. In če tudi izprva obljubi, da bodo delali tukajšnji delavci, mož-beseda ne bode; taki tujci so vsi jednaki. Sedaj te moti s pretvezo, koliko bodeš iztočil. Le potrpi, da se dobro vgnezdi! Pol leta ne bode brez lastne gostilne, tudi ne, če bi jo sezidal sredi potoka. Tebe pa še poznal ne bode, kadar se bode košatil v svoji hiši.«

»Tako hudo menda ne bode«, tolažil je Poličar pripovedovalca, ker je vendar upal, da bi ljudje precēj pili, če bi mnogo delali.

»Poličar, veš kaj?« oglasil se je vnovič Šimen. »Veš kaj? Sam zgradi žago, sam, potem bode dobro zate. Svoj les, svojo žago — trud bi ne bil zaman!«

»E, sam se pa že ne lotim kaj takega! Bog vé, kako draga je vožnja po železnici? Potem pa kupca nimam; pa naj bi ga tudi imel, ali pojdem sam z deskami? Ako me pa doma ne bode, pojde mi tukaj pod zlo; in če drugodi vse tujim in najetim ljudem izročim, delali bodo le-tam tako, da zame tudi ne bode nič

prida. — Vidiš, uprav zato pa menim, da je boljši majhen dobiček, ki si ga lahko prislužim tu doma v miru, kakor pa, da bi se pehal za negotovim.

»Zlomek vendar, zakaj pa no-šiš hlače, ko si tako boječ«, razsrdil se je zopet Šimen. »Križ božji no, če sam nečeš, združi se z Repnikovim Matevžem, skupno delajta! Ti vodi doma; Matevž pa, ki je mlad, naj gré malo po svetu! Poslušaj me, ne bodeš se kesal.«

To pa tudi Poličarju ni bilo popolnoma všeč. Dasi je bil pameten mož, imel je vendar ono napako, katero graja znani pregovor: 'Vsak svetnik ima roke k sebi obrnjene'. Da bi kdo drugi jednako bogatel, kakor on, tega pa že ne: rajši nobeden! Lakomnost in zavist gostujeta pač kaj radi pod isto streho.

»Potlej pa pridejo prepiri in take sitnosti«, izvijal se je mož Šimnovemu siljenju. Ta pa je nejevoljen, ker nihče ni mogel ali hotel uvideti prave svoje koristi, glasno nadaljeval: »Naš Miha, — da bi že izpregledal! — ima tako lepo priliko, vse že pripravljeno: žago, les skoro doma — pa ga hudir vedno podi od doma. Jaz bi mu pa to-le povedal, toda zastonj je vsaka beseda. Saj vem, kaj bi mi rekel: 'E, pri nas je beračija; v Valahiji tam so gozdi!' Ne razumem, kako da se ne naveliča hlapčevati, ko bi bil lahko davno že sam svoj gospodar.«

»Skoro najmodrejšje je, nekoliko potrpeti«, dejal je na to Poličar. »Vse dobro premislim, potem se bode že videlo.«

»Ne prodajaj, pravim ti še jedenkrat, sicer ti bode žal«, svaril je Šimen ter odšel domov.

Vid je bil po tem pomenku v precejšnji zadregi, kaj naj odgovori Raddreherju. Šimen ga je prepričal, da zemljemerec ne začenja te stvari brez sebič-

nega namena, in vest mu ni dovoljevala, da bi sodeloval pri kaki stvari, ki bi škodovala njegovim rojakom. Pa bilo mu je tudi težko sporočiti zemljemercu, da je njegov oče na kratko odbil vsako pogajanje. Motila ga je vrh tega trdovratna očetova trditev, da bi bilo zanj vse jedno dobro, če bi napravil Raddreher žago.

Poskusil je torej še pri Repnikovem Matevžu ter ga nagovarjal, naj bi dajal les na Čudinovo žago.

»Kako naj kupčujem z lesom, ko sem vedno le kmetoval! Pri vsakem poslu je treba vaje in izkušnje; meni pa nedostaje obojega.« Sam pri sebi pa je mislil, da bi utegnil Čudinov Miha več zaslužiti, kakor bi on za deske skupil, dasi bi Šimen delal namestu njega.

Vid je torej pri prvi priliki tolažil Raddreherja, da bode kmalu kaj kupčije. Za sedaj pa naj počaka, da se oče odloči, kateri kos zemlje bi lože odprodal, da bi mu pozneje ne hodilo kako napak.

Tako so se slepili. Vsak je le premišljeval, kako bi bilo zanj najboljše.

V.

V gozdu ne raste drugega,
Kakor sama hojica;
Zdolaj sta počivala,
Prav lepo se menila.

Narodna.

Repnikov Tine je sedel nekdam tiste dni doma za mizo, otepal ne majhno malico ajdovega kruha, gledal skozi okno ter izkušal biti na vso moč jezen. Samo pëto svojega kosa je odjedel, potem pa vstal in se napotil k Čudinu.

»To povem Mihi«, govoril je spotoma sam za-se. »Potlej bomo pa malo zaorali; mene ljudje še ne poznajo.«

Tine se je bil zadnje dni nekaj izpremenil. Meta mu ni kar nič ugajala. Če je po svoji navadi včasih malo poležal pod senčnatim orehom — o velikem delu

in v najhujši vročini so tako delali vsi Repnikovi moški, odkar je Tine pomnil — pa ga je že grdo gledala. Brž je jela praviti Matevžu, da bi bilo dobro, če bi šli kaj v senožet, ker ni gotovo, kakšno bode vreme, da se po letu večkrat hitro izprevrže, in sena bi bilo vendar škoda. V takih slučajih je Matevž slušal in zaspano povabil Tineta s seboj na delo. Temu je bilo pa to seveda jako nevšečno. Nadalje je v prejšnjih časih tudi nekoliko odločeval, kdaj se bode tu kosilo, tam želo — sedaj so pa ravnali po svoji glavi, njegovo mnenje popolnoma prezirali. Sploh se mu doma ni zdelo več tako domače, odkar je gospodinjala Meta.

Take in jednake stvari so mu jele počasi presedati in iskal je pomoči. Zatekel se je k Čudinovemu Mihi. Ta ga je vedril in učil prav po svoje:

»Nikar se tako ne ženi doma za Matevža in Meto! Čemu bi si žulil roke za prazen nič? Ko bi ti vedel, kako se živi po Valahiji! Le mene poglej: kdaj si me še videl, da bi se bil trudil pri kakem težkem delu? In vendar imam dovolj denarja. Pridrvaril sem! To tebi tudi svetujem. Kadar se doli povrnem — dolgo ne bode tega — pojdi z menoj!«

Tine je polagooma res začel sanjati o tujem svetu. Kar mu ni hotelo brž v glavo — in takega je bilo marsikaj, recimo, kako bi prišel domov, če bi mati zboleli, kje bode dobil čevljarja, kadar se mu raztrgajo sedanji škornji, in podobna vprašanja —, razjasnil mu je iz lahka bistroumnejši Miha. Sčasoma sta se do dobra pobratila, in Tine je vse zaupal Mihi. Tudi ob tej priliki, ko zaradi razburjenosti ni utegnil snesti celega kosa ajdovca, razodel je prijatelju neko skrivnost.

»Danes zjutraj«, tako je pripovedoval — kajpada ne preveč živo, »posekal sem

gori le v srednjem delu jedno smreko za žrd, ker je stara prekratka. Strašno mi je bilo vroče, ko sem jo oklestil, zato sem se zleknil ter malo počil v resju. Ko sem se zbudil in premišljeval, ali bi jo takoj domov nesel, ali bi še malo poležal, zapazim v gozdu, kjer imate tisto mizico za gospôdo, tam-le Poličarjevega Vida s tisto Nemko. Bese-dice sicer nisem ujel nobene, pa bi seveda tudi nič ne razumel, ker govorita nemško, toliko pa vse jedno vem, da se ne vidita nerada.«

»Kaj je tebi mari, če ji govori malo bolj pšenično?« pretrgal mu je Miha pripoved.

»Zlomka, motilo me je, da veš! Jaz sem zvedel — ne vem, ali je tebi že znano, ali ne — da me vaša Cilika zato ni hotela, ker ji je Vid obljubil, da jo vzame. To bi bilo že prav. Ali sedaj pa moti Poličarjev to Nemko, Ciliko pa zapušča! To pa še mene jezi! Jaz bi bil pa lahko doma gospodar, ko bi se on ne bil silil okrog vas — sedaj pa . . . Toda ni vredno, da bi govoril. Če bode mene zjezil . . . «

»Kaj ne, Tine, tihe vode globoko deró. No le nekoliko počakaj, da jaz malo bolj spoznam te spletke, potem bodeva ukrenila kako modro. Ti pa bodi vesel, nikar preveč ne delaj — pred zimo pojdeva prav gotovo v Valahijo; tu pa naj počnó, kar hočejo.«

Tinetovo poročilo ni bilo ne izmišljeno, ne zlagano, zakaj te slabosti kakor nekaterih prednostij ni imel.

Vid se je bil zares precèj zapletel. Prav domač je bil že pri Raddreherjevih. Temu se pa tudi ni bilo čuditi. Zemljemerec je namreč čestokrat prišel s kakimi tovariši v Poličarjevo gostilno in prijazno pozdravljal Vidovega očeta — ogovarjati ga pač ni mogel, ker ni znal Poličarjeve in ta ne njegove govorice.

Toliko sta si pa vendar dopovedala, da sta privabila Vida med-se.

Poličarju ti gosti niso Bog znaj kako polnili mošnje, vendar mu je neizrečeno dobro délo, da jo zavijajo gosposki ljudje pod njegovo streho. Nekoliko se jih je pač vselej ustrašil, zakaj bilo je treba pregrniti mizo s prtom, kar se sicer nikoli ni godilo v njegovi krčmi. Tudi je za njimi težko pospravil veliko število kozarcev, ker so tako čudno gosposko pili.

»Polno omizje domačih pivcev pije iz jednega kozarca«, mislil si je včasih po odhodu gospôde, »pa ga dobé vsi dovolj. Tu pa postaviš, hudimana, pred vsakega poseben kozarec, potlej pa še vode naneseš, da vse skupaj nima prav nič podobe. Pri meni je treba pokušati vino, voda drugodi ne odide. — In sedi ti ta gosposka družba po dve uri pri mizi, pa ne izpije toliko, da bi bilo vredno stopinj v klet. Kruh se jim pač nekoliko odseda, zlasti od zadnjič, ko sem jim povedal, da je pri meni zastonj malica domače peke.« Tako je nazadnje običajno hudomušno pogodrnjal, a bil vse jedno vesel, kadar so prišli sami ali z Vidom.

Raddreher je vedno pričakoval, da mu bode možno naseliti se na kakem koščku Poličarjevega sveta. Vid se je že naveličal odgovarjati na vedna njegova vprašanja ter mu nekoč kar odločno rekel:

»Tam-le doli tisto njivo, kjer raste oves, prepustili vam bodo moj oče. Samo počakajte, da oves dozori.«

»Saj plačam, kar bi bilo žito vredno«, silil je ves vesel kupec. »Zidati se mi mudi, da dovršim vsaj najpotrebnejše do zime.«

»Sam sem že očetu pravil, naj ne odlašajo do žetve, ker je naš oves jako pozen, pa imajo svoje muhe. Skoda je

žeti nedozorelo žito, potem nič ne za-leže. Zrno je predrobno, slama pa tudi slabejša. Če prav mi kdo povrne škodo, vendar ne gledam lahko, da bi se škoda delala.«

Tako je govoril Vid v očetovem imenu, dasi se še nikoli nista tako podrobno dogovorila. Šimna sta se namreč oba bala ter odkladala kupčijo. Vendar sta že omahovala, in zemljemerec je že jel misliti, kje bi nakupil to in ono stvar, ki se potrebuje pri zidanju.

Morda bi se utegnilo komu čudno dozdevati, zakaj se ni zemljemerec pogodil s Čudinovim Miho, saj bi bil le-ta gotovo rad kaj prodal, morda celó žago. Toda bal se je Mihe, češ, naj zvê, da me je volja zaletavati se v njegovo pravico, da mu menim delati napotje, pa me bode še iz hiše spodil. To stanovanje pa mu je bilo nad vse pripravno za sedanje razmere in bodoče načrte. Miha sam pa ni prav nič zvedel, kaj namerja njegov gostač. Raddreher si mu namreč ni upal povedati svojih mislij, Poličar in Repnikov Matevž sta molčala, ker sta mu bila névoščljiva, Šimen pa ga je predobro poznal in mu prikrival vso stvar.

Raddreher je bil premeden mož. Dobro je vedel, da mu Poličar ni prodal še ničesar, če prav mu je Vid za gotovo obljubil. Poskrbel je torej za vez, ki bi utegnila biti sčasoma po njegovem dozdevanju tako trdna, da bi popolnoma zadoščala njegovim nameram. Vida je hotel prikleniti na Klotildo. Naročil je namreč hčeri, naj prijazno občuje z njim, da bi se ne skujal prezgodaj. Toda to naročilo je bilo čisto nepotrebno, ker je Klotilda sama rada govorila s sosedovim zdravnikom.

Vidu pa se ni zdelo nič posebnega, da se ga je Klotilda vselej tako razveselila, kadar je prišel k nji.

»Sama je med tujimi ljudmi, prav naravno je, da išče družčine in zabave«, mislil si je ter jo kratkočasil, kakor je vedel in znal. Ker je rad govoril in zasukaval vsako stvar bolj na šaljivo stran, kaj čuda, da sta bila s Klotildo v kratkem dobra prijatelja.

Brez dvoma je Nemki najteže delo to, da je morala oblačiti žalno, črno obleko. Tega menda ni treba nikomur dopovedovati, da nekatere ženske ljubijo lišp. Da je bila Vidova znanka izmed onih, priznal bi vsakdo, kdor bi jo bil videl, kako je nepotrpežljivo pregledovala svoja pisana, gizdavo olupšana oblačila. Toda v njih se ni smela pokazati, dokler ni potekla običajna dôba žalovanja. Zato si je pomagala v teh zaprekah z mnogovrstnimi malenkostmi.

»Če vpletem moder trak v lase, ali če vtaknem malo cvetic med kite, nihče mi še ne more oporekati, da ne žalujem po materi«, prigovarjala si je včasih stojé pred ogledalom in se lepotila, da bi bolj ugajala Vidu. Tudi okrog vratu si je privezovala raznobarvene trakove ali robce, a pri tem delu večkrat strahoma pomislila na rajno mater.

»E, boljše zvršujem svojo otroško dolžnost, kakor druge, katere so vedno v črnih krilih, pa se nikoli ne spomnijo umrle roditeljice.« Tako se je mirila, kadar je imela le preveč živih barv na sebi.

A ne samo zaradi očetove kupčije je želela Klotilda biti všeč Vidu, marveč imela je tudi svoje posebne namene, katere je izkušala doseči z žensko bistroumnostjo in spretnostjo. Naravnost na možitev sicer ni mislila, dasi ji je včasih tudi kaj takega zašlo med njene misli, če se je spomnila Vida. V domovini svoji je bila namreč že nekoliko znana z mladeničem, kateri ni nič drugega mislil in upal, kakor da bode Klotilda

kdaj njegova žena. Tudi Raddreher z rajno soprogo in Klotildo vred je pričakoval, da se utegne sčasoma res kaj takega primeriti. Toda sedaj so se stvari nekaj presukale. Zemljemerec in hči sta namreč — seveda ne skupno, ampak vsak za-se — nekako tako-le preudarjala:

»Oton (tako se je klical Klotildin izvoljenec) je sicer učitelj, zdravnik pa ne; služi pač že šeststo goldinarjev na leto, toda zdravnik dobiva mnogo več. Pomisliti je treba nadalje tudi to, da je Oton brez starišev, in kar je glavna stvar — brez imovitih starišev, Vid pa ima petičnega očeta. Tem važnim razlogom je pridejala Klotilda še jeden, ki bi ga bila morda prezrla v drugačnih okoliščinah, pa se ji je zdel vendar premisleka vreden. O Otonu so namreč trdili njegovi neprijatelji, da je vse prej, samo čeden ne; Vidu pa seveda taki opravljevci niso grdili dobrega imena. Ker je bila Klotilda miroljubno dekle, izbrala bi si bila že zaradi zadnje prednosti rajši Vida za moža, kakor Otona.

Vid kajpada vsega tega ni slutil. Iz gole prijaznosti je vodil Klotildo na sprehode ter ji razkazoval okolico.

»V smerekovih gozdih je zrak najbolj zdrav. Po stezi ob potoku je prevroče: solnce vas lahko ožgè, gospodična«, nagovarjal je nekdanj svojo sosedo ter jo vabil pod krepilno senco orjaških smerek. Morda je Klotilda umela, da se boji njen spremljevalec hudih jezikov, a njej je bilo tudi tako všeč.

»Zdravnik ste, ne utajite lahko svojega stanu«, hvalila ga je veselo.

»Saj tega tudi nečem«, opravičeval se je Vid. »Kaj mari nisem izvolil sebi primernega stanu?«

»Brez dvombe! O vaši spretnosti ne dvomim prav nič, odkar ste mi zadnjič pomogli. Ko bi bilo meni dano na izbiro, posvetila bi se tudi tej stroki.«

»Da ste doživeli tak slučaj, kakor sem ga jaz, goreli bi še bolj za zdravniško vedo.«

»Ali ste si morda poklic izbrali, ker vas je kaj posebnega vnelo za zdravništvo?«

»Tisto sicer ne! Vendar dolgo časa nisem vedel, ali bodem nosil bridko sabljo, ali kaj bode z menoj. Pozneje še le sem nekoč premišljal, da so na svetu zdravi in bolni ljudje. Zdravih ne bodem nadlegoval, ne tako, ne tako — mislil sem si — lahko mi zbolé, in nič prida bi ne dosegel; če pa pomagam bolniku na noge, veselila se bodeva oba.«

»Kaj pa oni dogodek, kateri ste omenili?« poprašala je Klotilda radovedno.

»Da, da, skoro sem pozabil, kaj sem namerjal povedati. No, saj bi ne bilo nič škode, ker se bode te dolgočasili.«

»Če predmet sam ob sebi ni zanimiv, pripovedujte mi ga kratkočasneje, le poskusite. Sicer pa veste, da radovednost marsikaj potrpi, če ni drugače.«

»Pa se mučite nekoliko, ali me pa ustavite, kadar vam bode dovolj. — Torej: Med sedmo in osmo šolo sem bil nekaj tednov na počitnicah pri sošolcu. Neko noč, dobro še vém, po velikem šmarnu je bilo, vzbudi naju zjutraj ob štirih dekla, češ, da umira France, brat mojega sošolca. Ko je namreč vstajal, ni se še dovolj videlo pod streho; padel je na zdolaj nastavljeno orodje ter se ranil z vilami na prsni. Lahko si predočujete najin strah! Koliko je revež trpel, in nihče mu ni mogel pomagati. Rana je bila sicer neznatna, toda grozno ga je zbolelo, ako se je le količkaj premaknil. »Umr! bodem, pošljite mi po gospoda«, dejal je ranjenec obupno. »Po zdravnika tudi hiti kdo, morda še ni vse izgubljeno«, silil sem jaz. Šest ur je prebil revež v silnih bolečinah, predno je prispel zdravnik.«

»Ubožec!« izpregovorila je Klotilda sanjavo.

»In glejte, ni bilo tako hudo, kakor smo mislili; v štirinajstih dneh je že delal na polju. — Takrat sem trdno sklenil, da bodem zdravnik, zakaj po deželi jih je mnogo premalo.«

Prispela sta do mizice v gozdu ter si sedla nasproti.

»Pač zdravite s sladkimi čustvi svoje drage, recimo, ko bi obolela sestra ali oče«, govorila je zopet Klotilda.

»Primešana je tudi bridkost! Naša veda ne ozdravlja sleharnih bolezni. V takih slučajih pa tudi zdravniki upamo le od zgoraj pomoči. Bog je sicer ustvaril mnogo zdravih rastlin in prvin, toda nekaj jih je prikritih našim očem.«

»Potemtakem pa zdravniki varate, ker zdravite tudi neozdravljive bolnike. Na to pa še nikoli nisem mislila; ej, sedaj se mi pa vaš stan ne zdi več tako vzoren. Le pomislite, kako bi vam kak hudomušnež lahko rekel, da ljudi slepite! Kaj porečete na to, gospod Vid?«

»Tisto pa ne, da bi nam kdo podtikal kako podlo namero! Ako tolažimo bolnike, katerim zdravja ne moremo povrniti, ravnamo čisto pošteno. Zakaj že sama nada močno poživí človeka; poleg tega so znana za vsako bolezen vsaj polajševalna zdravila, s katerimi zdravniki pomagamo, kolikor moremo. — Toda to so predolgočasne stvari, pogledajte rajši, kako se lepo vidi na našo vas!«

»Pa nalašč nečem, zato ker že mižé vem, kakšna je.«

»Le šalite se, le, da vas bodo zares jele oči boleti. No, pa to bi mi bilo všeč, imel bi vsaj kakega bolnika. Toda tako hitro ne bi opravil, kakor sem oni dan pri neki gospodični, katero je gad pičil. Menda veste, katero mislim?«

»Porednež, vi se lahko norčujete, jaz sem pa trpela in bila v strahu, da ne bodem nikoli pozabila onega dné.«

Še marsikaj sta govorila Vid in Klotilda, a bile so bolj zasebne stvari, in težko je verjeti, da bi se jima prikupil, kdor bi raznašal njune pomenke. Vrh tega je neki pripoved bolj zanimiva, ako pisatelj nekatere stvari zamolči, ker si jih bralec lahko sam dopolni.

Skoro zmerom sta tičala odslej skupaj naša znanca, ker sta imela oba preveč časa, kakor so si ljudje razlagali. Samo ob nedeljah je hodil Vid sam k sveti maši, ker Klotilda ni hotela v katoliško cerkev. Vera ga je še najbolj ločila od nje. Drugače se je pa čudil njeni vsestranski izobraženosti in duhovitosti. V prejšnjih časih sicer ni posebno cenil učenih žensk. Sčasoma pa so mu Rad-dreher in njegovi prijatelji vcepili misli, ki se niso popolnoma zlagale z nedanjim njegovim mišljenjem. Povedali so mu — ne na vsa usta, ampak polagoma in varno pa zvito, kakor pač možje, ki znajo —, da človek njegovega stanú potrebuje olikane žene, ki ga razume in se lahko pokaže v vsaki družbi. Kje so zviteži izvohali, da se Vid rad méni s Ciliko, ni znano. Najbrž je bila to Klotildina ali postrežničina zasluga.

Kakor noben človek ne sovraži précej tega, kar je prej ljubil, tako se tudi Vid ni takoj sprijaznil z novim ukom.

»Kar sem že zdavnaj dobro premislil, to izvestno tudi še danes ni drugače. — Toda nekaj je le res, kar trdé tukajšnji znanci. Človek ni prav nikoli brez dvomov, a odločil se bodem — toda čemu? Kar sem vedno namerjal in čislal, gojil bodem še za naprej. Vendar —.« Nejasno mu je bilo v glavi, in iskal je svetlobe.

Posledica takih prememb v njegovem notranjem življenju se je kmalu poka-

zala tudi na zunaj. Vid je bil nekako zbegan in sam v sebi razdrt. V knjigah je iskal razvedrila in leka, a bil je ves raztresen. Zdravniška veda ga je pač močno zanimala, pa odgovarjal ji je s pesnikom:

Čudno res godi se z menoj,
Ves sem nekako izpremenjen:
Človek nedavno vesel, iskren,
Žijem razdrt zdaj sam seboj.

Ljubil umetelnost prej, učenost,
Knjige sem, liste prašne bral,
Temu slovo zdaj sem poslu dal,
Nična zdi se mi knjige modrost.

Tudi Cilika je opazila, da je Vid zelo raztresen, kadar se pogovarjata; tudi se ji je čudno dozdevalo, da rad prihaja k hiši takrat, ko je ona z doma. Vendar ni mislila nič hudega. Pač pa bi ji bilo ljubše, da ne bi bival tako pogosto pri Klotildi. Ker pa ni imela časa sanjariti, in ker je bila Klotilda Nemka, ni se mučila z mislimi, katere bi bile vznemirjale marsikatero njenih vrstnic.

»Kako sem neumna in čudna«, pokazala se je vselej, kadar ji je nekaj nagajalo, da bi jo utegnila Nemka izpodriti, »kako sem vendar čudna! Kaj pa hoče z luteranko? Naj jo kratkočasi, da ji ne bode dolgčas, saj nima druge zabave.« Nedolžna in neizkušena deklica je sodila po sebi vse druge.

Šimen pa ni bil nič vesel tega prijateljstva.

»Uboga Cilika«, mislil si je, a povedal ji ni nič, »še jokala bodeš!« — Vida se je skoro ogibal. Nekega večera — že v mraku — je prišel Vid iz prvega nadstropja od Klotilde, ki je bila nekaj nemških domačink na citre igrala in pela.

»Malo bodem podrezal«, namenil se je ob tej priliki Šimen. »Rad bi se prepričal, ali sta si s to Radrgarjevo hčerjo — tako je prekrstil slovenskim ustom

trdo besedo Raddreher — ali sta si kaj dobra ali ne!« Ko je torej čutil Vida, zapel je nalašč:

Te šmentane citre
Tak' milo pojó,
So mene zmotile —

»Vedno si vesel, ker v jedno mer prepevaš«, ustavil je Vid pevca.

»Včasih tudi jezen pojem«, odrezal se je le-ta. Jezilo ga je, ker se Vid ni zmenil za pomen pesmi.

»Nocoj ti menda zadovoljnost navdihuje pesem?«

»Ravno sedaj me nekaj draži.«

»Kaj pa je hudega?«

»Morda vam kdaj povem, če bodem še bolj razkačen.«

»Tako mi razodeni svojo skrivnost.«

Toda Šimen je bil ta večer svoje-glaven. Nič ni povedal, kaj ga jezi, samo pozneje, ko je prišla Cilika k njima, zapel je na lahno dve vrstici neke narodne:

Jaz bom pa točila
Grenke, velike solze.

Ravno ta čas, ko so bili pred Čudinovo vežjo Cilika, Vid in Šimen, stikal je Repnikov Tine nekaj po grmovju ob brvi, koder je običajno Vid hodil domov.

»Če si prav zdravnik in ne vém, kaj še vse, pa bodeš vse jedno moker. Dve motiš, vzel pa morda ne bodeš nobene, kakor tudi jaz ne. Saj mi ni nič mari, naj lazi todi, ali tam, samo Cilika se mi smili, če me prav ni hotela.« Tako je govoril v mislih ter slabo brv še slabše podprl, da bi vendar prav gotovo vsakdo padel v vodo, kdor bi šel čez njo.

»Zlomka no, počakal bodem tu, da vidim, kako bode kobacal. Naposled je tudi dobro, če bi nepridiprav morda gagal, da ga izvlečem iz vode: smrti ni zaslužil.« Po tem usmiljenem pomisleku se je zleknil za bližnje grmovje ter potrpežljivo čakal, kdaj se bode pri-

bližal Vid. Luna je že zadovoljno zrla na počivajočega Tineta, a Vida le ni bilo. Pa čakalec ni nevoljno godrnjal, ampak prav brezskrbno — zaspal.

Ni preteklo četrť ure, pa ga prebudi glasno rentachenje in kletev nekoga, ki je kobacal po vodi. Tine se vzbudi in hitro zavé svoje dolžnosti:

»No, le zapomni si, kdaj si bredel vodo! To je zaradi tega, ker naše — —«, Tako pričné vpiti škodoželjno, misleč, da je Vid v potoku.

»Ti nepremišljenost nepremišljena, ki bi kmalu podrobil poštenemu človeku kolena«, razjezi se Miha, zakaj ta je kolvratil proti Poličarju ter se ujel v past, ki je bila nastavljena Vidu. »Če si že tukaj, čemu se mi pa ne oglasiš? Saj si menda videl, da sem golorok, oni škric pa je vedno v suknji! Saj pravim no, in pa še rečem, brž bi te vrgel v vodo, če bi kaj pomagalo.«

»Priatelj, tebe bi bil opomnil, če bi bil vedel, da si ti. Pa si tako po mačje prišel, da te nisem čisto nič slišal; no seveda majhno sem zadremal, potlej pa človek res ne čuje vsake stopinje.«

»Ti si pa pameten, da se ti kar čudim!« govori Miha že precej potolažen. »Čemu ti je bilo treba še oštevati namišljenega Vida? Pomisli, če bi bil on, pa bi se bil izdal! Vsaj molčal bi bil. — No, ker si se pa že lotil, dajva in še jedenkrat nastaviva: morda se ujame drugič pravi tiček. Kakor se mi dozdeva, mudi se Poličarjev še pri nas; vendar bode v kratkem tu, podvizajva se! Da bi se le še bolj otolkel, kakor sem se jaz; no, pa če jih dobi toliko po kolenih, bolelo ga bode že teden dnij ali pa še dalje.«

Toda zaman sta čakala Miha in Tine. Vid jo je bil mahn timer slučajno po daljšem potu domov. Sredi Zatišja je bil namreč tudi prehod čez potok. Trije neobsekani

hlodi so bili položeni čez vodo, ki je bila tamkaj ozka. Kdor ni bil vaju take brvi, ni rad hodil čez njo; a Vid kot domačin ni bil v zadregi. Ko jo je primahal mimo Mihe in Tineta na nasprotnem bregu ter jo urno zavil domov, popravila sta zopet brv, pa šla spat.

»Človek ga čaka in čaka, pa ga ni«, pritoževal se je Tine.

»Kaj bodeš ti; ali moja kolena!« zavračal je Miha tovariša.

»Saj se bodeš po noči pozdravil, lahko noč!«

»Hudirja no, saj sem tudi ves premočen; dobro spi!«

VI.

Debele kapljajo solzé
Kakor vinske jagode.

Narodna.

Bilo je tri dni pozneje ob osmih zjutraj. Že ves čas od zadnjega večera je deževalo.

»One črno-sive megle zopet niso nič prida, preveč vrši po njih! Bog nas varuj hude ure«, dejala je plašno Repnica ter se prekrižala, izgovarjajoč pobožno: »Bog in sveti križ božji«, zakaj zabliskalo se je, da ji je kar vid jemalo. Z Nežo sta namreč stopili na podni prag, kjer sta ravnali rž, Matevž in Tine sta bila odnesla polno vrečo v kaščo, Meta pa je bila odšla k Poličarju z dvema izposojenima rešetoma.

Cerkvenik je jel zvoniti megli, a oblakov ni mogel razpoditi. Samo toliko je neki ubranil, da toče ni bilo. Ko se je pa usul gost dež, popustil je zvonjenje ter šel k Poličarju vedrit.

»Ti luteranci so menda krivi, da je konec pasjih dnij tako hud. Poglejte skozi okno, kakšen naliv je! Kakor bi se bil oblak utrgal!« pravil je Poličarjev.

»Psa se gledata v pratiki«, odgovarjal mu je Poličar. »Saj še dolgo ni bilo sile; mislil sem že, da so se pratikarji letos nekoliko zmotili. Toda danes se bode menda nekaj zneslo. Da bi le toče ne bilo, sam dež ne bode škodoval; k večjemu, če detelja malo poleže; pa bode že vstala.«

Tako so se menili pod streho, zunaj pa je dež lil, da se je kar kadilo. Cerkveniku je bilo že dolgčas, ker ni imel več pri sebi, kakor desetico, in rad bi jo bil že domov popihal, kjer ni imel toliko kozarcev nastavljenih, da bi ga tako v oči bodli, kakor oni v Poličarjevi omari. Toda ni se izpreletelo. Vse dopoldne je deževalo in popoldne še ni jenjalo. Potok je rasel ter valil debelo kamenje po strugi. Brv in hlode je odneslo že ob jednatih, in cerkvenik še k cerkvi ni mogel, da bi zvonil poldne.

»Cerkvenik, ogrni mojo jopico pa še kako vrečo vrzi povrhu in pojdi z menoj, greva tje doli na travnik, če bi voda kaj čez breg udarila, da ji ubraniva.« S temi besedami je povabil Poličar cerkvenika na delo in dež. Ker je pa vedel, da ga ponudba nič kaj ne mika, velel je brž Rezi:

»Skoči urno po merico vina, da ne bode zeblo cerkvenika, če bi ga preveč dež napral.«

Kmalu sta stopala pod velikim rdečim dežnikom vsak z jedno motiko na rami proti Poličarjevemu travniku tik potoka, kjer je voda silila že v škodo. Dom pa sta varovala Liza in Vid, katerega je sestra komaj preprosila, da je prišel iz svoje sobice, kjer je prebil vse dopoldne pri knjigah. Samo jo je bilo skoro strah, ker je bila taka reč zunaj. Toda Vid je bil redkobeseden in nekam zamišljen.

Najhujšo preglavico pa je delal naliv Repnikovim. Kakih trideset korakov nad hišo se je zaježila struga z nanesenim

vejevjem, in rjava voda se je valila na vrt in okoli poslopja. V kratkem je bilo za pol pedi visoko peska in blata, koder je prej rastla trava. Komaj sta nametala Matevž in Tine toliko smerečja in hlo-dov, da je voda zopet poskusila teči po svoji strugi. Drvila je seboj izruvano drevje ter vnovič zaprla pot ob Čudinovem jezu. Tam je sicer varoval Šimen, in tudi Miha je nekoliko pomagal, toda pri jezu je težko odstraniti kako napotje, ker je voda globoka in pod jezom zeló deroča. Jez je sicer trdovratno klju-boval valovom, zakaj bil je sila trden. Žaga in mlin sta bila kmalu polna vode. Ker sta bila razven podzidja vsa lesena, zaškripalo je hipoma in streha se je nagnila, ko je voda izpodnesla podstavo. Šimen je komaj odskočil, da ga ni udarilo podirajoče se tramovje. Rešiti ni bilo mogoče skoro ničesar; le nekaj orodja in par vreč moke je otel Šimen, Miha pa je čemerno gledaje metal deske v vodo, češ, naj brž vse odnese, da se ne bode tako močno uprla ob hišni zid. In res bi bila hiša v veliki nevarnosti, da se ni k sreči jel rušiti jez. V jedno mer je pritekala silnejša voda ter zasula s prodom na obeh bregovih, zlasti ob ovin-kih, mnogo polja in travnikov. Tudi Klotildinemu čolnu ni prizanesla. Jelšo, na katero je bil privezan, izruvali so divja-joči valovi ter jo popustili s čolnom vred med turšico na Repnikovi njivi.

Klotilda, ki še svoj živi dan ni doži-vela takega naliva, bila je v groznem strahu. Izpod strehe si ni upala, dasi se je vsa tresla ter menila, da se bode sedaj sedaj podrlo njeno stanovanje. Očeta seveda ni bilo doma, sama po-strežnica pa je ni mogla utolažiti. No, Cilika je bila pogumnejša — kajpada, ker je pri vodi odrastla — in po veži pospravljala, da bi kalna voda, ki je že čez prag silila, ne odnesla in oma-

zala najpotrebnejših stvari. Na tihem pa je večkrat vzdihnila, naj bi sv. Ni-kolaj odvrnil večjo nesrečo.

Čudinka je vse dopoldne mirno se-dela ob oknu ter ne meneč se za dež hladnokrvno zrla v motno valovje. Toda popoldne, ko je zapazila Repnikove, da so zavrtili vodo proti njenemu domu, in ko se je podrta žaga, jela se je hudo-vati:

»Hudobni škodoželjneži! Nalašč na-peljujejo vodo semkaj. Da bi mogla vsaj iz hiše!« Toda kmalu se ji je zmedlo, ker je jeza preveč razdražila njene bolne možgane; čudne stvari je govorila, gro-zila in molila, kakor jo je prišlo.

Na večer se je nebo nagloma ujas-nilo; solnce je nenavadno prijazno posi-jalo ter — dejal bi zvedavo — cenilo škodo, katero je bila naredila povoden. Zdelo se je, kakor da hoče še pred nočjo posušiti solze, ki bodo porosile marsikatero lice v Zatišju.

Še le drugi dan se je voda toliko utekla, da je mogel cerkvenik domov. Ker so vsi Zatišenci le potok gradili, zvonil ni tačas nihče, in tudi ura v zvo-niku se je iztekla.

»Potem naj pa še kdaj kdo godrnja, kadar pobiram biro«, govoril je mož samozavestno, »češ, saj bi brez tebe tudi opravili! Le pogledjte, nobeden ne skrbi za cerkev, če jaz ne.«

Čudinovemu Mihi pa je mahoma ši-nila v glavo posebna misel, ko je ogle-doval razdejanje na svojem posestvu. Predno bi si bil kdo mislil, dozorel je v njem sklep, kateri je vse iznenadil.

»Preveč truda bi me stalo, predno bi si zopet uredil vse po starem. Pa že prej je bilo doma pusto, no, sedaj mi je vse jedno, ali imam tak dom, ali ne. Naj popravlja, kogar veseli, jaz se ne pritaknem nobene stvari.« Tako si je mislil, opoldne pa je povedal sestri

in Šimnu, ki sta ga izpraševala, kdaj in kako se meni lotiti popravljanja, da bode domačijo prodal.

»Les a imaš dovolj, kamenje je blizu, do zime prav lahko zopet tekó kolesa. Čemu bi prodajal dom? Kam pa pojdeš na stara leta, ali če kaj oboliš? Ljubo doma, kdor ga ima, pravi že star pregovor«, prepričeval ga je Šimen. »Saj je Poličarju in Repniku pa drugim tudi veliko zasulo; na polju jim je gotovo več škode, kakor tebi, in vendar nobenemu še na misel ne pride, da bi zato prodajal.«

»Jaz pa bodem«, odvrnil je Miha trmoglavo.

Šimen ga je dobro poznal, da mu dóma ni mari, ter bil uverjen, da bode vresničil svojo trditev.

»Pač ne pomisliš, kaj delaš. A verjemi mi, da te bode še kdaj prijelo hrepenenje po domu, pa ga ne bodeš imel. Premisli si in izbij si te nespametne misli!« Toda Miha se ni dal premakniti.

»Vsak po svoje, dejal je tisti, ki je s svedrom kravo drl — jaz bodem pa tudi ravnal po svoji pameti. Saj ne bodem nikomur škodoval, sam pa nikoli ne bodem tožil, če bi mi bilo tudi kaj sile.«

Prihodnjo nedeljo pa je bilo klicano pred župnijsko cerkvijo, da bode popoldne Čudinov Miha v Zatišju prostovoljno prodajal hišo in zemljišče.

»Kogar veseli kupčija in ima kaj denarja, pridi ob petih k Poličarju«, dostavil je klicar že stopajoč s svojega vzvišenega prostora.

»Poglej, iz domače hiše me bodeš pregnal«, očitala je ljubeznivo Cilika tisto nedeljo bratu ter ga izkušala poslednjič odvrniti od njegovega početja. »Saj bi lahko gospodaril, čemu je treba tebi in meni po svetu? Mati imajo sicer res kót do smrti, toda kdo jim bode

kaj postregel? V domači hiši pa ne bode slušala tujih ljudij, zmerom bi čula kako zoperno. Pojdi k županu in vse prekličí!«

»E seveda, ustavljal bodem!« zavračeval jo je Miha. »Saj ti od doma ne bode treba hoditi: hišo bode dobil kupec le s tem pogojem, da smeš prebivati do materine smrti v svoji sobici. Sicer ti bodem pa odštél doto —: dve tisoč je že tudi nekaj; kruha ne bodeš stradala nikoli. Več bodeš imela, kakor bode meni ostalo. Jedenkrat bi se pa tako ali tako kam drugam primožila, kaj bi bila torej nevoljna?«

»Pomisli malo na-se; ali se bodeš potikal vedno pri tujih ljudeh?«

»Zame ne skrbi! Kamor pridem, povsodi bodem lahko živel! Kaj bi bil človek tako na dom navezan?«

Ciliki je bilo neizrekljivo hudo, toda brata ni mogla predrugáčiti.

Popoldne se je zbralo pri Poličarju mnogo možakov iz obližja. Nekateri so prišli iz radovednosti, drugi pa so menili: Poglejmo, morda se dobi kaka stvar prav po ceni!

»Poličar, ti bodeš gotovo dražil«, pozvedoval je bogat kmet.

»Če drugega kupca ne bode, ostalo bode vse Mihi. Kaj mislite, kje pa imam toliko denarja? Kdor bode hotel gospodariti pri Čudinu, posezal bode dosti globoko v žep.« Tako je tajil Poličar denar ter brzo donášal možem pijače, kot bi želel v naglici prislužiti par desetíc, da bi ji na dražbi ponudil za kako majhno stvar.

»Kako pa Repnikov mladi — Matevž je menda, kakor je bil glas — ali ima kaj pod palcem?« vprašal je nekdo drugi krčmarja.

»Brez nič sicer ni, toda na dražbi bode molčal«, dopovedoval je krčmar.

»Vsak nekaj si bomo izbrali«, ménil je prvi kmet, »kar bode komu všeč. Če pa kaj ostane, naj pa, saj ni nikjer zapisano, da mora vse razkosati. Jaz se le čudim, da prodaja, saj nima dolgov.«

»Včasih je bila Čudinova hiša najtrdnjša v vasi«, razkladal je možiček, kateri je bil iz Zatišja, pa se je priženil v sosedno župnijo. »Po mojih mislih

ima ona še suhega denarja, samo ne dá ga od sebe. Vem, ko sem še krave pasel, in je mlel še rajni Čudin, hočem reči, oče rajnega očeta teh otrok, dva sta, ali ne? — joj, tačas je bila bogatija pri hiši!«

»Saj gozdi so še sedaj veliko vredni«, dopovedoval je Poličar. »Takah nima nihče daleč na okrog.«

Deklice z Madagaskarja.
(Po fotografiji.)

Ura je odbila pet, birič in župan sta prišla, in možje so šli k Čudinovim.

Šimen je ob prihodu môž zvabil Poličarja skrivaj na stran in mu živo pogovarjal, naj se poganja za Čudinovo posestvo.

»Prej-le sta se pogovarjala ta pritepeni Radrgar in Miha; verjemi mi, da se bode hotel ta tujec pri nas vgnediti. Prepreči to in reci še Repniko-

vemu Matevžu ali komu drugemu, ki ima denar. Zate in za vso vas je bolje, da pride k Čudinu domačin, kakor ta tujec.«

Toda Poličar se je zopet spomnil zemljemerčevih obetov, koliko bode iztočil, in je samo zmajeval na Šimnovo pogovarjanje.

»Meti sem mnogo odštél, za Vida sem obilo potrošil, ne morem. Kaj malega

že ne rečem, da ne bi kupil, toda veliko res ne morem, res, da ne.«

»Če sami sebi nečete dobro, sreče vam ne morem vsiljevati«, zjezil se je Šimen ter šel od hiše.

Začela se je dražba.

»Štiri tisoč vse skupaj!« klical je birič. »Hišo vidite; polje, travniki in gozdi so vam pa znani. Kdo dá več?«

Možje so pokašljevali. Drago se jim ni zdelo, toda štirih tisoč ne utrpi vsakdo.

»Posebej! posebej! Kdo bode kupoval vse skupaj?« čuli so se posamezni glasovi.

»Štiri tisoč in sto po vrhu«, ponudil je v tem hipu Raddreher. Kmetje so osupnili; na tega kupca ni mislil nihče.

»E, da gospoda ne bodo mislili, da smo tako pod nič«, pobahal se je neki imovit možiček, »jaz dam štiri tisoč in dve sto.«

»To so možje, to!« govorili so polglasno nekateri drugi.

»Štiri tisoč in dve sto!« ponavljal je glasno birič.

»Štiri tisoč in tri sto!« oglasil se je vnovič zemljemerec.

»Poličar, dajva, stopiva nalašč malo na noge in ponudiva več, kakor ta tujec«, pregovarjal je prejšnji ponujalec Poličarja. »Vsak polovico bodeva imela, ali kakor ti bode ljubo. Nikar mu ne puščajva tako lepe domačije. Ko bi imel sam dovolj gotovine, precej bi kupil, toda na posodo nerad jemljem. Pa kakor se mi dozdeva, potrkat bi moral kje za tisočak, in morda bi še ne bilo dovolj.«

Toda Poličar se ni vnel za kupčijo.

»Štiri tisoč in štiri sto goldinarjev! Prvič, drugič, tretjič! Gospod Raddreherjevo je vse!« kričal je klicar, ko sta bila oni kmet in zemljemerec zaporedoma primaknila po petdeset goldinarjev.

»Kdor ima, lahko kupuje in draži«, govorili so si možje odhajajoč. »Nas jeden pa ne more; kaj hočemo!«

Pri Poličarju so se še nadrobneje pomenili o dražbi in prepričevali drug drugega, da res nimajo denarja, da še to ni čisto prav, ker si privoščijo ob nedeljah včasih kak kozarček, pa da je težko drugače ravnati, in bode že vsejedno Bog dal, da bodo živeli do smrti.

Med tednom sta Miha in Raddreher pri sodniji uravnala kupčijo, kakor velevala zakon. Miha je prejel denar in tudi precej odštel sestri dve tisoč dote. No, Klotildino doto je moral mož vzeti iz hranilnice, toda trdno se je nadejal, da bode lahko v kratkem shranil trojno vsoto in imel vrh tega še vedno svojo hišo.

Ker pri Čudinu niso imeli ne hlapcev, ne dekel, da bi jim Miha plačeval, ostala mu je razven Cilikinega deleža skoro vsa vsota. Marsikdo bi utegnil tu neverjetno zmajevati z glavo, češ, to pa že ni mogoče, da bi pri kmetiji, vredni več kakor štiri tisoč goldinarjev, delali brez poslov, saj je bil za delo prav za prav jedini Šimen. Cilika je gospodinjila, Miha je bil skoraj zmerom z doma, Čudinka je posédala po klopih — drugega človeka pa pri hiši ni bilo. In vendar je bilo tako. O velikem delu so najemali delavcev, da so hitro pospravili seno in žito. Kadar se je pa sicer nabralo kaj nujnejših opravkov, pritegnili so Gorjančevi in vse počasi ponaredili. Po zimi in drugače pa je Šimen opravil živino in poskrbel vse potrebno, saj sta žaga in mlin rada počivala, če je vzdignil kolesa.

»Radrgarju pa že ne bodem služil, rajši grem ne vem kam«, dejal je Mihi, ko mu je dopovedoval, da želi zemljemerec, naj ostane še pri njem in po

polju gospodari, kakor se mu prav zdí. Dasi mu je novi posestnik obetal izdatno večje plačilo, kakor je je služil poprej, vendar bi se ne bil dal pregovoriti, da ga ni omečila Cilika.

»Bodi, zaradi tebe bodem poskusil nekaj časa«, udal se je naposled. — »Zanjo je boljše, da nekoliko potrpi«, mislil je sam pri sebi, »saj sirota nima človeka, na katerega bi se naslanjala.«

Miha je nesel svoj denar v hranilnico, potem pa se je jel pripravljati na odhod. Tudi Repnikov Tine je bil voljan in že je priganjal Matevža, naj mu brž odšteje doto:

»Saj si veliko priženil! Le kar vse mi daj! Bog vé, ali še kdaj pridem domov, ali ne!«

Matevž, ki je upal, da morda nikoli ne bode treba bratu česa od hiše dajati, marveč da mu bode nadomestoval hlapca, ki je zadovoljen s samo hrano, bil je v ne mali zadregi.

»Le nikar ne sili tako brez premisleka za Miho; počakaj, videl bodeš, da bodeš še izprevrgel svoje misli.«

Tudi Repnica in Neža sta si prizadeli, da bi pregovorili Tineta. Toda ta je bil nepremičen in trdovraten v svojem sklepu. Odgovarjal sicer ni drugega, kakor: »Pojdem pa pojdem, že vem, zakaj«, mislil pa je: »Ves teden sem brodil po blatu in vozil z vrta pesek in kamenje. Ali mi je kdo rekel za to prijazno besedico? Pa če tudi na tujem toliko trpim, naj pa! Za kruh bodem povsodi zaslužil. Saj pravi Miha, in on gotovo vé, ker je že kje bil: »Koder solnce teče, povsodi kruh se peče«, jaz pa ménim, da še boljši, kakor naše Mete.«

»Kolikokrat sem pravila«, očitala in svarila je Neža, »kolikokrat sem ti dopovedovala, da se nikar ne druží s Čudinovim sanjačem! To je sedaj sad! Glavo ti je zmešal, da ne veš, kje jo imaš.

Ko bi bil Miha kaj vreden, delal bi doma, ne pa pohajkoval in taval po svetu. Ti si pa že tudi tak!«

»Res, bolj ko se ogiblremo Čudinovih, mirneje živimo sami med seboj in z njimi. Tine, ne pečaj se z Miho, poglej, kam boš hodil na jesen! Sam Bog znaj, kako huda zima je tam doli. Še zmrznil bodeš kje.« In mati je poskusila s solzami odvrniti svojeglavnega sina od take poti.

»Vse je zamañ, pojdem in pojdem. Po tisti poti, ki vodi od doma, vrnem se lahko domov, če bi mi ne bilo všeč«, odrezal se je Tine.

»Naj pa gré, saj vidite, da ga ni moči udržati«, vtaknila se je še »mlada« v pogovor. »Kakor si bode postlal, tako bode počival.«

In Tine je pobral svoje stvari; pozabil ni niti nove slame v starih čevljih in treh gumbov v miznici, katere je bil porezal pri hlačah rajnega starega očeta. Denar je hranil v dveh rutah, v Ljubljani pa ga je mislil pustiti v hranilnici. Še precèj moško je podal domačim roko in jim celó kupil bokal vina za odhodnico, da ne bi rekli, kak stiskač je in pustež.

Repnica je jokala, kakor vsaka mati, če jo zapušča sin, Tine pa je bil skoro vesel, zadovoljen pa gotovo, češ, kadar hočem, naredim pa vse jedno kaj posebnega.

Pri Čudinovih pa se je tudi takrat poslavljaj Miha. Čudinki je bilo hudo, ker je prišla hiša v tuje roke.

»Mene bi bil moral vprašati, tega nisi prav storil«, govorila je sinu. »Toda — kakor hočeš! — Sedaj si torej namenjen zopet v Valahijo? Le zdrav hôdi, mene ne bodeš videl nikdar več, že čutim, da ne bodem dolgo.«

Mihe te besede niso nič pretresle; čestokrat jih je že čul iz materinih ust.

Kadar je bila namreč v popolni zavesti ter zdravo mislila, spoznala je, da ji pešajo moči. Pa tudi po svoji naravi je bila bolj žalostna ter rada tožila. Ciliki pa je bilo neizrečeno tesno pri srcu. V domači hiši je tujka, mati ji morda kmalu umre, brat odhaja v daljni svet, in Vida tudi od povodni sèm ni prav nič na izpregled. Vse te različne misli so jo vznemirjale, in marsikatera gorka je kanila v beli predpasnik, kadar je bila sama v svoji sobici.

»Ti si žalostna, ker se je tako naredilo pri hiši«, govoril ji je nekdanj Šimen. »Jaz sem tudi. Toda poslušaj me, kaj ti pravim: v Zatišju bode zato še ples, velik ples! Le name se zanašaj. Jedno oko imam, pa vidim ž njim prav daleč.«

»Govôri, kar hočeš, kadar izgubim mater, morala bodem od todi, da še

sama ne vem, na katero stran«, tožila je Cilika.

»Saj nisi brez cvenka. Marsikatero noč si lahko plačaš prenočišče.«

»Brez božje vednosti še las ne pade z glave človeške: upam, da bode še boljše, toda sedaj je žalostno pri nas.«

»E, Cilika, le nič se ne boj! Saj še Repnikov Tine ne joka, čeprav gre sedaj prvič v tujino. Mi smo pa še doma in še bodemo, če Bog dá.«

Ko sta Miha in Tine odhajala iz Zatišja, ni se Tine kar nič ozrl na svojo rojstveno vas in hišo.

»Majhno postoj, Miha«, izpregovoril je šele zunaj Zatišja, »naj hlače zavišem, drugače si bodem vse okresal in otepel z blatom.«

Potem pa sta jo mahala naprej.

(Dalje.)

Materino pismo.

Pismo belo hčerka piše,
Déklica cvetócih let,
Mati stara je naréka
Sinu v daljni tuji svet.

»Piši, hčerka draga, piši
Pismo, polno dróbnih vrst,
Mêni, glej, okórna rôka,
Tvoj je lahkogiben prst.

Preko gôr, morjâ in dólov
Ljubljenec mi biva sin —
Kaj sem zanj prebila mati,
Kaj skrbij in bolečin!

Njemu, hčerka, véрно piši:
Vedno starka mislim nanj,
Kàdar delam, kàdar molim,
Bdêč in sredi nôčnih sanj.

Davno že se mi dozdeva,
Kar je pustil rôdno vas,
Gnalo ga srce na tuje,
Klical ga je z néba glas.

Vsa je on ljubezen moja,
Up, tolažba in radóst,
Pred spominom nanj odbegne
Srcu sléharna grenkóst.

Jedna želja, rêci, vedno
Dviga k Bógu mi srcé:
Da po letih, dolgih letih
Svídenja učakam dné.

Ko privêde iz tujine
Angelj zopet ga njegòv
Iz tujine, lépe zêmlje,
Pod še lepši rôdni kròv . . .

Piši, hčerka moja, piši,
Lahkogiben ti je prst,
Matere pozdráv pristavi
Sínu koncem dróbnih vrst.

Pôtlej preko gôr in dólov
List odpôšlji v južno stran,
Vestno, hčerka, ga naslôvi,
Da ga préjme tretji dan!«

M. O.

Zmota in povrat.

(Povest. — Spisal Iv. Š.)

VII.

Razvaline — življenja novine.

Nar. pregovor.

emljemerec — Radrgar so mu rekli s Šimnom vsi Zatišenci — se je hitro lotil dela. Domačih in tujih delavcev je natepel, da jih je kar mrgolelo. Najpoprej so naredili nov jez in uravnali strugo, da je imela voda večjo moč. Namesto jedne žage je postavil dve skupaj, da je lahko jeden spreten žagar žagal na obeh. Posebno trpežno pa niso delali njegovi ljudje, ker se je preveč mudilo. Kar je bilo železja, naročil si ga je menda z Dunaja, kakor so si pravili po vasi. V treh tednih je bila žaga skoro dodelana. Potem pa je prišlo nekaj laških zidarjev, ki so brž zložili novo ognjišče v kuhinji ter prezidali dve sobi po okusu novega gospodarja.

Toda vse te poprave so se vršile, dejal bi, nekako postransko. V gozdu pa je pela sekira od jutra do večera, da se je razlegalo vse križem. To so padale stare smereke in mecesni! Tudi mlademu drevju niso prizanašali, če je bilo količkaj podobno. Drugo pa se je oblomilo in uničilo, ko so podirali velika drevesa.

»Preveč bodo udelali gozd!« majal je nekoč Gorjanec z glavo ter kazal cerkveniku v Čudinov les. »Le poglej, kar od kraja sekajo! Žagovce naj bi bili zasekali, ne pa škode delali! Petdeset let ne bode vzrastlo nič poštenega, če bodo tako ravnali.«

»Kaj bodeš potem hlev zapiral, ko je krava že zbežljala«, odgovarjal mu je cerkvenik. »Čemu je pa prodal Miha

domačijo nepremišljeno in slepo, kakor muha brez glave!«

»Šimnu bodem naročil, naj se zmeni z Radrgarjem. To sam izprevidi, da tako ne gre, če ima le kaj razuma. Šimen pa pri njem veliko velja.«

»Pri Šimnu bodeš malo opravil, ali pa nič. Ž njim se sedaj ni lahko pogovarjati. Godrnja nekaj sam zase, kakor berač mokostresel.«

»Če bode kaj pomagalo, dobro je; če je pa zaman pametna beseda, pripovedoval bodem vsakemu človeku, katerega bodem srečal, da ima ta pritenec luteranski malo, malo pameti, še toliko ne, kolikor je v oči treba. V svojem gozdu pa še takrat ne bodem dovolil sekati tako do tal, kadar bodem prišel prav na zadnjo zarezo.«

Gorjanec se je res sešel s Šimnom ter mu povedal svojo misel. Le-ta jezno vrže zagozdo na stran, potem pa izpregovori in reče:

»Kdaj sem ga že svaril, précej prve dni, ko sem opazil, kaj se godi! Ali meniš, da sem kaj dosegel? Nič! Pogledal me je, kakor bi se zabliskalo za Grintovcem, potlej pa mi je ob kratkem dopovedal — če sem si prav tolmačil njegove besede, veš, kleti se je že naučil po naše — da naj mu malo in dosti ne hodim s takimi nasveti pred oči. Toda unesel se bode, unesel!«

»Torej meniš, da se ne bode dolgo širokoperil?«

»Tisto ne vem, kako dolgo se bode; toda meni verjemi, da lahko pride dan, ko bode izginil iz Zatišja, kakor voda

pri koritu, čeprav pravijo, da ima miš po več lukenj.«

»Čudne misli se ti vrivajo, Šimen! Pomisli, da je dal lepe denarce za hišo in da bode pri lesu prikupčeval lepo reč. Če bi mi ti pravil o kakem gospodarju, pri katerem se pravdata gnilec in podrt za hišo, pritrdil bi ti lahko; tu pa je drugače.«

Gorjanec je bil jako radoveden, kaj prav za prav namerja Šimen, toda zvedel ni nič več. Ker je prenadležno izpraševal, zavrnil ga je Šimen na kratko:

»Kaj bodeš drezal v sršenovo gnezdo, ko ti ni treba! O svojem času bodeš vse razumel.«

Da pa Šimen nekaj več vé o Radgarjevi bodočnosti, razneslo se je kmalu po vasi. Toda ljudje so samo ugibali, prav kakor o oblakih, ki se kopičijo ob gorskih vrhéh: jedni trdijo, da bode še pred večerom ploha, drugi pa jih zavračajo, češ da še dva dni ne bode kapljice dežja.

O zemljemercu in njegovem početju so sploh mnogo govorili. Toda on ni lovil takih novic, temveč delal je po svoji glavi. Po drčah so mu spuščali hlode s hriba v dol, odtodi pa so jih valili po valih do potoka. Na žago je torej spravil les z jako majhnimi stroški. Deske pa je zopet potok nosil do železniške postaje, kjer jih je sušilo solnce tudi brezplačno. Kakor je mož preračunal, utegnilo bi se nasekati v onem oddelku gozda, kjer je začel, za dvakrat večjo vsoto, kakor jo je dal za vse Čudinovo posestvo.

Pri železnici je imel v zadnjem času že malo opravkov, samo nekaj računov je še končeval. Zato tudi ni več izostajal po cele dni iz Zatišja, marveč skoro redno dohajal sredi popoldne k svojim delavcem pri Čudinu, katere mu je vodil rojak za primerno plačo še

ostreje, kakor je bilo treba. Polagoma so se jele uresničevati Šimnove slutnje, katere je bil izrekel Poličarju. Težavna dela so pač dobivali domačini, toda zaslužek ni bil v nobeni primeri s trdom. Nadzorniki so bili le tujei ter si delili dobiček. V tem pa se je bil zmotil Šimen, ker je trdil, da Raddreher ne bode zahajal v Poličarjevo krčmo. Ker je bil več v vasi, bival je tudi pogostejše pri Poličarju. In kadar so se zbrali zatiški gospodarji, plačal jim je celó kako merico pijače. Kakor so dopovedovali tolmači, godilo se je to zato, ker so sedaj sosedje in prijatelji. Možje so pili ter si po zemljemerčevem odhodu različno razlagali njegovo vedenje.

»Morda ne bode napačen sosed«, mdroval je Repnikov Matevž. »Samo to je nerodno, ko se človek ne more pomeniti ž njim, kakor s kom drugim: prvič je pregosposki, drugič pa ga ne razumeš! Če se bode on naučil našega jezika, potem bode že kaj, jaz se njegovega ne bodem.«

»Za vino že daje«, oporekal je cerkvenik ter dobro potegnil iz kozarca, ker je bil ravno na vrsti, »toda Bog vé, kako se bode obnesel pri biri! Čudinova Cilika mi je vselej kaj privrgla, pri njem si pa ne obetam nič posebnega. Še tisto ni gotovo, da bi toliko dal, kolikor je v navadi. Kaj mu pa morem, če se bode ustavljal in trdil, da ni bil nikoli v cerkvi, in da ga z zvonjenjem samo motim?«

»Nemara bode pa izpregel z Lutrovim naukom«, pripomnil je zopet Matevž.

»Ni verjetno«, ugovarjal mu je trdovratno cerkvenik. »Njegova vera je prelahka: posta ne ukazuje nobenega, izpovedovati se tudi ni treba, veruje pa vsak sam, kar hoče. Dobro vem, kakih mislij so ti ljudje! Že več let je tega, kar sem bil na Koroškem, kjer so luteranci

namešani med našimi. Nobeden se ne izpreobrne, čeprav so prepričani, da nas gospodje prav uče. „Naša vera je na tem svetu boljša“, tako govoré sami, „z vašo je pa na onem lože“.

»Potrpeli bomo ž njim«, vmešal se je Gorjanec v pogovor; »kakih dvajset let bode živel k večjemu. Kadar umrje, presuče se pa že kako drugače. Ni hudir, da bi šla njegova hči tudi po kakega krivoverca na Nemško! Saj imamo pri nas za njo pripravnih ženinov. Ali mari ne, Poličar? Tvoj Vid bi bil kakor nalašč za njo. Jaz bi mu že svetoval, naj se priženi k Radrgarju, saj se mu gospod vselej odkrije, kadar ga zagleda. Dekle ima pa tudi menda jedno oko zanj. Potem bi imeli Zatišenci zdravnika doma, kakor meščani.«

»Ne bodi čuden! Luteranko bi jemal za ženo«, opovrgel mu je Poličar trditev. »Tega bi jaz nikdar ne dovolil. Če bi mi Vid to storil, ne dam mu nobenega božjaka, naj bi šel tudi précej kruha prosit. In kaj si more tu doma prislužiti? Če bi zdravil ljudi in živino, pa bi še komaj jedel osoljen in zabeljen močnik.«

Možu se je skoro za malo zdelo, da bi njegov sin živel med kmeti; po njegovih mislih bi moral Vid v mesto ter se voziti v kočiji s par konji.

»Tam-le so; kakor hočejo, naj pa naredé«, zaključil je miroljubni Gorjanec pogovor, dasi je mislil povedati, da Vidu ne bode težko izpreobrniti Radrgarjevo hčer. Poličarju si ni upal ugovarjati, ker je bil ta preveljavna oseba, posebej pa še zato ne, ker mu še ni prinesel obresti za preteklo leto, čeprav bi bil pravi čas, da bi skrbel že za prihodnje leto.

„Vsakdo vé, kje ga čevelj žuli“, veli pregovor. Tudi Raddreher se ni bratil iz gole prijaznosti z Zatišenci, ampak

le zato je napajal kmete pri Poličarju, da bi mu prodajali kaj lesa.

»Denarja je res škoda, ki ga potrosim«, tako je včasih premišljeval, ko se je spomnil, koliko je plačal za pijačo, »pa ljudem se velja prikupiti. Kadar posekam svoj les, bode moja kupčija še le pošteno zastavljena. Potem bi pa nerad odjenjal, gozdov je še mnogo. Če bi mi pa Zatišenci ne prodajali lesa, od drugodi ni vredno privažati hlodov: dobička bi ne bilo skoro nič.«

Njegove prave namere pa seveda ni nihče opazil, ker je ni povedal nikomur, še sebi ne na glas.

Novosti pri Čudinu, ali kakor so sedaj jeli rekati, pri Radrgarju, bile so tako važne, da bi bili ljudje na Poličarjevega Vida skoro pozabili in ga prezrli, dasi je bil imenitna oseba v Zatišju, ko ne bi bil več le-tam kakor doma. No saj je imel pa tudi opravkov v tej hiši.

Čudinke se je bila namreč prišla vodenica ter jo priklenila na posteljo. Cilika je pozvala Vida, naj ozdravi mater. Toda mladi zdravnik ni vedel leka za bolnico; izprevidel je, da ne bode do zime. Vendar je zapisal zdravilo ter tolažil mater in hčer, čeprav mu besede niso šle od srca.

»Le dobro ji strezi, Cilika, in nikar se še ne boj! Če ne pritisne kaka druga bolezen, ne bode še hudega.«

Navadno se je le kratko pomudil pri Čudinki, toliko dalje pa je ostajal pri Klotildi. One dni namreč o povodni, ko je bil vedno doma, zmagalo je v njem nagnjenje do Nemke, Ciliko pa je izkušal pozabiti. Toda to ni bila lahka reč, zlasti sedaj ne, ko je zadela Ciliko dvojna nesreča, ko so ji prodali dom in ji je zbolela mati. Vse to je tudi Klotilda dobro izprevidela ter poskrbela, da Vid ni bil dolgo med naklom in kladivom.

»Cilika in nje mati morata od hiše!« sklenila je in tudi izvedla.

»Ali ni res, gospod Vid«, nagovarjala je Vida na videz vsa v skrbeh za zdravje njej komaj znane žene, »tak ropot in hrup, kakor je okrog naše hiše, ni za bolnega človeka? Očeta sem že naprosila, da bi ji poiskal mirno stanovanje.«

»Pravo ste zadeli!« pritrjeval je on, odobrujoč njen nasvet; »posebno za to ženo je jako nepripravno tukaj, ker je bolna tudi na umu. Vsaka malenkost jo razburi in ji škoduje.«

Pa ne le kot moder zdravnik je hvalil Klotildine besede, tudi sicer si je želel, da bi stanovala Čudinka s Ciliko kje drugje. Ni si več upal pogledati Ciliki naravnost v oči, odkar se mu je vsedla Klotilda na srce. Tudi se mu je nerodno zdelo, da nikdar ne more neopazhen k zemljemerčevi hčeri. In pa srce samo mu je velevalo, naj si prizadeva, kolikor more, da ne bode nalašč žalil Cilike.

Slepa bi bila Cilika, ko bi še sedaj ne bila opazila, kaj se je zgodilo z Vidom. Tudi njej bi bilo ljubo, da bi se ji ne bilo treba shajati z njim, še bolj pa, da ne bi videla nje, ki ji je prevzela Vida. Za jedenkrat si je tako pomagala, da se je ogibala obeh, kjer se je le dalo. Sicer pa svoje izgube še ni popolnoma uvidela, ker je bilo vse njeno mišljenje pri bolni materi. Ta ji je bila prva, sama zase ni toliko skrbela. Da je pa vendar občutila obojno bol, kazalo je nje lice, ki je izgubilo v zadnjih dneh polovico prejšnjega cveta.

Prav hitro se je torej oklenila Vidovega nasveta, naj bi se preselili z materjo kam drugam.

»Pozneje se bodeta pa vrnila, kadar materi odleže; sicer pa bode zemljemerec plačal vse stroške za ta čas«,

govoril ji je Vid na kratko, kakor bi se bal, da ne bi izdal notranje zadovoljnosti, ker bode odstranil neljubo zapreko.

»Povračila ne bodeva zahtevali«, odvrnila mu je Cilika tako odločno, da je skoro prestrašila Vida, »saj je tako bolje za naji. Pa bi bilo tudi grdo, ko bi tu denar jemali, ker bodeva pri Gorjancu lahko brezplačno. Précej jutri pojdeva, da le pripravijo tam gori, česar je treba.«

Vidovo vedenje je bilo hladno in je rodilo Ciliki zlo slutnjo, da se je namreč menita tako odkrižati Klotilda in Vid. Toda rekla ni žal besede, marveč molče trpela.

Drugi dan je Gorjanec pregovoril sestro, da sta jo s Šimnom prenesla od Čudinovih. Iz prva se je hudovala, potem pa dovolila, naj počno z njo, kar hočejo, češ, saj ne bode dolgo.

Cilika pa je jokala odhajajoč iz sobice, v kateri je preživela svojo mladost. Živo se je spomnila pri slovesu vseh veselih dnij, kateri so se ji ondi smejali in o katerih je še pred kratkim sanjala. Jediní Šimen pa je razumel, kaj jo tako teži, ter jo tudi izkušal potolažiti:

»Nobene solze ne potôči za njim: če je tak, da vzame luteranko, tebe ni bil vreden.«

Ko je pa še par dnij bival pri Radrgarju in bil priča, kako se Vid veselo pomenkuje s Klotildo, stožilo se mu je pri hiši in popustil je službo.

»Sam pa že ne bodem tukaj, saj vem, da sem mu tudi na potu. E, naj počne, kar hoče, braniti mu ne morem.«

Pa še nekaj drugega ga je oviralo v zemljemerčevi službi.

»Komur služim, služim mu pošteno: z rokami in srcem. Na-pol ni moja navada.« Tako si je mislil ter se napotil k Repniku.

»Kje imate Matevža?« poprašal je Meto v veži.

»Ravnokar je po dvorišču nekaj premetaval, daleč ni.« Rekši je stopila na prag ter dvakrat na dolgo zategnila: »Matevž — Matevž!« V tretje pa že ni bilo treba, zakaj poklicani je prišel izza ogla ter vprašal, kaj je.

»Čudinov Šimen bi rad s teboj govoril, sèm pojdi«, bil mu je odgovor.

Šimen ga je poprosil, naj ga véde na kak kraj, kjer bodeta sama.

»Važne stvari ti imam povedati.«

»Pojdiva torej v čumnato, če je res kaj posebnega«, dejal je Matevž, kateremu se je zdelo vse zelo čudno.

»Poslušaj me pazljivo, potlej pa sodi in ravnaj po svoji glavi«, govoril je Šimen tiho, ko sta bila že zaklenjena. »Dolgo sem bil pri Čudinovih in vem marsikatero reč, ki je drugim neznana. Tudi natančno poznam vsak kotiček sveta, ki je pri hiši. — Čegav — meniš ti — je oni zarasli gozd ob krivem jarku?«

»Menda je Čudinov, ali kako je. Včasih so pa neki tudi naši sekali v njem«, odgovarjal je Matevž.

»Dozdevalo se mi je, da ne veš dobro, kaka je s tem gozdom; zato sem pa prišel sedaj-le k tebi. — Radrgar je kupil vse Čudinovo zemljišče, gotovo se bode lastil tudi tega gozda. Toda ni njegov: ne moreš ga prodati ne ti, ne Čudinov Miha. Od nekdanj sta ga imeli obe hiši skupno, uživali ga pa zaporedno vsaka jedno leto. Odkar sta se pa rajni Čudin in tvoj umrli oče jela prepirati, ni si upal nobeden iti sekati v ta gozd. Précej bi si bila začela očitati, da jeden preveč seka in škodo dela, in prepir bi bil le hujši. Les je zato sedaj le-tam neznansko lep. Toda vi mlajši ste skoro pozabili, čegav je oni svet.«

»Primaruha, da Radrgar ne bode tako udeleval po njem, kakor kvari drugodi! Dobro, da si me opomnil. Neko pismo zares govori tako — že vem sedaj, — da je svet skupen, naš in Čudinov. Toda kaj mi je storiti, da me ne prehiti? Meni še verjel ne bode, če mu bodem pravil, kako navado smo imeli.«

»Ti se sedaj urno zasuči in poskrbi, da ti ne bode pozneje ponujal kakih bore krajcarjev, češ toliko je bil les vreden. Naravnost k davkariji pojdi in tam razloži vso stvar! Zahtevaj, naj mu prepovedó sekati! Reci tudi, naj mu vsaj ukažejo nasajati mlada drevesca, če mu že dovoljujejo tako neusmiljeno kvariti gozde.«

»Prav na tihem bode treba zvršiti to delo, sicer mi bode zapodil kakih dvajset drvarjev med drevje, in naposled ne bodem imel drugega kakor pota in stroške.«

»Nič se ne boj! Tudi za tako gospôdo so zakoni. Kar čudil se bodeš, kako mu bodo posvetili.«

»Čegav pa bode potem gozd, če meni potrde pravico?«

»Čegav? Tvoj in njegov. Samo sekati ne bode smel. — Pa še nekaj ti svetujem. Bog ne daj, da bi mu kdaj prodal kaj gozda! Če potrebuješ denarja, naredi svojo žago in nikar ne polni žepov temu lačnemu človeku! Ne da bi dejal, nevoščljiv sem mu, ali kaj takega. Toda pravično ni tako. Čemu pa ne dela tega v svoji domovini? Kaj smo ga mi prosili, naj pride semkaj? Da bi bili le vsi jednih mislij! Ako bode sami previdni in pametni, pa vam ne bode škode.«

»Svojo žago, praviš? Veš, človek bi že, toda sam ne znam žagati, Tineta pa tudi ni doma, da bi kaj pomagal.«

»Jaz sem šel od Radrgarja proč in bi lahko pri tebi ostal. Ko bi imela ti in Poličar skupno žago, pa izpodrineta v kratkem tega Nemca. Za sedaj grem iz vasi, pa bodem že glas dal, kje sem; če bi bilo kaj posebnega, pa naznani pri Slamarju, tam bodem že zvedel.«

Matevž ga je poprašal še nekatere podrobnosti zaradi skupnega gozda in kako se mu je vesti pri davkariji. Šimen mu je razložil še to, potem pa zabičal, naj nikakor ne pripoveduje ženskam tega, o čemer sta se menila.

»Prej ko se zvé, slabejše je. Še Poličarju ne zini nobene, dokler ne pride pravi čas! On je preveč prijazen z Radrgarjem, utegnil bi te še kako izdati. Sam delaj, dobiček bodi tudi samo tvoj.«

Ko je Repnikova Neža zvedela, da je Matevž s Šimnom zaprt v čumnati, bila je silo radovedna, kaj neki mu pripoveduje.

»Miha je pokvaril Tineta, Šimen bode pa Matevža premotil«, jezila se je zunaj ter komaj čakala, da bi njen nasprotnik odšel iz hiše.

»Lej jo«, govorila je Repnici, ker si z Meto nista bili posebno dobri, »tako posvári Matevža, da ne bode občeval s Šimnom! Nemara ga bode zapeljal v Lutrovo vero, saj se je je gotovo že kaj navzel od gospôde.«

Po Šimnovem odhodu je bil Matevž zamišljen, in vse tri ženske ga niso mogle pregovoriti, da bi jim razodel, kaj mu je Šimen pripovedoval.

»Kaj mi je pač povedal?« dejal je na zadnje, ko le ni bilo mirú. »Naročil mi je, naj vam ne zaupam prav nobene besedice, ker bi brž vse raznesle.«

»Torej vendar veš nekaj posebnega?« pozvedovala je Neža vedno bolj radovedna. »Pa ne da bi nas za svét vprašal? Ali ne veš, da več ljudij več vé?«

»Več vé, to je res«, odgovarjal je Matevž, »pa tudi več in še preveč pové. To pa bi bilo zame napačno.«

Neizrečeno je mikalo Repnikove tri, zlasti ko je kmalu za tem Matevž odšel k davkariji.

»Kaj pa imaš opravka tam, saj so davki za letos že plačani?« rekla mu je Meta malo nevoljna, ker še pred njo skriva nekatere stvari, kar gotovo ni lepo. Toda Matevž je bil stanovit in je razpletal mreže, kakor ga je bil naučil Šimen.

VIII.

Poslala je po mašnika,
Po mašnika, po fajmoštra,
Da jo spovedó, obhajajo,
Odpravijo vestno butaro.

Narodna.

»Čudinka bode umrla, pravijo, pa neče, da bi gospod prišli«, pripovedoval je zatiški cerkvenik pri Poličarju dober teden pozneje, odkar je ležala bolnica pri Gorjancu. »Saj ne rečem, da ima žena kake posebne grehe na vesti, vendar se sliši lepše, če kdo umrje po krščansko. Tako je nekam plašno, če gre človek kar tako s tega sveta.«

To je sicer mož trdil iz popolnega prepričanja, vendar mu je narekovala te besede tudi lastna izguba.

»Prav brez težave zaslužim nekaj okroglega, če pozvonim za obhajilo in spremim gospoda; sitnica pa dela zmešnjave«, mislil si je ter godrnjal, da je takó malo pogrebov in porok.

»Saj je bila zmerom bolna«, zavračal ga je Poličar, »ne bodo ji še svetili ne. Taki bolniki se navadno dolgo vlečejo.«

»Večno pa tudi ne bode živela. Kaj meniš, da vsakega brž pokopljemo, če pridejo z Bogom k njemu? Saj bi ji večkratna priprava na smrt tudi ne škodovala, kaj?«

»Cilika bode že vse oskrbela, da bode prav, pa tudi Gorjanec ne bode rók križem držal.«

»Še zvonil ji ne bodem, če me ujezi!« hudoval se je cerkvenik čimdalje bolj.

Pri Gorjancu pa je tačas Cilika prosila mater, naj se spravi z Bogom, ker je Vid rekel, da ji lahko srce zalije, čeprav drugače še ni bila tako slaba. Tudi Gorjanec je nagovarjal sestro, naj ne odlaša predolgo:

»Kolikokrat je že komu besedo vzelo v zadnjem trenutku! Smrti ti ne želim, pač pa bi rad, da lepo umrješ.«

Zlasti pa sta Cilika in Gorjanec zato hitela, ker sta vedela, da bolnica večkrat ni pri pameti. Bati se je bilo torej, da bi se ji tudi na zadnje ne zmešalo, in bi bila izpoved nemogoča. Koliko je Cilika pretrpela v teh urah, koliko premolila! Zato ji je pa Bog tudi dodelil veselje, da je mati lepo umrla. Par dni pred smrtjo ji je odleglo, in tudi um se ji je razbistril, kakor se večkrat dogaja pri bolnikih. Zaželela je duhovnika. Brž so ji izpolnili željo, da bi se zopet ne premislila.

Cerkvenik je šel potolažen s Poličarjevim vozom po gospoda župnika ter zadovoljno govoril sam seboj:

»Tako se umrje, tako, kakor je prav; čemu smo pa mi, cerkveni služabniki!«

Dolga je bila izpoved Čudinkina. Ljudje, ki so se bili zbrali ter prišli po blagoslov, naveličali so se že, ko je preteklo kake tri četrti ure, a sveto opravilo le še ni bilo končano.

»Kaj neki pripoveduje tako dolgo«, pošepetala je Repnikova Neža sosedu Špeli, »da ni ne konca ne kraja? E veš, Špela, nam je veliko prizadela, sedaj bode pa poravnala.«

Tudi druge čakalke so pripomnile nekatere stvari, ki se pa niso popolnoma zlagale s krščansko ljubeznijo.

»E kaj bode«, dejala je Repnica Neži in Špeli, »nas pa še čaka. Da bi le to srečo dosegle, da bi šle v milosti božji v večnost, pa bode vse dobro.«

Cilika je bila pri Gorjančevih ter težko čakala, da bode vpričo, ko bode mati prejela sveto popotnico. Malo sitno se ji je zdelo zaradi ljudij, ker je izpoved tako dolgo trajala. Na tihem pa je molila:

»O Marija, daj, da mati vsaj srečno umrjé, če jih moram res izgubiti!«

Cerkvenik, kateremu je bilo treba biti pripravljenemu, kadar bode končana izpoved, stal je v veži pri omari ter se kesal, zakaj ni šel čakati k Poličarju.

»Saj iz izkušnje vem, da ženske niso z lepa opravljene, pa vendar zmerom to pozabim«, mislil si je slabovoljen ter se skoro jezno ozrl na prišlega Gorjanca.

»Kaj pa premišljuješ?« vprašal ga je le-ta po tihem, ker glasno nista smela govoriti, in ko je oni le molčal in srpo gledal predse.

»Čudinova gospôda in pa Poličarjev Vid so mi zlezli v glavo, in kakor menim, bode predpustom ženitnina. Vida se ženilo prijema, vedno je tam pri tisti gosposki punici. Ne konča se lahko drugače, kakor s poroko. Dva taka človeka se večkrat vidita, to se pravi, ribo vreči v vodo.«

»Tvoja je prazna. Oni dan sem pri Poličarju tudi jaz tako napeljal, pa je stari rekel, da iz te moke ne bode kruha; ona je luteranka, to je križ, vidiš.«

»Kdor se z mokrim bratom druží, ne bode dolgo suh, nemara zamenja dekle za takega moža, kakor je Vid, svojo vero —«

Ni še izgovoril, pa se odpró duri, in cerkvenik je na župnikov migljaj urno stopil v sobo. Bolnica je prejela vsa tolažila sv. cerkve, in ljudje so se razšli

»Cilika, sama nekoliko pri meni posédi«, poprosila je kake pol ure pozneje Čudinka svojo hčer; »duri pa zakleni, da naju nihče ne bode motil. Povedala ti bodem nekatere stvari, ker mislim, da se bodem potem laže preselila v večnost.«

Ciliko je osupnilo to povabilo, vendar je slušala.

»Glej, prav v tej sobici sem bivala nekdaj«, tako je pripovedovala bolnica, katera je bila zadovoljena in mirna ter na videz skoro zdrava. »Tvojih let sem bila tačas in srečno sem živela, kakor kasneje nikdar več. Tvoj oče je bil večkrat pri nas, ker je bila med njim in mojim očetom beseda, da bodem njegova nevesta. Ž njim je vasoval tudi rajni Repnik, in vsi smo bili prijatelji. Repnik pa je začel sčasoma misliti, kako bi izpodlezel svojega tovariša. Jel me je pregovarjati, naj se spremem s tvojim očetom in vzamem njega. Ne vem, da nisem imela toliko pameti, da bi bila to zamolčala! Ko sem povedala tvojemu očetu, ubranila sem mu komaj, da se ni koj znosil nad Repnikom. Kdaj in kje sta se prepirala, to mi ni znano. Toliko pa vse jedno vem, da ju od takrat ni videl noben človek več skupaj, razven kadar sta se po naključju sešla, pa še tedaj nista govorila.

Pozneje sem se primožila k Čudinu. Repnik je sovražil mene in mojega moža ter vedno iskal povoda, da bi se pričkal z nami. Vsaka malenkost je bila dovolj, da smo si nagajali. Popravljanje brvi, jezú, zlasti pa sekanje v gozdu ob krivem jarku ni bilo nikoli brez besedičenja. Ko se je še Repnik oženil ter privêdel k hiši sedanjo Repnico in njeno sestro Nežo, podvojilo se je sovraštvo ter se vcepilo tudi otrokom. Sama veš, da te nikoli nisem pustila na Repnikovo stran, in gotovo se tudi še spo-

minjaš, kako smo Repnikova otroka pregnali, če sta zašla k nam.

Pred petnajstimi leti je sekal Repnik neke hlode ter jih spuščal po drči, ostajali so pa na našem svetu. Dasiravno na onem prostoru še trava ni rastla, naščuvala sem vendar tvojega očeta, naj prepové Repniku tjekaj valiti svoj les.

O nesrečna ura! Mož me poslušaj in začne zmerjati soseda, naj mu nikar ne dela škode.

»Sam imaš takoj zraven svoj travnik, čemu pa tje ne spravljaš lesa? Précej mi odstrani hlode z mojega sveta, drugače te bodem tožil.«

Repnik pa tudi ne molči.

»Koliko si mi že pri vodi snedel! Vedno jo tako napeljuješ, da meni vrt izpodjeda, sedaj se pa tu repenčiš, ko ti nastavim na psek za nekaj dnij par brun. Ker si pa tako siten, pustil jih bodem nalašč, naj leže tukaj, dokler ne segnijó, samo, da te bodem jezil.«

Tako se jeza vnema, moža se spri-meta. Iz drče pa pribobni v tem hipu zaostal hlod, kateri se je, sam Bog vé, kako, sprožil, in podere mojega moža. Kajpada mu Repnik brž pomaga in pozabi prepir, toda tvojega očeta je deblo zelo pretrlo. Živel je sicer še kakih deset dnij — pa saj pomniš — a potem je šel v prezgodnji grob.

Od tedaj pa je pri nas mlin malo delal, in gospodarstvo je šlo rakovo pot. Vidva z Miho sta bila še premajhna, najemati nisem hotela, Šimen pa tudi ni mogel vsemu kaj. Mene je vest pekla, da sem kriva moževe smrti.

»Zakaj mu nisi branila?« govorilo mi je nekaj v prsih. Toda že sama beseda 'branila' me je zapekla, zakaj vest mi je očitala, da sem mu sama velela, naj se gre znašat nad sosedom. Pri izpovedi pa, kjer bi si bila lahko ohladila to rano, zamolčevala sem do danes to

zgodbo. In kolikor dalje sem živela v vednem nemiru, toliko huje me je žgalo. Včasih je kar gorelo po meni, da nisem nič vedela, kaj govorim in počnem. Znano mi je bilo, da so ljudje raznesli govorico, da sem včasih malo blazna. A kaj sem se menila za ljudi, da bi le mogla umiriti svojo vest! In ko sem včasih premišljevala svojo revo, spomnila sem se Repnika in njega dolžila svoje nesreče, dasi sem bila vse sama zakrivila. Ko si že ti toliko odrastla, da si lahko opravila v kuhinji, jela sem še bolehati. Prej sem se vsaj zunaj pri delu nekoliko motila, da me niso vedno nadlegovali spomini preteklega življenja. Zadnja tri leta pa sem šla le redko iz hiše ter začela piti, da bi pozabila svoje gorjé. Toda nič mi ni koristilo. Za trenutek sem bila, res da, rešena dušnih muk, pozneje pa so me pokorile s podvojeno silo.

Svojo materinsko dolžnost pa sem pri tem zanemarjala. Odpusti mi, Cilika, ker sem se zate tako malo menila! Ko bi mi bilo dano še kaj časa živeti, rada bi popravila svojo zmoto.

Kadar umrjem, prosi Boga zame, da bi mi bil milostljiv. Kako sem danes srečna, ko sem se z Bogom spravila! Že leta in leta nisem uživala te sreče, danes pa jo okušam ter čutim vso njeno sladkost.

Če bodeš ostala še v Zatišju, nikar ne sovraži Repnikovih. Précej bodem poslala brata, naj pokliče Repnico, Nežo in Matevža, da jih poprosim odpuščenja.

Toliko Čudinka še nikoli ni govorila svoji hčeri. Tudi tako zaupnih besedij še ni čula Cilika iz ust svoje matere. Sedaj je vedela, da ima tudi dobro mater, katera je bila pa v svojem življenju jako nesrečna. In taisti trenutek, kateri ji je odkril materino srce, žuga

ji tudi že, da ji ugrabi mater. Jokaje je poslušala njeno pripovedovanje, jokaje je slonela ob njenem vzglavju, ko je utihnila. Med solze pa se je primešala kakor kapljica medú med pelin sem ter tam trohica veselja, ker ji je mati zatrjevala, da je sedaj srečna.

»Ne jokaj!« izpregovorila je Čudinka vnovič, »če bodeš pridna in pametna, nič hudega ti ne bode na svetu. Odpri tam-le mojo skrinjo in vzemi v levem kotu rjavo krilo iz nje. V njem sta dve stari nogavici, kjer hranim svoj imetek — to je še stari denar Gorjančeve in Čudinove hiše. Miha ima že dovolj, čemu je pa domačijo prodal, če je hotel še več imeti! Deni za kakih šestdeset gol-dinarjev na stran za svete maše, ki naj se opravijo zame in za tvojega očeta. Gorjancu bodem dala kakih dvesto, da si bode nekoliko opomogel. Kar je drugega, tvoje je vse. Pogreb mi napravi, kakor se spodobi: gospod naj mi pridejo naproti in z mašo naj me pokopljejo. Mihi piši, da sem se ga nazadnje spominjala. Sedaj pa reci Gorjancu, naj pride noter.«

»Saj še ne bote umrli, saj ne smete«, jokala je Cilika.

»Sedaj se nič več ne bojim smrti«, odgovarjala je bolnica udano.

Dva dni je še živela Čudinka in se prav lepo pripravila za pot v pravo domovino vsega človeštva. Vse svetne stvari je skrbno uredila ter naposled pozvala Poličarja, kateri je bil Cilikin varih.

»Poličar, zaradi Cilike te prosim, da bodeš malo popazil, kadar se bode možila. Sama je neizkušena, svetuj ji ti, da se ne ujame za vse življenje.«

»Le brez skrbi bodi! Za Ciliko se bode že našla poštena hiša,« tolažil jo je Poličar. Spomnil se je bil v tem trenutku Repnikovega Tineta ter odobral

val takratno Čudinkino odpoved, češ, naj bi ga bile začele motiti v zakonu take muhe, kaj bi počela Cilika sedaj sama! »Proste volje ji ne bodem kratil«, pristavil je še, »saj je sama previdna, menim, da ji ne bode treba braniti nikoli.«

Po običajni želji, naj bi kmalu ozdravela, napotil se je domov, če tudi je bil prepričan, da soseda ne bode čez noč. Vsi njegovi pivci so govorili samo o Čudinki ter se pomenkovali o nji tako, kakor slove rek: »Ako hočeš, da bi te hvalili, umri; ako želiš, da bi te grajali, ženi se!«

»Čudinka je umrla«, tako si je pripovedovalo drugi dan vse Zatišje, ko je jel cerkvenik natezati vrvi pri zvonovih. Laž bi ne bila, če bi kdo trdil, da je bil zaradi njene smrti vsakdo bolj potr, kakor on: zakaj nekam zadovoljno je pritiskal z nogo, na kateri je imel nataknjeno zanjko velikega zvona, proti tlem in ob jednom radovedno gledaje izpod zvonika potegoval z desnico in levico manjša zvonova, da so vsi ubrano peli. Še bolj veselo je zvonil, kakor takrat, ko so imeli v Zatišju opravilo. Seveda bi mu nihče ne smel povedati tega, ker bi se mu močno zameril. Trdil je namreč, da mrliču vse drugače zvonil, kakor delapust.

»Tega ne zna vsak; v rokah je treba imeti 'vižo', drugače ne gre«, pohvalil se je vselej, kadar je prilika nanesla, da mu ni bilo v kvar, če se je nekoliko pobahal.

Nepriistranski poslušalec, ki bi poleg tega tudi ne vedel, da imajo mrliča v vasi, sodil bi bil poslušajoč zvonjenje za umrlo Čudinko, da prav veselo pojó zvonovi. Cerkenik se je namreč nadejal, da mu bode pri Ciliki gotovo kaj več odletelo, kakor tirja po navadi. Zato ni tako mrtvo majal bronastih klicarjev, kakor sicer, če so mrli Zatišenci.

Vaščani pa so se čudili njegovi spretosti in trdili, da mu zvonovi zapojó, prav kakor sam hoče.

»Že davno ni pel naš veliki zvon tako žalostno, kakor danes«, govoril je Gorjanec svoji ženi, kateri je bil prišel na prag poslušat zvonjenje.

»Saj je tudi res pusto«, pritrdila mu je Gorjanka. Po kratkem premolku pa se je ozrla skrivaj na okoli, ni li blizu koga, ki je prišel kropit Čudinko in bi lahko ujel kako besedo, ter poprašala moža:

»Kaj meniš, ali zares ni imela nič več, kakor tistih dvesto in šestdeset goldinarjev, ki jih je zapustila tebi in za maše?«

»Prav gotovo je imela več, toda vse je dobila Cilika.«

»Veš, skoro umazano se mi zdi: kaj ne, sèm sta prišli, ker nista imeli kam drugam. sedaj pa tako malo dá.«

»No, za te dni, kar je bila pod mojo streho, ne bil bi mi nobeden toliko plačal, za to nič ne rečem. Toda dasi sem denarja potreben, kakor suha njiva dežja, vendar ni gotovo, da bi bil dobil ta stotaka, če bi ne bila umrla pri nas in se tako mene spomnila. Nekaj bode že odrinilo, kamor vtaknem te cesarske podobe.«

»Tebi je brž vse dobro, da je le kaj«, jezikala je njegova ne sicer hudobna, vendar včasih malo skopa žena. Pa duri so zaškrípale, nekdo je odmolil za rajnico in pretrgal gospodarski pogovor Gorjančevih dveh.

K pogrebu je prišel tudi Šimen, katerega vse dni ni bilo v vasi, odkar je šel od Radrgarja. Pogrebce je spremljal nekaj časa celó zemljemerec, v cerkev in na pokopališče pa ni hotel. Da so bili sicer Zatišenci zastopani v obilnem številu, ni treba posebej omenjati. Saj so bili dobri ljudje, ki tudi mrtvih

niso pozabljali. Vse je bilo v redu, in Repnikova Neža ni zapazila drugega nedostatka, kakor tega, da Poličarjevega Vida ni bilo.

»Sram ga je, sram,« pravila je skrivaj prijateljica Špeli; »neče, da bi se ljudje vzgledovali nad njim, češ, glejte ga, tak zdravnik je, ljudi v grob spravlja.«

»Menda bode tisto, jaz sem tudi teh mislij,« odgovarjala ji je Špela tiho ter zopet glasno molila z drugimi pogrebci rožni venec.

Sedmina je bila pri Poličarju, kakor za rajnim Repnikom in vsakim zatiškim mrličem. Cilika se je ni udeležila: vse je vodil Gorjanec.

Čudinovemu Mihi je sestra naznanila, da sta izgubila mater. Kmalu ji je odpisal, da je zvedel iz njenega pisma o materini smrti.

»Hudo je tudi meni,« tako je govorilo pismo nadalje, »pa pomagati ne morem nič. Bodem že kaj zmolil zanje, o tebi sem pa prepričan, da se matere spominjaš v vseh molitvah.«

Iz tega pisma so zvedeli tudi Repnikovi prvo novico o Tinetu. Zelô se je neki prestrašil, ko mu je Miha povedal, kaj se je pripetilo doma.

»Tè-tè šment! kaj ko bi se pri nas namerilo kaj takega?« dejal je baje ter naročil Mihi, naj tako zapiše v pismo, da mu bodo od doma vselej toliko prej pisali, če bi slučajno kdo umrl, da bi vsaj k pogrebu lahko prišel. Drugih novic pa list iz Valahije ni naznanjal.

»Meni je še zmerom grozno dolgočas,« to je bil Tinetov najimenitnejši dogodek.

»Tolikokrat pa že ne pojde vaš Tine tje dol, kakor je šel Čudinov Miha,« dopovedoval je nekda po tem cerkvenik Repnikovemu Matevžu. »Kar pribrisal jo bode domov nekega dne, pa bode.«

»Saj je še to napačno ukrenil, ker je od doma šel,« odrezal se je Matevž na kratko in jo zavil v gozd nekam, pustivši konec hiše cerkvenika, kateri bi se bil še rad menil ž njim.

»Kam neki hlača tako urno?« godrnjal je sam zase in stopal proti Poličarju. »Komaj sem mu toliko dober, da me ogovori!«

IX.

Naša je navada ta,
A navada blažena:
K' solnce na poldne stoji,
Da povsod lepo zvoni.

Narodna.

Poličarjev Vid je prejel že drugo pismo, naj se podviza ter brzo pride v ljubljansko bolnišnico. Že davno je potekel obrok, ki si ga je bil stavil v začetku počitnic, ali še vedno se mu ni nikamor mudilo. Poslednje pismo pa ga je predramilo.

»Dovolj dolgo že počivam, ali bolj prav rečeno, predolgo že zapravljam čas brez dela. Po jutrišnjem odrinem na vsak način, drugače izmudim celo leto. Pismo govori resno in jasno: „Ako Vas ne bode do četrta, prisiljeni smo sprejeti drugega prosilca, dasi smo Vam obljubili to mesto“. Ej, da tako hitro čas poteče!«

Take in jednake misli so se mu podile po glavi, in dobro je uvideval, da se mu bode zopet krepko poprijeti stanovskih dolžnostij. A vmes so se mu vrivale še druge slike, na katerih je tudi z veseljem počivalo njegovo dušno oko: predočeval si je prijetno življenje na strani zemljemerčeve hčere. Vendar ga je po malem begalo to premišljevanje, sedaj se nista dala združiti oba ljuba mu predmeta. Namenjen je bil v mesto, da bi se bavil z vedo in delom, toda doma je zapuščal devo — izvoljenko. In to ga je bolelo, bolelo

vedno bolj, čim bližje je bila ura odhoda. A tolažil se je z nado, da ne bode dolgo temu, ko bode uresničil svoje uzore in utešil srčno hrepenenje.

Kot nadležna senca, ki zakriva in potemneva jasne podobe, pa se mu je usiljeval v spomin še vedno mili obraz — Čudinove Cilike. Pred pol letom ne bi bil verjel nikomur, da si bode kdaj obetal za ženo Nemko, ki ni njegove vere; a sedaj? Sam sebe je ošteval, kadar si je nehoté očital, da zakonu s Klotildo nasprotuje različnost vere in narodnosti.

»E, to so predsodki nekdanjih plemenitnikov in ošabnih prenapetežev, ktere je svet že davno obsodil!« Tako si je govoril ter stopal po nepravi poti, na katero je bil zašel.

»Jutri poiščem Ciliko in se poslovim od nje«, sklepal je tisti večer v svoji spalnici. »Povem ji, naj se moži, ako jo je volja, in naj mene ne čaka, ker se ne bodem še tako brž upregel v zakonski jarem. Morda me res kmalu pozabi in se kam primoži, jaz sam pa bodem desetkrat lože prišel v Zatišje po Klotildo. Vem, da mi bode jezik okoren, toda jedenkrat ji moram odkritosrčno povedati, kako in kaj je.«

Krasen pozno-jesenski dan je prišel za omenjenim večerom. Solnce je imelo ob ednajstih dopoldne ravno toliko moči, da je bilo pod milim nebom dovolj gorko. Vetrič je tako na lahno pihljal ter nežno gibljal že precèj vzraslo ozimino, da se je videlo, kakor da se hoče dremati posameznim stebelcem. Listje po listnatem drevju je že rmenelo in odpadalo, smerke pa so se še ponosno dvigale pod modro nebo v svojem temnikastem zelenju. Po njih vejah so skakljali tiči: nekaj stanovitnih gostov, ki se niso bali zime, in nekaj novih priseljencev iz višjih krajev. Bili so precèj glasni;

menda so se menili, kdaj bode zapel stržek prvemu snegu, ali so si pa prišli kaj navskriž.

Vid je hodil ves dopoldan po gozdu. Priroda, ki je razkazovala zadnjo svojo lepoto, vplivala je močno nanj. Zdelo se mu je, da vse stvarstvo diha in prepeva tožno popevko: »Vse mine!«

»Kje so moje rožice?« poprašal se je ter se spomnil marsikaterega trenutka svoje mladosti. Toda brž je zamahnil z glavo ter se otresel vseh sanjarij.

»Morda jo sedaj-le doma dobim,« dejal si je že trezno in se napotil proti Gorjancu, da bi se dogovoril s Ciliko.

Ni se prestopil stokrat, kar začuje v bližini glasni klic: »Jakec, Jakec!« Glas je bil Vidu dobro znan, Cilika je bila.

»Dobro, pomenila se bodeva vsaj brez prič,« šepnil si je zdravnik ter pospešil korake.

Ko se je približal Ciliki, bil je ne malo razgret, toda ne toliko zaradi kratke hitre hoje, marveč po notranji vročini. Že bi se bil rajši vrnil, kakor izpregovoril, pa bilo je prepozno. Stara znanka ga je tudi opazila ter nekoliko osupnila, vendar je bila mirna. Čista vest ne razburja človeka.

»Kôga kličeš, Cilika?« začel je Vid.

»Gorjančev Jakec mi je šel iskat črne prsti, katera se dobiva po votlih gabrih. Nesla jo bodem na pokopališče in vsadila te-le cvetlice, da na vernih duš dan ne bode tako prazen in zapuščen materin grob. Sedaj pa ne vem, kam se je izgubil, da ga ni od nikoder.«

»K tebi sem se ravnal ravnokar, Cilika; no, sedaj sva se pa tu srečala. Jutri pojdem v Ljubljano.« — Težko je pripovedoval Vid. A ono, kar se je bil namenil opraviti, skoro ni mu hotelo iz grla. Cilika pa se je vèdla bolj samozavestno.

»Želim ti srečno pot, pa domov večkrat poglej«, dejala mu je ter se ozrla na okoli, da bi se prepričala, ali ne prihaja že Jakec, s katerim je bila namenjena po svojem opravku.

»Mislim, da me lep čas ne bode v Zatišje«, poprijel je Vid vnovič besedo. »Vsi me boste pozabili dotlej, in tako je tudi prav — le pozabite me! — Cilika, tudi ti me pozabi!«

Malo oddahnil si je pripovedovalec pri teh besedah in se skrivši ozrl na Ciliko, da bi se prepričal, kaj je pri nji učinil njegov govor. Toda mirno je ostalo nje lice, bila je pripravljena na tako novico tudi iz Vidovih ust, saj je že poprej sama to vedela.

»Tega nikar ne zahtevaj, Vid, da bi te morala pozabiti. Pozabiti se ne dá marsikaj. Odkritosrčno ti povem, kar mislim: napotja ti ne bodem delala. Žal besede ne bodeš čul iz mojih ust zaradi nje. Šimen mi je že oni dan povedal, da si čisto njen. Pa saj nimam nikake pravice do tebe. Kajpada, nekaj si mi govoril drugače, in jaz sem tudi mislila o tebi drugače, toda to je bilo takrat. Delaj, kakor meniš, da ti je koristno, samo varuj se, da ne izgubiš še svoje vere. Jaz se umaknem oni s pota, ker ti tako hočeš, ker je ona gosposka in učena in bolja zate, kakor jaz, ki sem nevedno kmetovsko dekle. Bolje, da me sedaj pustiš, kakor da bi se me sramoval pozneje.«

Dasi ni bilo v besedah očitanja, dasi jim je vzela Cilika s svojo odločno udanostjo vso trpkost, segle so Vidu vendar globoko v srce. Plemenito dušo Cilikino je še le sedaj popolnoma spoznal. Toda nazaj ni mogel, kakor se mu je zdelo, že zaradi svoje izjave.

»Torej z Bogom!« dejala mu je Cilika s tresočim glasom, vendar z nekakim ponosom, in šla svojim putem,

zakaj Gorjančev Jakec je že prinesel prsti in stal tik leskovega grma, ker se je sramoval Vida.

»Srečno«, odzdravil je le-ta in se obrnil v goščavo, da bi se umiril. Tudi taka ločitev ni lahka, dasi je mnogo milejša, kakor silovita in nepričakovana.

Cilika je hodila tiho z Jakcem. Deček se ji je čudil, ker mu ni nič pritrjevala, ko ji je pravil, v čegavem gabru je nagraabil največ prsti. Še celó pomilovala ga ni, dasi se mu je jedenkrat vse iztreslo, ko je postavil posodo na trhel štor. Naposled je jel še dvomiti, ali mu bode dala obljubljene novce za bič, da bi pokal za sivko in belko. Ko pa je jela pretakati solze na materinem grobu, dozdevala se mu je silno dolgočasna, čeprav jo je sicer imel še rajši kakor lastno mater. Cilika si je dosedaj mirila srce in premagovala, tiščala je tudi solze: a ko je bila na grobu materinem, ni mogla več. Vsa njena notranja boleost je silila na dan, in uboga deklica je močila grob materin z obilnimi solzami. O kako se je zdela sama sebi zapuščena, kako nesrečna! Sedaj nima ne brata, ne matere in tudi njega ne — sama je na svetu, prihodnost ji ne obeta nič veselja. Bila je huda poskušnja za njeno mehko srce.

Vid pa je kmalu po razhodu s Ciliko prikorakal iz gozda in šel k Raddreherju.

»Da sem le pri Ciliki tako opravil, pa je dobro! Prav je, da sva se ločila. Saj njena ljubezen ni bila tolika, kakor sem si domišljeval kdaj: še solze ni potočila ob slovesu.« Tako se je ménil sam s seboj, ne pomislivši, da niti vreden ni bil solze Cilikine. Toda ostalo mu je nekaj v srcu od tega slovesa, kakor trn, ki ga je zbadal: zavest namreč, da ni prav ravnal. Res je Klotilda omikana, a kako vse drugačno srce ima

preprosta kmetovska deklica! Nemka mu zna govoriti gladko in namazano, povedati sto praznih besedij, a ta govori naravnost in tehtno, ker govori iz srca. Ni se mogel odtegniti Vid temu prepričanju, in ko je mislil, da je vse uredil in srce pomiril, vzbudil si je še le pravi nemir. Žal mu je bilo, da je tako hitel s slovesom.

Klotilde ni bilo doma. Vedel je, da jo najde v gozdu pri mizici; tje se je napotil za njo.

»Skoro sem mislila, da si se izgubil, Vid,« pozdravila je prišleca Raddreherjeva hči, katera je brala neko povest ter se čudila, da njenega častilca tako dolgo ni od nikoder. »Dolgo sem te davi čakala doma, pa te ni bilo na izpregled. Lepo si začel!«

V zadnjem času je bila prijaznost med Vidom in Klotildo tako napredovala, da sta se jela tikati. Imela sta si namreč povedati marsikatero stvar, ki se ne dadó natančno izraziti, ako rabi človek odtujljivo besedico, vi: 'Ti' sega vse bolj do srca. Ta nedolžni zaimek, 'ti' — osebni zaimek ga nazivljejo slovničarji — spravil je, kakor že toliko oseb, tudi naša znanca v tesno zvezo: štirinajst dnij pred opisanim dnevom so bili zaročili pri Raddreherju Vida s Klotildo.

Ta dogodek je jemala torej Klotilda v poštev in karala Vida, ker se je sama dolgočasila vse dopoldne.

»Danes je za-me dan slovesa, Klotilda,« olepševal je Vid svoje ravnanje in se nekoliko šalil. »Po gozdu in po dolinici sem danes obredel že vse kote. Jutri se popeljem v Ljubljano, v bolnišnici me že dolgo pričakujejo.«

»Take skrivnosti imaš pred menoj! In prav nič mi nisi povedal o svoji nameri do sedaj! Kaj naj si mislim o tebi? Za odhodnjo bi ti bila pripravila

kak spominek, pa si me tako prenaagil!« Rekši je uprla očitajoč svoje oči v Vida.

»Za svoj molk sem imel posebne vzroke, katere ti razložim takoj. Vedel sem namreč, da ti bode délo hudo, kadar te bodem zapuščal. Da bi ti torej okrajšal nepotrebno žalost, molčal sem doslej. Ni li to dosti tehten vzrok? A sedaj ne smem več časa gubiti. Prepričaj se sama!« In podal ji je pismo iz Ljubljane.

Naglo je je prečitala, potem pa mečkala med prsti, a Vidu ni odpustila njegove napake.

»Očetu te bodem zatožila«, nagajala mu je pol za šalo, pol za res, »gotovo jim bode jako neljubo. O, kje je tvoja odkritosrčnost, Vid?«

»Le potrpi z menoj in odpusti mi za danes; ali pa bodi malo huda in jezna, da te tudi od te strani spoznam! No, sicer pa nisem nepopoljšljiv. Saj sem ti povedal, da sem iz ljubezni do tebe tako ravnal, to samo me že opravičuje. In kadar bodem tvoj mož, zgodilo se ne bode nikoli kaj podobnega, zanesi se name!«

»Česar se Anžek ni učil, tudi Anže ne zna: kakoršen si sedaj, tak bodeš ostal. Nikar preveč ne obetaj!«

Tedaj je zazvonilo v Zatišju poldne. Delavci, ki so nakladali in belili hlode okrog nekdanje Čudinove hiše, odkrili so se ob glasu zvona ter jeli moliti angeljevo češčenje.

»Poglej, Klotilda«, dejal je Vid ganjen ob krasnem prizoru svoji družici, »kako lepo se vidi k vam! Niso li, kakor lepa slika, oni delavci: ti imajo klobuke v rokah, oni so naslonjeni na sekire, drugi sedé na deblih, in še drugi sklepajo trudne roke? Ozri se potem na potok, kateri se vije med hišami in pozneje med poljem in travniki! Zadaj pa stojé snežniki in na njih podnožju gozdi v

zeleni in rmeni barvi. Poleg tega tak mir v prirodi, ruši ga le zvonjenje! Reci, če moreš, da ni to lep kraj!»

»Slika sama na sebi«, tako je jela Klotilda nekako zaničljivo izrekati svojo sodbo, »mi ugaja in mora biti vseč vsakemu človeku, ki ima le količkaj okusa za lepo. Toda močno me moti pri nji ta ljudska budalost in neumno praznoverje; sama ne vém, kako naj primerno označim češčenje Marije. To je po moji sodbi ostanek malikovalstva. Luteranci častimo le Boga, umrlih ljudi pa ne. Na večer se že ne čudim, če se odkrije delavec: to je popolnoma naravno, tako se nekoliko ohladi. In naj bi takrat tudi molil, saj ga pogled na večerno nebo spominja na nekaj višjega, kakor je sam: ali moli naj Boga, ne pa sebi enakih zemljanov!«

Vid je poslušal Klotildo in osupnil. Tako so ga iznenadile njene besede, da skoro ni vedel, kaj naj odgovori. Vedno je ménil, da se s Klotildo popolnoma zлага, saj so mu vedno ugajali njeni nazori. Sedaj pa, ko je bilo soglasje najbolj potrebno, pokazala se je bistvena nezloga.

Dosedaj je bil res tako bojazljiv, da v družbah ni upal javno kazati svojega verskega prepričanja. V srcu je sicer veroval in tudi v dejanju zvrševal verske dolžnosti, toda — v grajo mu bodi povedano — le bolj na skrivnem. Ako je bival doma, odkril se je pač vselej, kadar ga je zvon spominjal molitve, bodisi da je bil med domačimi možaki, bodisi da se je sprehajal po samotnem kraju. Drugače pa je ravnal v mestu med ljudmi, ki so menda jako ponosni na svoje prepričanje ter ga nikjer ne zatajujejo. Toda dasi se je védel med prijatelji, ki se niso mnogo menili za verske reči, kakor oni, vendar ni opustil češčenja Marije. In kako tudi? Porojen

je bil v vasici, kjer so pobožni pradedje že v davnih časih sezidali kraljici nebes zalo cerkvico; mati mu je vcepila ljubezen do Marije, in bil je sin národa, kateri broji premnogo Marijinih cerkvic po gričih in dolih. Predrugačiti bi bil moral svojo naravo, če bi bil vnemarno poslušal Klotildino prezirljivo govorjenje. Pa ko mu je ona tako naravnost povedala misel o tisti točki njegove vere, katero je najmanj zanemarjal, ojunačil se je ter krepko zavrnil luteranko, češ, če se ona ne sramuje verskega pogovora, zakaj bi se ga jaz? Na mah se je izpremenil in bil resnejši:

»Gospodična, ali verujete v čudeže?« vikalo jo je zopet.

»Kako čudno vprašanje mi staviš? Največje čudo je pač to, da sploh še kdo misli kaj takega! Toda kaj, da me vikaš? Treba te bode kaznovati; le počakaj, določim ti hudo pokoro.« A nevedé in nehoté se je vedno bolj odtujevala Vidu, ker ni vedela, kako občutljiv je v tem oziru.

»Ni treba ne kazni, ne ničesar drugega! Gospodična, odslej se ne bodeva ne tikala, ne vikala; najini poti gresta narazen. Odkrito vam povem, da nisem mislil, da sva tako različnih mnenj. Čujte: Katoličani vémo, zakaj častimo Marijo — častimo, pravim; — da jo molimo, podtikate nam drugoverci. Z vami sem se bil namenil skleniti tesnejšo vez, kakor sem se vam nedavno odkril, toda ker teptate moje svetinje, ne morem vas spoštovati.« Burno je govoril Vid in molil Klotildi roko v slovo.

Nekoliko je zardela le-ta pri njegovi izjavi in prestrašila se je. A potem se je zaničljivo namrdnila, prisiljeno posmehnila, Vida živo v oči pogledala in rekla:

»Prijatelj, le nikar tako v ogenj zaradi malenkosti! Kdo bode resno tehtal

vsako besedico; to so reči, o katerih zasebno mislimo, kar hočemo.« Vendar učinek njenega poskusa ni bil tak, kakoršnega se je nadejala. Vid je bil še bolj razvnet.

»Luteranci mislite, kar vam drago! A jaz ne morem in nečem občevati z osebami, ki se norčujejo iz moje vere! Gospodična! vera in narodnost naju razdvajata, ne ustavljajva se dvema tako močnima razločevalcema! Pozdravite svojega očeta!« Rekši ji je vnovič podajal roko. A Klotilda se je obrnila v stran, kakor da je razžaljena.

»Kakor hočeš!« siknil je Vid za-se ter šel proč.

»Fanatik!« viknila je za njim in segla v žep po pismo svojega Otona. »Če tebe ne dobodem, pride pa drugi! Še danes se pismeno dogovorim z Otonom!«

Dražilo jo je pa vse jedno, da se ji ni posrečilo ujeti Vida v svoje mreže.

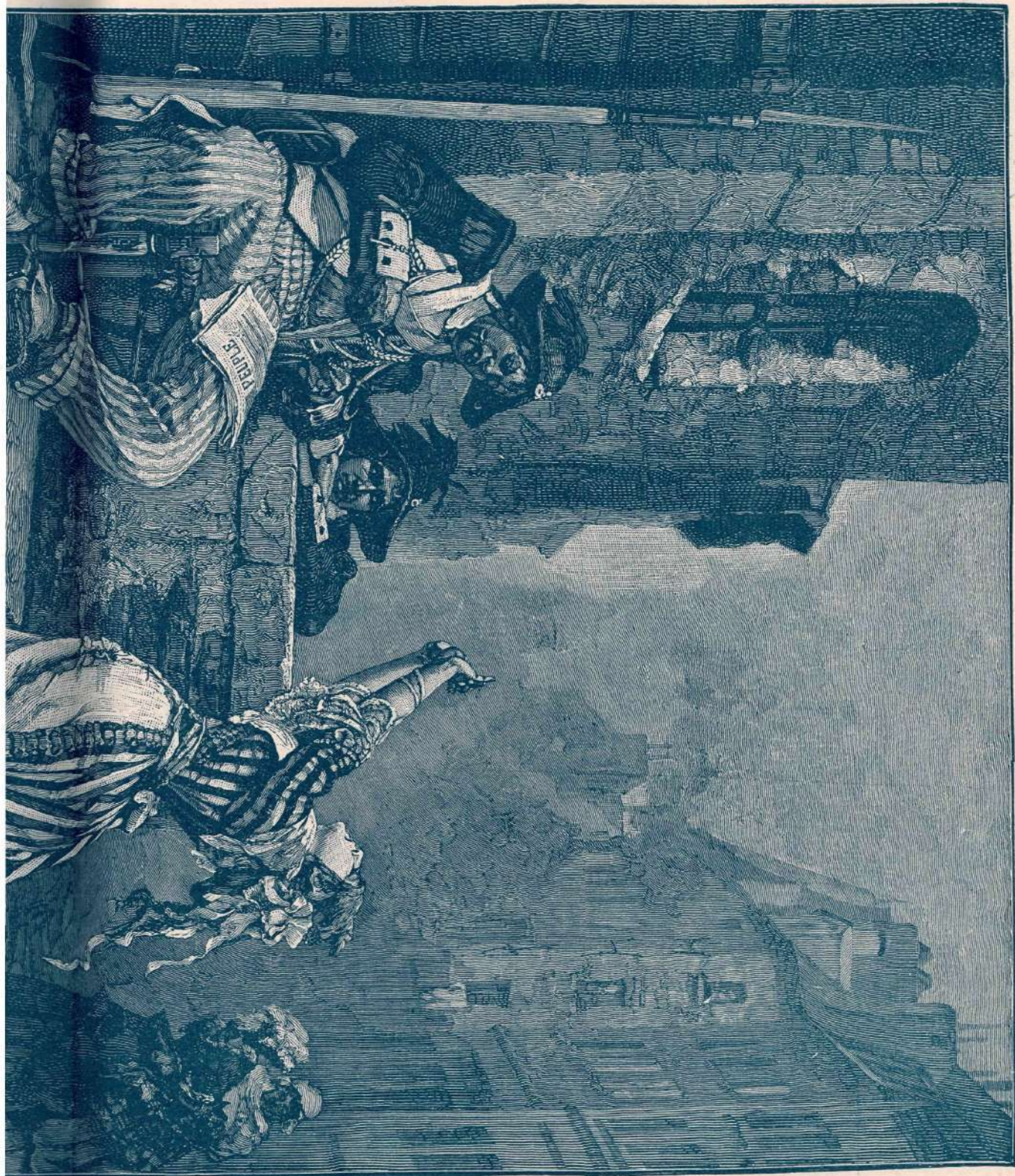
»Mislila sem, da je že mehek kakor vosek, in da mi ni treba previdno govoriti ž njim. Toda naj gré, kamor hoče! Povračilo za razžaljenje mu pa tudi ne izostane. Brž mora biti pri

nas gostilna, da bodeta vedela z njegovim starim, kdo smo in kaj premoremo.«

Drugo jutro, malo pred sedmimi, je zapregel Poličar koleselj ter peljal Vida

Prizor iz francoske prekucije.

na železniško postajo. Počasi je vozil, saj se jima ni mudilo. Sveži jutranji zrak je Vidu kaj dobro dél, in večkrat se je ozrl nazaj in kvišku na gorske vrhove. Jutranje solnce se je upiralo

nanje in jih zlatilo. Bil je lep prizor, in Vid je ljubil prirodno lepoto.

Vse je pričalo, da se nerad poslavlja od kraja. Prispela sta do travnika, kjer je pasla vesela pastirica

tri kravice ter si pela v zabavo ono znano:

Ko v jasnem pasu primiglja
Nam zvezdica daničica,
Se sliši milo že zvonjenje,
Mariji čast in počeščenje;
In z zlato zarjo vse časti:
Češčena si Marija ti!

Prisrčna pesem je vzbudila Vidu spomine na dōbo, ko se je še v šoli učil te pesmice. Danes mu je segala prav do dna srca: iz nje mu je odsevala živa narodova vera, njegovo otročje zaupanje in češčenje Marije.

»Poišči si ženo, ki te bode razumela — govorili so mi ljudje. Ta Raddreherjeva bi pač dobro vedela, kaj čutim o tako vzvišenih trenutkih, kakor je ob 'Ave Mariji!' Kaj sem bedak mislil, da tako dolgo nisem uvidel, kako napačno ravnam? Vse svoje življenje nisem počenjal takih neumnostij, kakor letošnje počitnice. Ko bi bil vsaj preprečil, da bi ne bil kupil njen oče Čudinovine! Pa saj sem nespametnik skoro na domačem posestvu naselil te ljudi! Kako bi se dalo popraviti, kar sem zakrivil?«

Tako si je očital in nič kaj rad ni odgovarjal očetu, ki je pozvedoval to in ono o njegovih načrtih.

»Sedaj še nič gotovega ne vem, saj vam bodem pisal; prej se moram dogovoriti in marsikaj še poprašati. — Vi mi pa tudi večkrat sporočite, kaj je novega doma.«

»Jedenkrat pridem sam za teboj, da vsaj poskusim, kako se vozi po železnici. Tiste krajcarje že utrpim.«

»To bode veselje, oče, kadar pridete. A ne smete snesti besede!«

Vid je govoril iz srca. Ni bil izmed tistih sinov, ki se sramujejo svojega

očeta-kmeta, ko so zlezli v gosposko suknjo.

Na kolodvor prišedši, vrnil se je Poličar.

Človek se navadno dolgočasi, če čaka sam dalje časa vlaka. Tudi Vidu ni z lepa preteklo dobršne pol ure. Sprehajal se je po stezici ob železnici in se srdil sam nad seboj.

»Čemu mi je bilo treba tako dolgo pohajkovati doma? Drugega nisem dosegel, kakor to, da sem skoro z vsemi skregan. Včeraj sem se s tujimi, danes zjutraj pa še z Meto in Lizo. E no, če imam polno glavo drugih skrbij, nisem kriv, da ne odgovorim na vsako malenkostno vprašanje. 'Kako si čemerer in pust', dejali sta mi; kar v jedno mer se človek tudi ne more smejati! Škoda, da nisem odrinil pred tremi tedni! Marsikaj bi bilo drugače.«

Dospel je vlak.

»Kakor železnični vlak, tako naglo in nepremišljeno jo zadrvi včasih človek«, modroval je že med vožnjo, ko je sameval v vozu; »vsa vas bi se bila zgedovala nad menoj, če bi se ne bil o pravem času spametoval. Kake zle posledice bi bila utegnila imeti moja ženitev s Klotildo! Slep, kakor sem bil, uslišal bi bil vsako njeno prošnjo. Tako bi se bilo morda sčasoma naselilo v Zatišju še več luteranskih Nemcev, ž njimi ali kmalu za njimi bi prišla nemška šola — —. Oj, kje sem bil!«

Vida so preganjale zares mračne misli. Dobro, da je dobil na tretji železniški postaji zgovornega sopotnika, kateri je vedel toliko novic, da mu niso pošle vso pot do Ljubljane. »Ej, dober jezik je tudi nekaj vreden,« mislil si je Vid ter se veselil njegove družbe. (Konec.)

Zmota in povrat.

(Povest. — Spisal Iv. Š.)

(Konec.)

X.

Zakaj bi jaz vesel ne bil,
Ki imam sedem kamenov,
Pa m' drugega ne meljejo,
Kakor pšenico rumeno!
Pa imam žago in malin . . .

Narodna.

esen je minula, za zimo prišla pomlad. V Zatišju je žito dobro kazalo; prav lepo je poganjalo, in videti je bilo, da bode pahnilo po več stebel. Vendar ni nihče govoril o dobri letini, marveč vsi drugi pogovori so se čuli po vasi.

»Ali si že videl Repnikovega Tineta?« vprašal je nekoč cerkvenik Gorjanca.

»Seveda sem ga; saj mi je še pravil, kako ga je strela osmodila po hrbtu, ko je vedril pod visokim mecesnom. Samo zato je neki prišel domov, ker ga hrbet boli.«

»Beži, kam! To si je po poti izmislil, ali mu je pa Čudinov Miha svetoval, naj nam tako govori. Ljubilo se mu ni več trdo delati, pa jo je nazaj primahal. Ljuba duša, kdaj si še slišal, da bi po zimi treskalo?«

»Nemara je pa doli v Valahiji bolj vroče, ker je drugačen kraj.«

»Kaj, bolj vroče? Saj ni tako daleč od nas. Pa če bi tudi bilo, po zimi strela ne bije, kakor po noči toča ne gre, pa je amen.«

»I, jaz ne vem; pa bodi kakor že, sedaj je doma.«

Po tem kratkem pomenku sta stopila moža nekaj korakov naprej ter zopet obstala.

»Kako ti je pa mladi Radrgar povšeči?« poprašal je cerkvenik svojega spremljevalca.

»No, da ti po pravici povem, po licu že nič ne. To ti je vse rjavo na njem: rjavobrad je, rjavolas, rjavobrv, menda tudi rjavih očij, suh pa kot sama kost. Ne vem, zakaj dekle ni dobilo boljšega moža!«

»Skoro gotovo ni imela časa izbirati, ko ga je tako hitro prignala tam z Nemškega od nekodi. Pa saj sam veš: jeseni, kmalu ko je odšel Poličarjev Vid v mesto, odpeljala se je nekam in potem prišla ž njim. Kje sta se poročila in kako, ni mi znano, čeprav se v Zatišju brez mene ne sklene nobena poroka.«

»Samosvoji ljudje so ti to, a sedaj jih bode menda Repnikov Matevž ugnal v kozji rog; kakor se čuje, ne bode jim nič pomagala njih nemščina. Ne vém, od kdaj že teče pravda.«

»Natanko ni lahko povedati, koliko časa se že plete vsa stvar. Predobro skrivajo vsi. Samo to pa rečem, da bi Matevž nič ne opravil, ko bi ga ne vodil Šimen.«

»E, to vem, da Šimen nima slame v glavi. Le poglej, kako dobro si je prebral. Matevž ga kar posluša, kakor svojega gospodarja, pri Radrgarju pa ni smel črhiniti nobene. Sedaj so trije dobri delavci pri Repniku, odkar je še Tine doma. Nekaj drevja bodo podrli, primaruha, da ga bodo. Kam bode pač Matevž na žago dajal?«

»Kaj še nisi slišal, da hosta postavila s Poličarjem svojo žago? Kajpada,

Poličarja draži, ker ima Radrgar prodajalnico in krčmo. Samo nekaj malega zvestih pivcev mu ni odgnal Nemec; kar je delavca in gospode, pa vse od kraja rajši k njemu zahaja, ker je pijača majhno ceneja. Vredna pa gotovo ni nič: oni dan sem šel tjekaj na poskušnjo, pa me je drugi dan vse dopoldne glava bolela. Po Poličarjevem vinu se mi ni pripetilo nikoli nič takega, zato ker ima pošteno blago. Mož je imel prej vse sam, sedaj mu pa že uide marsikak

božjak. Jaz ménim, da bi se mu dobro zdelo, če bi Matevž zmagal v pravdi.«

»Seveda se bode Matevževe zmage veselil, toda Bog vé, kdaj. Naj bi mogli Matevžu do živega, davno bi že imel Radrgar pravico! Zato bi se pa jaz ne bil lotil pravde, ko bi bil na Matevževem mestu. Gospôda je namreč gospôda: vselej rajša pomore gosposki suknji, kakor kmetu.«

Podobno se je govorilo po vsem Zatišju. Nekateri so povedali več, drugi

Pogled na nekdanje mesto Hartum.

manj; ti so privoščili temu zmago, oni pa nasprotniku. Samo tri osebe so bolj molčale: Šimen, Matevž in Poličar.

Ko je Šimen zvedel, da je Klotilda omožena, oddahnil si je ter dejal veselo:

»Hvala Bogu, Radrgarju se je jedno kolo snelo. Da je le Vid ž njim izpregel, pa je dobro! Stari Poličar ne bode dolgo klečeplazil okrog njega.«

Takrat je bilo Šimnu prvič v njegovem življenju žal, da ne zna nem-

ščine. Najrajši bi bil šel pravit luteranki pod okno, da ,tudi dobri mački včasih miš uide! Toda popustil je svojo nakano, ker bi ji ne bil mogel dopovedati, kam merijo zabavljive besede.

Po zimi je bilo završalo po Zatišju, da bodeta dve krčmi v vasi. Dasi Šimen Poličarju ni privoščil izgube, vendar mu je bila nekoliko všečna ta novica.

»Poličar je naš! Sedaj bode pa Radrgarju odzvonilo, predno mine leto. Saj sem mu pravil še pred dražbo, kako

se nam bode naredilo, pa je bil tako kratkoviden! Pa kaj, ko je bilo vse tako leno, in ko se ni nobeden s tem pečal, kar je bilo potrebno. Ravno tako je bilo v Zatišju, kakor v tisti hiši, o kateri pripovedujejo, da ,baba gobe žanje,

dedec korenje strže, sin polže strelja, hči pa punce dela! Sedaj se bode pa menda že vse dobro izteklo, če le Bog dá svojo pomoč.« Tako je Šimen modroval in čakal, kako se bodo stvari presukale.

Magr. Frančišek Sogaro. (Po fotografiji urednikovi.)

Poličarja pa je trla jeza, da mu novi sošed postavlja gostilno prav pred nosom.

»Naj bi bil zlomek izbral vsaj tak prostor, da bi jaz ne videl vseh njegovh gostov! To se mi pa zdi, kakor

bi se mi vse rogalo!« Tako se je jezil hodeč ob malodane praznih mizah, katere so poprejšnje čase radi zasedali žejni ljudje. Še huje pa mu je délo, ker ga vaščani niso več častili po nekdanji navadi.

»Poličar je rekel!« skliceval se je včasih kdo in zmogel nasprotnika.

Sedaj pa je jelo odločevati geslo: »Pri Radrgarju pravijo, da tako in ne drugače.«

Jasno je kakor beli dan, da je ta izpremembra pekla prvaka zatiškega. Začel je torej ugibati, kako bi se vnovič popel do svoje veljave, toda ukrenil ni nič. Cene pijači ni hotel znižati, ne toliko zaradi tistih bore novcev, kateri bi mu odšli, ampak zaradi zlih jezikov. Vedel je namreč, da bi se reklo tu ali tam kaj podobnega, kakor:

»Prej nas je molzel, sedaj pa rad odjenjuje. E, tudi pri Poličarju ni vse, kakor bi se spodobilo!«

V teh dnéh ga je često nekaj zbôdlo, kakor slaba vest, šepetajoč mu: »Zakaj nisi sam kupil pri Čudinu?«

»Kdo pa je vedel, da bode taka reč iz tega!« odgovarjal je glasu v sebi ter bil vedno precēj nasajen in osoren.

»Matevž, pojdiva nad Poličarja!« opomnil je neko jutro Šimen svojega gospodarja ter ga pomenljivo pogledal z zdravim očesom. »Sedaj pa stavim glavo, da naju bode poslušal!«

»Mislim, da«, posmehnil se je le-ta ter bil brž pripravljen na pot. Odkar mu je namreč odvetnik zagotavljal, da se pravda srečno suče zanj, bil je zelo pogumen in podjeten.

Brez posebnih težav sta ta dan pregovorila Poličarja, da bode sekal in nakupaval les skupno z Matevžem.

»Ker je Radrgar skazil meni vse krčmarjenje, odškodoval se bodem pri lesni kupčiji! Tudi mi mu bomo jedno zagodli, da ga bode nekoliko pogrelo!« Tako je izpregovoril in dal roko Matevžu. Potem pa so pričeli delati.

Poličar in Matevž sta v kratkem kupila dokaj lesa pri sosedih, ali vsaj obljubila, da bodeta boljše plačala ka-

kor Radrgar. In marsikatero deblo je zdrčalo odslej po dréhah zatiških. Veliko lesa pa je čakalo že naloženega ob potoku med Poličarjevim in Repnikovim poslopjem. Vendar so bili Poličarjevi in Matevževi drvarji bolj usmiljeni in previdni, kakor zemljemerčevi. Varno in izbirčno so sekali ter skrbno pazili na mlado drevje.

»Kaj pa odlašate, da ne napravite žage?« poprašal je nekoč Poličarja Repnikov Tine, kateri je že precēj po koncu hodil, zlasti kadar je ménil, da ga nihče ne vidi. »Tako delate, kakor bi se vam posekani les smilil, rastoči pa ne.«

Tine se sicer nikoli ni vtikal v tuje stvari, a tu je vse jedno pozvedoval o žagi, čeprav bi človek mislil, da mu je deveta skrb. Kdor tako sodi o Tinetu, ne dela mu krivice. Njemu je bilo pač malo na tem, kje in kdaj bodo izrezali hlode v deske. Mnogo rajši bi se bil prepričal, da bode kmalu konec hudemu trpljenju pri sekanju. Revež je namreč povsodi iskal zloznega življenja, a godilo se mu je prav tako, kakor onemu, ki je prišel z dežja pod kap. Najprej ni bil zadovoljen doma, potem se je naveličal služiti si kruha na tujem, in sedaj je premišljeval, kako bi si preložil. Strašno nestanovitén sitnež bi bil, da mu ni Stvarnik podelil pomoči: neodločne počasnosti. Ta lastnost ga je tudi ovirala, da ni vzel dote iz hranilnice in je počasi zapravljaj.

Poličar in Matevž bi ne bila brez svoje žage, da nista imela skrivne nade. Šimen jima je namreč vedno zagotavljal, da zemljemerec ne bode dolgo v vasi.

»Le počakajta, saj se vama ne gdi škoda. Kadar bode Čudinova žaga prazna, tedaj bode dovolj bolje z našim lesom! Do zime bode zvalil Radrgar svoje hbe nanjo, potem pa —«

»Pa pripravljajmo les! Če se prevarimo, nič ne dé, drugo leto je tudi še čas.« Tako je odobral Matevž Šimnov nasvèt, in zadovoljno je pritrjeval Poličar.

Pri Radrgarju so na videz dobro gospodarili. Deske so se dobro prodajale, kréma in prodajalnica nista bili odprti zastonj, s kratka: za enkrat jim je šlo vse po sreči. Toda za naprej si Radreher, ki je že mnogo preračunal na svetu, ni obetal najboljše sreče. Spoznal je, da bode še pred zimo posekal ves les po Čudinovih gozdih, potem pa bode konec njegovemu delu. Koder je namreč poprašal, ali mu prodajo kaj lesa, odgovarjali so mu: »Ravno te dni sem se pogodil s Poličarjem«, ali pa: »Imam že z Repnikovim Matevžem besedo.«

»Kdo bi bil mislil, da so kmetje tako prebrisani, posebno ta-le Poličar! Kar čez noč mi je preprečil vse načrte! Če mu bode žagal Šimen, zmorejo me. Jaz nimam svojih ljudij, ki bi mi delali brezplačno. — Mari bi se ne bil lotil krème, in Poličar bi mi ne bil storil tega! Toda nazaj ne morem in tudi nečem!« Tako je včasih ne baš veselo premišljeval, potlej se pa zadovoljnejše nasmehnil ter si dejal:

»Posestvo si plačal, nekaj tisočakov ti bode ostalo, e, lahko si jih prislužil.« Po takih tolažilnih besedah se je vselej nekam zamislil. Gotovo si je predočeval v duhu številke, velika števila, ki imajo na koncu ničle — čudo! ničle, katere kaj veljajo.

Svojemu zetu Otonu pa vse jedno ni dovolil, da bi šel v stalni pokoj.

»Služba je služba«, rekal mu je. »Kadar se povrnemo v domovino, bilo bi ti dolgčas, če ne bi imel nobenega opravka.«

Oton mu ni ugovarjal, dasi je sicer prerad kazal svoj učiteljski poklic. V

ono malo letih namreč, kar jih je preživel med otroki, navzel se je bil neke v družbi ne vedno ljube navade: vsakoga je zavračal in mu nadležno usiljeval svoje nazore. Tudi mladi svoji ženi je večkrat oporekal, toda prav slabo se mu je obneslo. Klotilda mu je naravnost povedala, da nista v šoli. Sploh bi bilo težko reči, da je bil njun zakon srečen. Oton tega ni nikoli nikomur trdil — menda tudi samemu nikdar niso prišle take misli. Klotilda pa si je večkrat na tihem grizla ustnice, če se je spomnila Vida. Zato se je omožila, da bi njega dražila, češ, saj bode domov prišel, in gotovo ga bode jezilo, ko bode videl, da sem ga tako lahko pozabila. A njeno maščevanje Vida ni bolelo: prav nič se ni pokazal v Zatišje.

V Ljubljani se je po večmesečnem pridnem učenju. dejal bi, popolnoma streznil. Bil je zopet nekdanji Vid. Živel je kakor prejšnje čase za svoj vzorni zdravniški stan. Le kadar mu je poletelo dušno oko v rojstveno vas, bilo mu je nekako tesno, vselej ga je nekaj zbôdlo v notranjem.

»Klotilda — Cilika, o kolika razlika!« Bolestno si je ponavljal ne jedenkrat take vzdih.

Razmere v domači vasi mu niso bile neznane, saj je pri njih tudi sam sodeloval po svojih močéh. Dogovoril se je bil namreč s pogumnim in imovitim meščanom, ki je bil pripravljen kupovati deske. Samo o Ciliki mu ni poročil nihče ne vesele, ne žalostne novice. Oče mu je ni nikoli omenjal v pismih, kakor včasih, ko so bili še sosedje, sam pa si tudi ni upal vprašati, kaj dela.

Nekoč je sedel o prostem času za mizo ter opazoval kanarčka v tičnici. Ujeti pevec je skakljal po svoji ječi — skakljal in skakljal, a bil vedno v ječi. Podobno se je godilo Vidu: »Misli in

misli — nič ne izmisli.« Ugibal je, kako bi se zopet sprijaznil s Ciliko. Pisal bi ji — toda kmalu je zavrgel to misel, češ, črka je premrtva. Najrajši bi bil naprosil Šimna, da bi posredoval, saj njemu je Cilika največ zaupala. Toda kako bi se sešel ž njim? Domislil si je slične zvijače, kakoršno je bila nekdanj porabila Klotilda. Sedaj se mu je prvič vrinila slutnja, da se je morda Nemka tačas samo hlinila.

»Živega gada bi potreboval, pa ga v mestu ni dobiti, ker imajo lekarnarji samo mrtve. Šimen naj mi ulovi jednega in prinese v Ljubljano!«

Te besede si je že zapisal med novice, ko je končaval pismo, namenjeno očetu. Pa premislil se je in vse raztrgal.

Lahkokrili kanarček pa je urno tekal po svoji kletki, a prišel ni nikamor. Tudi Vid se ni odločil za nobeno stvar.

Mučne negotovosti ga je vendar kmalu rešilo sodišče, katero je pozvalo priče zaradi Čudinovega in Repnikovega gozda. Šimen in Cilika sta prišla z Repnikovim Matevžem v Ljubljano pričat, da sta res obe hiši sekali v onem gozdu.

Ob tej priliki se je posrečilo Vidu, da je zvalil Šimna na svoje stanovanje. Toda Šimen, ki je obsojal Vidovo nezvestobo, bil je iz prva trši, kakor bi bila Cilika sama. Redko je odgovarjal staremu znancu ter ga malomarno poslušal, ko mu je razkladal svoj razpor s Klotildo. Sčasoma pa se je prepričal, da se je Vid izpametoval, da se kesa prejšnjega ravnanja svojega, in jezik se mu je razvozljajal.

»Nisem vedel«, dejal je že prijazno se smehljajoč, »da ste se ji tako moško odrezali. Prav ste storili, prav, da ste luteranki v obraz povedali, kaj verujemo. Jaz sem pa vedno s Ciliko vred mislil, da vas je ona priseljenka pre-

varila in popustila. Odkritosrčno vam povem, da sem večkrat rekel o vas, pomislivši na Ciliko: „Po pravici se mu povračuje. Danes meni, jutri tebi! Ker ste pa sami razdrli vez ž njo, in sicer iz tako plemenitih vzrokov, žal mi je prezgodnje sodbe svoje. No, to bode Ciliko veselilo, bolj, ko ne vem kaj!«

Potem pa je drage volje povedal, kaj je doslej počela Cilika.

»Da le one ni vzel, to me tolaži!« Tak je bil po Šimnovem poročilu njen najčeseši vzklik, kadar se je ž njim ménila o Vidu.

Poslavljaajoč se pa je Šimen obljubil, da bode Ciliki vse to povedal, da je namreč Vid zopet tak, kakoršen je bil nekdanj.

»Vse bodem dobro opravil, le brez skrbi bodite! Cilika je dobra — kmalu vam pridem povedat, kaj je rekla«, zagotavljal je že med vrati in šel zadovoljen od veselega Vida.

»Oba s Ciliko se malo oglasita pri meni, predno odideta«, naročal je še Vid.

Ciliko je jako razveselilo Šimnovo poročilo. Dasi se je bila že navadila svoje žalosti, vendar se je je rada iznebila.

»Hvaležna sem Bogu!« govorila je iz srca, »da se je iztrgal iz mrež ône. Če bi se prav za-me ne zmenil več, vesela sem že zato, ker je ôno tako dobro izplačal.«

Čeprav je Vidu vse odpustila, vendar je Šimen ni mogel pregovoriti, da bi šla takoj k njemu.

»Nekoliko ga je treba kaznovati«, smejala se je nedolžno-poredno. »V Ljubljani se ne zmenim čisto nič zanj, v Zatišje naj pride!«

»No, kaj pa naj odgovorim spokorniku v tvojem imenu, kaj?« popraševal jo je Šimen, ko se je vračal sam k Vidu.

»Sama ne vém, kaj bi mu sporočila. — Povej mu, naj kmalu domov pride, da se kaj več pomeniva. Le reci mu, da se mu ni treba ničesar sramovati, saj vsak človek lahko kdaj zabrede. Pa saj ti bolje vэш: da nisem več huda nanj, da je bilo v Zatišju dolgčas, kar njega ni bilo doma —«

»Posebno tebi, je-li?« ponagajal ji je Šimen, gledaje na uro. »Urno se mi bode treba zasukati, da vlaka ne zamudiva. Kar na kolodvoru me počakaj!« In urno je odbežal.

Po njegovem odhodu pa se je zamislila deklica v one čase, ko je imela še mater, ko je še Vid zahajal k njim v vas, in ko še ni bilo teh Nemcevluterancev. Nekaj ji je dejalo, da se še povrnejo taki ali še lepši dnevi.

Vid je kmalu izpolnil Ciliki željo. Neko saboto proti večeru je stopal po domačih zatiških tleh, kjer ga že ni bilo celo leto. Za Raddreherja in hčer se ni menil, kakor pred letom dnij ne. Pač pa se je rajši sprehajal po gornjem koncu doline, od koder ni bilo daleč do Gorjančeve hiše. Klotildo je samo enkrat od daleč videl na sprehodu z Otonom, a govorila nista. Zakaj, kakor bi se bila sramovala pokazati svojega moža, zavila je ž njim v goščavo.

Za par dnij se je Vid vrnil v Ljubljano, a vse bolj vesel, kakor prejšnjo jesen.

V Zatišju pa so bili kratko po njegovem odhodu možaki neznansko ponosni. Toda ne zato, ker je vzrastel med njimi Poličarjev zdravnik — velik gospod —, marveč zlasti zato, ker je njih sosed, Repnikov Matevž, dobil pravdo ter pri sodišču užugal gosposkega človeka, zemljemerca Raddreherja.

»Takega pa še ne! takega pa še ne!« kričal je cerkvenik v zboru môž.

»Nismo še zadnji, Zatišenci, ne, čeprav imamo v dolini skrite svoje hiše!« pravil je samozavestno Gorjanec.

»Pravica je pravica«, poudarjal je zadovoljno junak pravde, Repnikov Matevž.

Pri Raddreherju pa so se prav takrat resno posvetovali, kaj bi bilo sedaj početi.

»Oton! jaz in hči se odpeljeva precej domov. Nečem, da bi se mi posmehovali ti nevedni ljudje«, naročal je zemljemerec zetu.

»Proč od tod, proč!« silila je tudi Klotilda, katero je vse jezilo, odkar je zopet videla Vida.

»Kaj pa naj počnem sam tu?« vpraševal je njen mož kislega obraza.

»Kar je še lesa«, ukazoval mu je Raddreher, »poprodaj ga. Tudi prodajnico in klet izprazni, nič ne dé, če tudi malo pod ceno. Kadar bodeš vse od hiše spravil, prodaj še poslopje in posestvo! Nam je odslej nepotrebno. Da bi v najem dajal, pa tudi nečem. — Še nekaj! Med ljudi raztrosi novico, da so me nujno pozvali na Češko, kjer bom gradil železnico.«

Poličar je videl drugi dan, da se je peljal njegov sosed s hčerjo iz vasi. Toda še na misel mu ni prišlo, da odhajata za vedno.

Šimen pa je kazal Matevžu za vozom in dopovedoval:

»Ali ti nisem pravil? Poglej, ako me vse ne moti, gnezdo se že prazni. Izginil bode kakor voda pri koritu. No, dobro, da je zgradil železnico, sedaj jo sam najbolj potrebuje. Čudinova žaga pa bode imela kmalu novega gospodarja.«

Pa je bilo res tako. Mesec pozneje je bilo klicano, da prodaja Walter Raddreher nekdanje Čudinovo posestvo.

»Sedaj bi pa ne kupil Čudinovine, ko bi imel tudi kaj denarja, nikar, ko se

komaj branim, da me samega ne zapodé iz hiše pod milo nebo«, razlagal je neki poslušalec svoji okolici. »Gozdi so posekani, po njivah pa je porastel plevel. Sama hiša in žaga pa tudi nista vredna Bog vé kaj.«

»I, pa ne pojdemo na dražbo. Saj se dandanes zmerom lahko kaj kupi, da ima človek le kaj pod palcem. Toda tega ni, hm, hm«, odzival se mu je nekdo drugi, tožeč svojo revo.

Komaj tretjina onih môž, ki so hoteli kaj kupiti na prvi dražbi, prišla je k drugi. Toda kakor prvič, tako so tudi sedaj zastonj trgali podplate. V imenu Čudinove Cilike je kupil Šimen vse skupaj za nekaj več, kakor dva tisočaka. Ko so namreč možje čuli, da želi Cilika dobiti domačijo, niso ji dražili, zlasti ker so vedeli, da je Radrgar dovolj prikupčeval z lesom.

»To je pa čudno!« razlagal je možem cerkvenik, ki je kaj več vedel, kakor navadni ljudje. »Ne pravi se brez pomena pri hiši ,pri Čudinu! Tako nerazumljive homatije se vršé pod to streho, da ne morem drugega, kakor čuditi se.«

»Pa je res čudno pri Čudinovih!« ponavljali so zamišljeno drugi ter se porazgubljali.

Okrog Čudina je bilo nekaj dnij potem zeló živo, potlej pa kmalu izmrlo. Oton in delavci so ostavljali in ostavili Zatišje.

A ne dolgo zatem se je povrnila Cilika na zapuščeni dom, in ž njo je prišel Šimen v svojo nekdanjo službo. Pogostni gostje so bili tudi Poliçar, Repnikov Matevž, včasih tudi Tine, Meta in stara Repnica. Hodili so gledat, kakšne deske se bodo narezale iz Poliçarjevega in Matevževega lesa.

Samo Neža se ni hotela sprijazniti s Ciliko in Šimnom. Matevž ji je sicer

obljubil novo krilo, kadar bode stržil prvi denar za prodane deske, katere bode izžagal Šimen na Čudinovi žagi, toda zaman!

»Le hodite k Čudinovim, le, da zopet ne bode mirú pri hiši!« togotila se je doma. »Od tega soseda še ni bilo nikoli nič prida za nas — pa nič ne pomislite! Ali se ne spominjate — —« In ponovila je vse stare žalostne zgodbe, kajpada brez uspeha. Če bi ne bili njeni domači toliko pametni, da so molčali, izpolnile bi se bile pač lahko njene besede, namreč ž njo bi se bili jeli prepirati. Dobro, da jo je večkrat preropotala Čudinova žaga!

Šimen je sedel dan za dnevom, ne redko celó pozno v noč na žagi ter poln nâd zrl v prihodnost. Samo to mu ni bilo po volji, ker ni tekel noben mlinski kamen. Prej ni miroval, dokler si ni uredil tudi mlina po svojem vkusu.

V Zatišju so se vršile te premembe, Vida pa je tudi tačas razveselila novica, da je nastavljen kot okrajni zdravnik dve uri od svojega doma.

Kar si je nekdam slikal kot vzor, jelo se mu je uresničevati.

»Delovat pojdem na deželo, med ljudstvo, ki jezik moj mi govoriš! Ker sem v zadnjem času tudi nekaj izkusil, pomagal mu bodem vsestransko. Dal Bog, da bi bilo res tako!« V takih mislih se je pripeljal domov nekaj tednov, predno je nastopil svojo službo.

»Cilika! pozabi popolnoma preteklo leto, in srečna bodeva oba! Še pred svojo blodnjo sem sodil, da si blaga duša, in da bi te lahko popeljal pred oltar. Sedaj čutim samo to, da sem ti storil veliko krivico, katere ne morem popraviti drugače, kakor — —« tako je navdušeno in prepričevalno govoril Vid Ciliki na njenem domu, proseč jo

njene roke. A ona mu je pretrgala govor; rdečica namreč ji je silila na lice ob Vidovih poklonih, in tako neumevno ji je bilo pri sreči, da si je zaradi zadrege večkrat pritrdila in popravila robec na glavi.

»Kaj misliš, da bi se ne skesala, kakor se je nekdo«, ponagajala mu je, »ker me izkušnja uči, da se je kaj takega že pripetilo? Vendar nikar ne misli, da ti nisem odpustila. Tu je moja roka v spravo!«

Stisnila sta si roki, da se spravita in še kaj več potrdita. Sedaj pa pustimo mlada srečna človeka, saj vemo, da si imata mnogo povedati, če tudi ni bilo tedaj nikakih novic, zanimivih za našo dvojico. Mladost je mladost. Obrnimo se rajši k starim veljakom!

Stari Poliçar ni ugovarjal sinovemu koraku, zlasti zato ne, ker mu je Šimen zatrjeval, da pametno ravna.

»Prepričal sem se«, govoril je Šimnu in mazal besede s pohvalo, »da ti vse bolje premisliš, kakor jaz sam in drugi. Samo malo nerodno bode zaradi hiše pri Čudinu —«

»Nič nerodno!« ustavil se mu je Šimen. »Polje in travnike obdelujta z Matevžem! Na žagi pa Vida in Cilike ni treba, dokler sem jaz ondi. Gostači se bodo pa že dobili, da ne bodo sobe prazne.«

»Pa naj bode tako, no«, udal se je Poliçar.

Ko je zatiški cerkvenik zvedel novico o ženitovanju pri Čudinu, razveselil se je ne malo, zakaj vedel je, da takega ne bode več doživel. Stric Gorjanec pa si je obetal par prav veselih dni.

Vabili so tudi Miho domov, saj v treh dneh bi bil lahko prišel. Toda namestu njega je prišel list.

»Ves teden že nisem za delo. Nekaj sem se polomil. Najprej sem si roko

preprijel in nategnil, pa sem vendar še delal. Potem mi je pa padajoče drevo nogo zlomilo pod kolenom. Skoro mi je dolgčas po domu, ker mi nikdo dobro ne postreže. Kadar bodem količ kaj mogel na noge, pripeljem se domov in menda ostanem doma.«

»Šema šembrana!« izpregovoril je ne baš preveč pomilovalno Šimen, čuvši to novost, »šema šembrana, kaj si pa vedno silil od doma! Sedaj ga bode nemara vendar pamet srečala. Da bi ga le!«

Ta žalna novica sicer ni ovirala poroke, vendar pa je precēj ogrenila Cilikino veselje. Toda razvedrila se je v družbi svatov, katerim je Vid lepo napil, opominjajoč jih, naj vedno delajo zložno ter bodo pogumni in podjetni, da jih tuje ne bodo izpodrivali. Kot žalostno pričo te resnice jim je pokazal Čudinove posekane gozde.

To so bili dnevi za cerkvenika!

»Saj sem vam pravil, da bode tako, zakaj mi pa niste verjeli? Pri Čudinovi mora biti gospoda, pa je! A taka gospoda, kakor bode sedaj! Kdo, mislite, je pregnal luteranca iz naše vasi? Jaz sem ga, jaz! Jaz sem zvonil toliko časa, da ga je moč zvonov odpodila. Saj zvonim tudi, ko je huda ura, da toča ne pobije!« Mož je bil toliko dobre volje, da se ni spomnil posekanih gozdov.

* * *

V Zatišju se je povrnil mir po teh dogodkih. Ljudje mnogo skupijo za les, zakaj pravično in dobro jim plačujeta Poliçar in Matevž. Saj sta pa že tudi vajena svojega posla, in vse se jima posreči. Dan na dan vozi železnica deske, katere je narezala Čudinova žaga.

Vid večkrat pride pogledat s Ciliko k Čudinu ali Poličarju in se raduje veselih obrazov po vasi. Cilika je sedaj

oblečena nekam na gosposko stran, ker menda že mora tako biti, a njeno vedenje je ponižno, lepo, kakor je bilo vedno.

Ozdraveli Miha in Tine pa bivata pri Čudinu, zakaj valita in prekladata deske in hlode, kakor jima vелеva Šimen. Ker delata zložno, živi Tine prav zadovoljno. Ko sta se pa nekoč njegov brat in žena nekaj malega sprla, in je Meta Matevža z jezikom užugala, razveselilo ga je

to tako zeló, da je celó jedno zapel, namreč:

Že jedno sem si zmislił,
Da b' se oženil bil,
Pa sem se spet premislił,
Kak' bi se pregrešil!

Če tudi se zemljemerec „Radrgar“ nikoli ne pripelje v Zatišje, pomnili ga bodo vaščani vendar še mnogo let. Kadar se bodo zarastli Čudinovi gozdi, pozabili bodo morda še le neljubega jim gosta.

Očetova tajnost.

(Povest. — Spisal Slavoljub Dobrávec.)

(Konec.)

VII.

Pojdi z menoj, dragi čitatelj, v povesti za skoro pet in dvajset let nazaj, pojdi z menoj tje v solnčno Gorico ob temnozeleni Soči. Brhka hči planin, kakor jo je nazval »planinski slavec«, izgublja prejšnjo živahnost, ko je prišla v ravan. Podobna se zdi človeku, ki je preživel svojo mladost, premagal svoje najhujše koprnenje, svoje strasti in dospel v življenja moško dôbo.

Ljudje velikokrat lažejo, velikokrat skrivajo z lepo besedo najostudnejše čine. Midva pa, dragi bralec, bi se hotela popeti v ono nedosežno višino, odkoder je možno vse dogodbe opazovati nepristranski, v ono višino, kjer piše angelj Gospodov po resnici zgodovino človeških sre.

Prebivalci avstrijske Nizze so že večinoma pospali, le nekatere gostilne in kavarne so še odprte. Čudno je odme-

valo v nočni tišini ropotanje kočije po tedaj nazvani »gosposki ulici«. Pred visoko, lepo hišo ustavi voznik, odpre kočijo in pomaga iz nje lepo oblečeni gospej. V naročju je imela malo dete, katero je krčevito stiskala k sebi. Voznik še potegne za zvonec pri vratih, in ko sliši, da hiti nekdo odpirat, skoči na »kozla« in oddrda s kočijo domov.

Vratar vpraša gospó: »Kdo je?« — Ona je bila takoj v zadregi, kaj bi rekla; ko pa le nekaj izpregovori, domisli se vratar nečesa in pravi:

»Morda ste vi gospa Marinijeva?« — Mara — ta je elegantno oblečena gospá — se strese po vsem životu, in še bolj pritisne dete k sebi.

»Prosim vas, odprite no; jaz sem, jaz«, silila je ona, ker se ji je smilil otrok. Vratar odpre in skoro na glas zagodrnja, zakaj neki prihaja tako kasno. Ko mu pa stisne nekaj svetlega v roko, vošči ji vesel lahko noč in ji še pokaže